

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

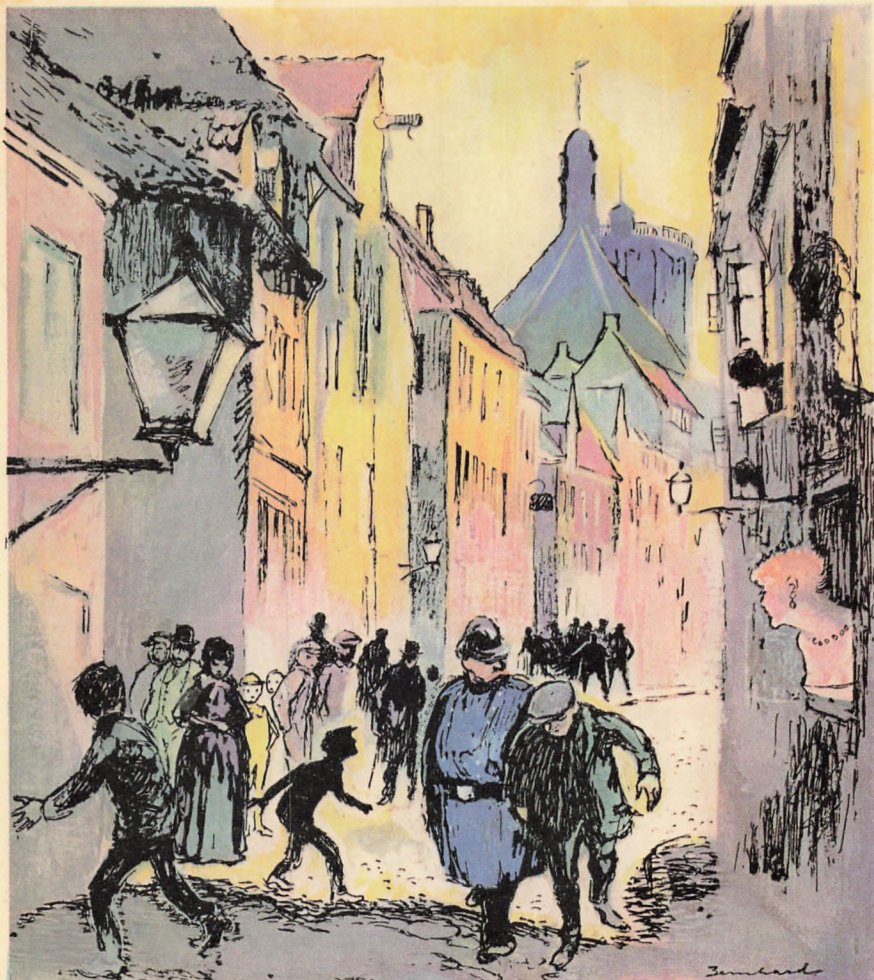
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EINER MELLERUP

**Det gamle København
på Vrangen**

Det gamle København
på Vrangen

Af samme forfatter:
I FESTLIGE OG FARLIGE TIDER
(Erindringer)

EINER MELLERUP

Det gamle København på Vrangen

*Ældre tiders byliv,
beværtninger, bordeller, bisser
og betjente*

ILLUSTRERET

FORLAGET FREMAD

KØBENHAVN 1960

© Einer Møllerup, 1960

Bogomslag:
Bernhard Petersen

1. oplag: september 1960
2. oplag: oktober 1960
3. oplag: november 1960
4. oplag: december 1960
5. oplag: december 1960

BOGTRYKKERIET ANTIKVA A/S

Indhold

Forord	7
1. København for ca. 80 år siden	9
2. Anholdelser og politiets arbejdsvilkår	22
3. I går jeg fik min trøje	34
4. Beværtningsliv i svundne tider	43
5. Hvad en politimand kunne komme ud for i gamle dage	52
6. Bordeller	61
7. Alfonsere og bondefangere	70
8. Politiets rolle i bordelkvartererne	75
9. På det jævne, på det jævne	79
10. Opdagelsespolitiet ved århundredskiftet	94
Efterskrift	103

Forord

Engang i trediverne sendte jeg til alle pensionerede politimænd en opfordring, hvori jeg bl. a. skrev:

»I løbet af et langt liv kan det ikke undgås, at en politimand kommer til at opleve en mængde begivenheder, som har stor interesse ikke blot for ham selv, men også for andre, selv om en del af disse oplevelser er af en sådan natur, at politimæssige diskretions-hensyn forbyder offentliggørelse.

Har De ikke lagt mærke til, at når De kommer til at sidde i en hyggelig krog med en gammel kollega og genopfrisker Deres tjenestetid, så vrimler det frem med erindringer?

Hvorfor skal disse oplevelser gå tabt? For pensionister er det naturligt at se tilbage, og undertiden kan det måske også være lidt svært at finde en passende beskæftigelse. Jeg foreslår Dem derfor, at De i en stille stund sætter Dem hen og prøver på at genkalde Dem de interessante ting, De har oplevet i Deres tjenestetid. De vil da sikkert erfare, at den ene historie og begivenhed trækker den anden med sig.

Der eksisterer i Københavns Politi fra gammel tid en rigdom af historier — måske nok af og til lidt kraftige, men det er jo ikke andet, end hvad man kan vente sig.

Får vi på denne måde skabt en samling af erindringer, vil eftertiden være glad for at have et sådant stof til belysning af perioder af Københavns liv, som man normalt ikke vil kunne fremskaffe.«

Jeg har haft den glæde, at over hundrede politimænd har fulgt min opfordring, og deres erindringer er nu deponerede i Det Kongelige Bibliotek, og det er et uddrag af disse beretninger, der er samlede i denne bog.

Einer Mellerup,
pens. politiinspektør.

København for ca. 80 år siden

De ældste politierindringer går helt tilbage til året 1882, da Crone var politidirektør og Clausen var 1. politiinspektør. Om disse to chefer indeholder erindringerne intet, vel sagtens af den grund, at de svævede så højt over den almindelige styrke, at der ikke kunne blive tale om nogen personlig kontakt.

Af de ældste erindringer fremgår det, at det var sløjt med disciplinen inden for korpset. Til nattjeneste var det ikke ualmindeligt, at »posterne« gik ind et sted og lagde sig til at sove. En stald i Gartnergade skulle således have været et yndet opholdssted for natposterne. En politimand beretter også om sin forbavelse, da han på sin første nats patrouilletter med en ældre kollega så denne sætte sig velbehageligt til rette på en bænk på Dosseringen efter at have slukket den nærmeste gadelygte og givet sin unge kollega besked om at vække sig et par timer senere.

En anden betjent var så forsynlig at anbringe et vækkeur, inden han lagde sig til at sove under en bestemt busk på brohusmarken ved den nuværende Brohusgade. En træsk kollega fik fat i uret og stillede det til at vække klokken 6¹/₄, netop på det tidspunkt, da afmeldingen foregik om morgenen inde hos den vagthavende overbetjent.

Inspektionsbetjentene, der jo burde foregå betjentene med et godt eksempel, var meget ofte lige så forsømmelige som betjentene, og deres inspektion foregik tit på den måde, at de ved månedens begyndelse gav betjentene besked om at lade sig afmelde ved visse bestemte klokkeslet, uanset om han havde inspiceret dem eller ikke på det tidspunkt. Det kunne jo engang imellem føre til uheldige

resultater. En morgenstund afmeldte betjentene, at de i nattens løb var blevet inspiceret til det forud aftalte klokkeslet, og så viste det sig beklageligvis, at inspektionsbetjenten slet ikke havde været ude den nat.

Man skulle være meget forsigtig med, hvor man lagde sig til at sove i sin tjenestetid. En betjent i Gasværkshavnen havde fundet ud af, at han uden større risiko kunne lægge sig i en kahyt på en oplagt damper i Gasværkshavnen. Men nu ville uheldet, at damperen i nattens løb blev forhalet til flydedokken på Refshaleøen, altså tværs over havnen, således at betjenten, da han vågnede ud på morgenstunden, fik sig en rask spadseretur for at nå til Svendsgades politistation på Vesterbro klokken 6, da han skulle afmeldes.

Den senere chef for ordenspolitiet, politiinspektør Theodor Petersen, fik således nok at gøre i 1885 ved sin overtagelse af embedet som 1. politiinspektør. Karakteristisk nok fortæller en politimand, at Theodor Petersen, mens han endnu var inspektionsbetjent i 2. kreds, en aften i Holmensgade traf en betjent med en toddy i hver hånd, som han havde fået af en bordelværtinde, og Theodor Petersen skal da have udbrudt: »Nej, det skal blive løgn for fremtiden!«

Som ordenspolitiets chef fik han da også rettet disciplinen op ved indførelse af civile inspektionsbetjente, hvis eneste opgave var at udspionere betjentene for at gribe dem i forseelser, ofte rene ubetydeligheder som f. eks. at gå ind i en butik for at købe en rulle skrå eller undlade at bære handsker. En sådan forseelse bevirkede, at betjenten på den månedlige dagsbefaling ved sit navn kunne se, at han var »anset« med en bøde på 3 eller 5 kroner. Det var også den eneste måde, han blev anset på. Skulle det mirakel hænde, at en betjent fik en dusør for god optræden, kom det ikke på dagsbefaling.

Det kan ikke undre, at betjentene hadede disse civile inspektionsbetjente og på alle måder søgte at narre dem, så meget mere som de ofte optrådte lusket og utiltalende. Man kan roligt sige, at betjentene under patrouilleringen først og fremmest var optaget af at tænke på disse inspektioner og dernæst nøje at følge den fastlagte postgang ad en bestemt rute. Den politimand, der viste initiativ ved at se efter mistænkelige personer og derunder afveg fra post-

gangen, blev straks antaget for at have været på ulovlige veje som f. eks. på værtshus. Det skulle hurtigt vænne den unge betjent af med at vise nogen form for selvstændighed. Men de foresatte — og indbrudstyvene! — vidste altid, hvor de kunne finde den posthavende betjent.

Hvorledes så nu byen ud i det tidsrum, som de fleste af disse erindringsblade omfatter — årene fra 1882 til og med århundredskiftet?

Ja, det er jo nærmest kun i glimt, at man opfatter det. Betjentene giver sig jo ikke af med topografiske beskrivelser.

De ældste erindringer omfatter voldenes nedrivelse og udstillingen i 1888, der netop blev afholdt på det sted, hvor volden havde ligget, bl. a. Filosofgangen og Luciemøllen — i daglig tale kaldet »Lusemøllen«.

Valby hørte ikke med til København. Denne bydel blev først indlemmet d. 1. januar 1901. Vesterbros ydergrænse gik ved Sønder Boulevard. Udenfor lå marker, der var tilholdssted for løsgængere og betlere, der var i stadig krig med det lokale politi, og som gik på plyndringstogter i Vesterbros sidegader, når der skulle skaffes midler til de nødvendige våde varer.

Den store røde mur, der skiller Skydebanehaven fra Istedgade, eksisterede ikke. I Skydebanehaven ned imod Istedgade lå en musiktribune, fra hvis 1.ste etage man kunne nyde udsigten over Kalveboderne og Kalvebodstrand.

Gik man ud ad Nørrebro og passerede Gyldenløvesgade, kom man forbi jernbanen, hvor alle tog til København passerede. Godsbanegården var jo endnu ikke opført. Længere ude — ved den sidste af de to fodgængerbroer over jernbanen — løb Ladegårdsåen ud i Peblingesøen, og så havde man på venstre hånd Ladegårdens lange, gule bygning. Arealet strakte sig helt hen til Jacob Danefærdsvej. Ladegårdsåen dannede grænsen mellem København og Frederiksberg. Medens den københavnske åbred omtrent gik i flugt med vandet, lå den frederiksbergske side højt over vandet, og en række gamle piletræer ludede ud over åen og truede med at falde ned i vandet. Den såkaldte Parcelbro dannede forbindelsen mellem H. C. Ørstedesvej og Griffenfeldtsgade. Fortsatte man ad den nuværende Rantzausgade, der dengang hed Nordvestvej, mødte man ved ga-

dens ende et plankeværk, der dannede skellet ud til en række gartnerhaver, hvor der fortrinsvis dyrkedes rabarber, hvilket gav anledning til, at kvarteret i folkemunde blev kaldt Rabarberkvarteret.

Tegning af »Lygtekroen« (ved århundredskiftet).

Politistationen på Fælledvej omfattede hele Nørrebro helt ud til byens grænse, der dengang gik ved »Lygtekroen« ved Ladegårdsåen, omtrent ved den nuværende Hareskovbane-station. Politistationen havde en lille aflægger i form af en politivagt ved Stefansgade, men når der var tale om at bringe anholdte derhen, var det forbundet med de største vanskeligheder og ensbetydende med de vildeste slagsmål med betjentene. De københavnske betjente var ikke med urette mistænkt for at prøve på at genne de urolige hoveder over på den anden side af åen, over i Nordre Birk, hvor der meget sjældent var betjente. Til gengæld kunne man risikere, at urostifterne mødte en gendarm fra det nyoprettede gendarmerikorps, der provisorisk var stiftet efter attentatet mod konseilspræsident Estrup, for på strækningen fra Nørrebros Runddel og ud til bygrænsen patrouillerede gendarmene. Og medens de talrige bøller i Allersgade og Gormsgade lå i stadig krig med politiet, havde de den dybeste respekt for gendarmene. Gendarmernes instruks lød nemlig på, at når en person var erklæret for anholdt, måtte man

ikke røre den anholdte. Han skulle gå 3 skridt foran, og forsøgte den anholdte at løbe, måtte gendarmen ikke løbe efter ham, men skulle råbe ham an, og hvis han så ikke standsede, skulle han skyde på ham med sin karabin. Det vidste bøllerne god besked med, og derfor kunne det ske, at en enkelt gendarm kunne komme gående med 2—3 mand foran sig. Foruden karabinen var gendarmen bevæbnet med en omdrejningsrevolver med 6 skarpe skud.

En dag var der kommet en bande af den indre bys alfonser ud på Nørrebro for at lave ballade. De havde udset sig Fredensgade som operationsfelt, og for at gøre sig ukendelige havde de sværet sig i ansigterne. De rev de handlendes døre op og smed varerne ud på gaden, men for en gangs skyld fik politiet assistance af publikum. Alfonserne blev anholdt, og inde på politistationen fik de skrubbet det sorte af ansigtet så eftertrykkeligt, at de tabte lysten til oftere at komme på Nørrebro. — — —

Blegdamsfælled var adskilt fra Blegdamsvej ved en meget dyb grøft. Selve Fælleden var militærets øvelsesplads, men var ellers udlejet til græsning for køer og heste. Det var strengt forbudt at genere disse dyr eller at ride på dem, men en dag måtte politiet overtræde sit eget påbud, idet man fandt en mand, der var så overstadig fuld, at han ikke kunne gå, og som var altfor fuld til at bære. Så fandt to betjente på at fange en af hestene og lægge manden tværs over hestens ryg og på denne måde transportere ham ind til politistationen.

En nutidens københavner ville have vanskeligt ved at orientere sig, hvis han en dag blev sat tilbage til halvfemserne. Fra Nørrebro Runddel og ud til Lyngbyvej løb Jagtvejen mellem fælleden og en række kolonihaver. Fraset nogle arbejderboliger var der ingen bebyggelse. Bagved disse kolonihaver residerede byens natrenovation. Vejen dertil hed officielt Sortevej, men mand og mand imellem bar den et mere betegnende navn. Her kom »Natmændene« i natens løb kørende med deres såkaldte »Chocoladevogne«, hvorpå stod de åbne latrintønder, der udbredte en skrækkelig stank. En betjent, der i sin tid skulle gå til nattjeneste fra Nørrebro Runddel til Lyngbyvej, har beskrevet, at når vinden bar i en bestemt retning, var han nødsaget til at tilbagelægge strækningen i løb. Han kunne ganske simpelt ikke udholde stanken og turde af hensyn til

de civile inspektionsbetjente ikke undlade at holde den foreskrevne postgang.

Inde på pladsen tømtes latrinen ud i dybe, overdækkede kanaler for at bundfældes. Kanalerne førte ud til et hul på størrelse med Nørrebros Runddel.

I stille vejr hændte det ofte, at gassen fra latrinen samlede sig i rørene, og så kunne der af og til ske større eller mindre eksplosioner. Latrinen blev afhændet til omegnens gartnerier som gødning.

Dengang havde betjentene nattjeneste 7 timer i træk og skulle hele tiden blive ude på deres post. De var derfor tvunget til at spise deres mad i det fri. En gammel politimand, der havde sin post i dette ubehagelige kvarter, holdt mest af at spise sin frokost sidende, men da der derude ikke var videre godt med siddepladser, havde han fundet ud af, at man sad fortræffeligt på en omvendt latrintønde. Nu fandt renovationsselskabet en dag på, at bunden i tønderne burde gøres tættere, og så blev bunden dækket med et lag asfalt eller tjære. Desværre var betjenten ikke blevet underrettet om denne foranstaltning, og da han efter en times hvil ville rejse sig, hang han fast og kunne ikke komme løs, fordi asfalten eller tjæren var smeltet. Det blev til en hel Knold og Tot-historie, for manden måtte skæres løs fra sin tønde og vandre resten af natten med bar hale. Hvorledes han senere har forklaret historien overfor sine foresatte, er en anden sag — — —

Vi fortsætter vandringsen fra Nørrebro ud mod Østerbro. En betjent, der blev ansat i 1884, fortæller, at på det tidspunkt var Østerbros politistation endnu ikke oprettet, og hele Østerbro lignede dengang en landsby med smalle gader eller rettere jordveje og bestod navnlig af gartnerier og marker. Ude ved Kastelsvej lå ingeniørernes øvelsesplads, og ved den nuværende Viborggade og Strandpromenaden lå et udflugtssted, der kaldtes »De fattiges Tivoli«. Her kunne man om natten møde grævlinge, der travede rundt ligesom smågrise. Det kunne man også risikere i alle byens anlæg.

I halvfemserne var Strandvejen en smal landevej med grøfter til begge sider, hvor der om sommeren var stærk trafik ved »Slukefter«, det nuværende Tuborg. En dag i 1894 havde en dame anbragt sig på »Slukefter«s terrasse med en stor cigar i munden. Det vakte en sådan furor, at strandvejsposten måtte blive på stedet og

sprede opløbet, indtil hun var færdig med at ryge sin cigar. I 1895 vakte en dame i knæbenklæder på cykel også vild opsigt.

Både på Strandvejen og på Lyngbyvej var der ved bygrænsen anbragt bomme, hvor de kørende måtte betale bompenge. Taksten var forskellig, eftersom det var et enspændigt eller tospændigt køretøj. For ryttere var der en særlig takst. Cykler var ikke opført på prislisterne endnu. Disse penge blev brugt til vejens vedligeholdelse.

I 1902 blev Brønshøj, Utterslev, Emdrup, Husum og Vanløse indlemmet i København, hvis areal herved blev forøget med en trediedel. Den 15. febr. 1902 blev der oprettet en ny politistation i den daværende Lyngbygade, der senere kom til at hedde Hillerødgade. Denne nye station skulle have personale, og dette blev en kærkommen anledning for de forskellige politikredse til at skille sig af med de dårligste af deres folk.

Vanløse bestod dengang mest af gartnerier. Brønshøj, Husum og Emdrup af store bøndergårde, og kvarteret mellem Haraldsgade og Tagensvej, hvor nu de store fabrikskvarterer og Bispebjerg hospital ligger, var dengang den berygtede Lersø. Lersøen var et ubebygget areal, tæt bevokset med pilekrat, hvor byens kurvemagere gratis kunne hente materiale, og hvor fuglefængere desværre havde altfor let spil ved at opsætte lokkefugle i bur og besmøre de nærmeste grene med lim, således at man undertiden kunne støde på lig af fugle, der var omkommet af sult og tørst.

Pilekrattet var i mandshøjde, og det dannede derfor et herligt gemmested for folk, der helst ville være skjult. Her boede derfor byens løse eksistenser. Her kunne de leve deres liv, som de lystede. Lersøen var gennemkrydset af smalle stier, hvor kun de faste beboere kom, eller engang imellem politiet på razzia, som regel med godt resultat. Der var næsten altid en eller anden blandt de indbragte, der havde et uopgjort mellemværende med samfundet. De uskylde tog en sådan razzia nærmest som en behagelig oplevelse, for det endte altid med kaffe og surbrød inde på politistationen, hvorefter de fik lov til at gå tilbage til deres bopæl i Lersøen.

Den politimand, der forstod at tale roligt og fornuftigt med disse mennesker, og som i almindelighed lod dem i fred, var de skikkelige overfor, og et venligt nik eller en spøg kunne lokke smilet frem på deres ansigter. De var nærmest som store børn, og der skulle

meget lidt til at bringe dem i affekt. De betragtede Lersøen som deres hjem; selv om det var primitivt, så var det dog godt nok for dem. De bandt pilekvistene sammen foroven og lagde voksdugspapir over, så der blev tætnet mod regn. På den nærliggende losseplads var der nok af kasseroller, skårede kaffekopper, tallerkener og pander, som man blot behøvede at hente. Gamle madrasser var der også nok af. Måske var der »dyr« i dem, men den slags ting så man stort på. Med disse hjælpemidler skabte man sig en møbleret sommervilla, hvor man kunne hygge sig. Det var strengt forbudt at have åben ild derude, men mange havde alligevel i en gammel kasse gemt et sprit- eller petroleumsapparat, så man kunne stege sig et måltid eller koge kaffe. At det var forbuden frugt, fik det kun til at smage så meget bedre.

Engang imellem gik det galt, når man lavede varm mad derude. Der kunne udbryde ild, og det kunne være både ubehageligt og farligt. En ækel og ildelugtende os bredte sig over det store område, og samtidig blev der fra lossepladsen invasion af store, fede rotter, der masede sig ind mellem hytterne, og så kom det til kamp mellem menneskene og rotterne om retten til hulen.

Undertiden kom det også til kamp mellem beboerne indbyrdes, og så kunne det gå både hårdt og blodigt til. Det skete navnlig, når en ville erobre en andens kæreste. Der skulle dog være måde med fællesskabet!

Den kvinde, der hyppigst gav anledning til slagsmål, var den såkaldte »Fælleddronning«, Maja Robinson, der i sine unge dage havde været ualmindelig smuk, og som havde været gift med en læge i en anden verdensdel. Det forlød, at hun stadig modtog understøttelse fra ham, og når den kom, var der liv og halløj i Lersøen. Når hun var ædru — hvad ikke hændte hyppigt — talte hun et kultiveret sprog og fremviste gerne et fotografi af sig selv fra sine unge dage som dokumentation af, hvorledes hun havde set ud. I årenes løb blev der gjort mange forsøg på at redde hende ud af sumpen. Hun blev ekviperet fra top til tå og man skaffede hende arbejde, men det varede kun kort, så faldt hun tilbage til Lersøens frie liv, hilst med jubel af kammeraterne, der snart fik det pæne nye tøj omsat i brændevin. Og så blev der slagsmål om, hvem der skulle være hendes kæreste.

Ladegårdsåen mellem Blågårdsgade og Evaldsgade, set fra Blågårdsbroen. T. b.: »Kiøbenhavns Tvangs- og Arbeidsanstalt« (Ladegården). (1895).

Ladegårdsåen mellem Borups Allé og Tisvildegade (ved Kronprinsesse Sofies Vej), set fra Borups Allé (1910).

Slagterboderne ved Sankt Nicolai Tårn. Indkørselen til »Maven« set fra Nicolajgade (1910).

Politistationen på Christianshavns Torv. Bemærk fliserækken og den dybe rendesten (o. 1880).

Ladegårdsåen var meget yndet som badested både af børn og Lersøens stamgæster.

Renligheden derude var — forholdene taget i betragtning — forbavsende god. En sommermorgen kunne man se hele flokken tage bad i den nærliggende Ladegårdså, mens det nyvaskede tøj hang til tørring i pilene. Undseelse var der ikke meget af; der var fællesbad uden nogen form for snerperi. »Fælleddronningen« led i alt fald ikke af undseelse. Når hun på grund af beruselse havnede i detentionslokalet på politistationen, hændte det, at hun tog hver eneste trevl af sig, for at politiet skulle få ekstra besvær med hende, når hun skulle køres op i arresten.

Var der noget, som Lersøens beboere afskyede, så var det arbejde og regelmæssigt erhverv. De småskillinger, som var nødvendige for at sikre sig det nødvendige kvantum af mad og brændevin, fik man let og bekvemt ved at betle, eventuelt ved at skræmme en enlig fodgænger til at købe sig fri for overfald — — —.

Bygningsjobberiet havde, efter at der var givet los for opførelsen af beboelseshuse udenfor det gamle voldterræn, medført, at man på Vesterbro og Nørrebro havde opført de store kaserner med baghuse, som man i nutiden har sit besvær med at få afskaffet. I Ryesgade var der tætbebyggede ejendomme med de lange og meget brandfarlige gange. En politimand skildrer ganske karakteristisk, hvorledes husværten på lønningsdagen stillede nede i gadedøren for at incassere de forskellige beboeres husleje.

Man er tilbøjelig til at tro om den svundne tids København, at det var en stille by uden støjende trafik. Ja, trafik i nutidens betydning fandtes ganske vist ikke, men den, der var, larmede til gengæld så meget mere. Der var ikke noget, der hed asfalt eller træbrolægning. Al kørsel skete med raslende vognhjul med jernringe på en brolægning, der ikke altid var lagt lige omhyggeligt. Når dertil kom hestehovenes klapren, er det forståeligt, at vognlarmerne kunne blive så generende for folk, der ønskede ro, at de mere velhavende syge kunne få magistratens tilladelse til at belægge kørebanen med garvebark for at dæmpe vognenes spektakel. Desuden havde man gadehandlernes råben med varer og skraldemændenes brug af skralde til tilkendegivelse af, at husmødrene skulle sætte skraldebøtterne uden for døren, og så arbejderbefolkningens

brug af træsko —, nej, stilfærdigt har der så sandelig ikke været i det gamle København.

Fra H. C. Andersens eventyr kender man begrebet rendesten og rendestensbræt. Disse dybe rendestene kender man ikke mere. De sidste fandtes i Nyboder. Medens man nu uden bekymring træder ud i den såkaldte rendesten, var dette ugørligt med de gammeldags dybe rendestene. Begrebet fortovsret, der i nutiden ikke har nogen væsentlig betydning, var dengang noget meget betydningsfuldt. Der fandtes langs den dybe rendesten kun en smal flise, beregnet til en enkelt person, og uden for denne flise var der nogle toppede brosten, der var højst ubehagelige at træde på. Det eneste ordentlige sted for fodgængere at gå var derfor på flisen. En modgående havde kun valget mellem at hoppe over den dybe rendesten eller bruge de toppede brosten. Det var derfor af betydning, at politivedtægten bestemte, at fortovsret havde den, der havde rendestenen på sin højre hånd, og det var en ret, man holdt bestemt på. Denne regel havde ikke det mindste at gøre med, at det derved var lettere at sikre sig mod den modgående trafik, for trafik fandtes jo ikke i vor tids betydning. På fotografier eller tegninger fra ældre tid ser man, hvorledes køretøjer kører højre eller venstre om hinanden, som de bedst kan.

Trafik var således ikke noget, politiet beskæftigede sig med i gamle dage — undtagen på et enkelt punkt: betjentene havde ordre til at jage arbejdsvognene væk fra sporvejssporene. På grund af den dårlige brolægning foretrak kuskene at køre i sporene, men derved trykkedes de brosten ned, der fastholdt skinnerne, og sporvejsselskaberne, der skulle afholde udgifterne ved brostenenes opretning, klagede til stadighed over kuskene. Det er med forsæt, at der bruges udtrykket »selskaberne«, for sporvejene var på det tidspunkt ikke forenede til eet selskab, endsiges kommunale — — —.

På det gamle voldterræn mellem den indre by og Vesterbro lå det såkaldte Loppetorv, der blev nedlagt i 1887, fordi magistraten af hensyn til den kommende Store Nordiske Industriudstilling i 1888 ikke fandt det tilstrækkelig pynteligt. Torvet burde egentlig have heddet Lappetorvet, fordi en del madammer sad der og forhandlede lapper af alle mulige forskellige stoffer. Ved torvets nedlæggelse

blev alle disse madammer gjort brødløse, men den vanskelighed kom man over ved at give dem borgerskab som marskandiser.

Den indre by var præget af landboernes holdepladser for deres vogne: Kultorvet, hvor kulsvierne fra Nordsjælland holdt, Hauserplads, hvor landboer med andre varer holdt til, og endelig Gammelortov og senere Nytorv, hvor der forhandlede sæd, smør, æg og flæsk. De arbejdere, der var beskæftigede med at bære svinekropene fra vognen hen til vægten, kaldtes i daglig tale for »ligbærerne«. Handelen med hø og halm fandt sted på det daværende Halmtorv, den nuværende Rådhusplads. Kvarteret omkring torvene var iøvrigt præget af forskellige gæstgivergårde: »Trekroner« i Tornebuskegade, »Solen« i Pustervig, »Gammel Avlsgård« i Suhmsgade 5, »Sorte Hest« på Hauserplads 26 og »Nordstjernen« på Hauserplads 32.

Klokken 3 skulle de forskellige pladser være ryddeliggjort for vogne, for så skulle pladserne gøres rene. Det besørgedes af ladegårdslemmer under ledelse af en opsynsmand.

Dengang som nu kom det offentlige let over gadernes renholdelse ved at pålægge grundejerne denne byrde, men pladsernes rengøring påhvilede det offentlige og besørgedes som anført af ladegårdslemmer, der i sin tid var klædt i aflagte soldateruniformer, hvad der gav anledning til, at de fik navnet »Den 41. bataillon« (hæren bestod nemlig dengang af 40 batailloner) og den medfølgende opsynsmand bar selvfølgelig navnet »generalen«. Han førte sin bataillon i samlet formation med riskostene på skuldrene rundt til de forskellige steder, der skulle rengøres. Bataillonen bestod ikke altid af de bedste børn. I alt fald fortæller en betjent, der havde post i Nørresøgade, at han, når ladegårdslemmerne kunne ventes, skulle opholde sig på hjørnet af Gyldenløvesgade for at beskytte de fredelige borgere mod at blive forulempet af ladegårdslemmerne.

»Lemmerne« var underkastet et bestemt reglement, der mindede meget om det regulativ, der gjaldt for fangerne i Vridsløselille Straffeanstalt, skønt lemmernes eneste forbrydelse bestod i, at de havde modtaget fattighjælp. De måtte stå op kl. 5 om sommeren og kl. 6 om vinteren, hvorefter der serveredes varmt øl. En time efter begyndte arbejdet, og arbejdsdagen sluttede først kl. 6 aften. Kl. 8½ aften var der tvungen sengetid.

Lemmernes arbejde var selvfølgelig ikke kun at være gadefejere. På den gamle Ladegård blev der drevet en større industriel virksomhed: skræderi, væveri, børstenbinderi o.s.v. Ligesom på straffeanstalterne var lemmerne inddelt i forskellige arbejdsklasser med en dagløn på henholdsvis 4, 8 eller 12 øre. Oprykning til en højere klasse fandt sted efter vedkommendes flid, opførelse og arbejdsdygtighed. Hver mandag udbetaltes der af ugens arbejdsfortjeneste højst 12, 24 eller 30 øre, og resten blev henlagt til udbetaling ved dimissionen. Foruden fattiglemmerne husede Ladegården også tvangsfanger, og der var vist ikke større forskel på behandlingen af dem.

Først i 1908 efter opførelsen af Sundholm blev den gamle Ladegård med kombinationen af fattiggård og tvangsarbejdsanstalt nedlagt, og beboerne blev flyttet ud på Sundholm.

Byens rengørelse var ikke meget effektiv. En politimand skildrer, hvorledes fodgængerne blev oversprøjtet med snavset vand, når de gik over den træbro, der — før anlægget af Dronning Louises Bro — førte over Peblingsøen mellem Nørrebrogade og Gothersgade. I broens træbrolægning var nedlagt sporvejsspor, fastholdt med kramper, og hvis der manglede et par kramper, trykkede sporvognen skinnerne ned i pløret, så pladderet stod ind over fortovet helt op til de gule murstensrækværker, der kantede broen. Da den nye Dronning Louises Bro blev åbnet på dronningens fødselsdag den 7. september 1887, blev man fri for denne ulempe.

Hvad der i ældre tid i høj grad bidrog til at gøre gaderne snavsede, var de mange hestepærer, der i dagens løb tværedes ud over kørebanen og derfra slæbtes ind over fortovet. Man skulle jo tro, at dette ville have givet damerne anledning til at anlægge fodfri kjoler. Men nej! Moden krævede de lange kjoler.

To gange om året flød hele byen med affald. Det var på de halvårlige flyttedage, den 3. tirsdag i april og oktober. Da var det tilfaldt folk at skille sig af med alt flytteaffald såsom afrevet tapetpapir, gamle madrasser o.s.v., og det skete nemmest ved blot at smide det ud på gaden.

Det kunne være besværligt nok at blive af med affaldet, hvis man ikke kunne få skraldemændene til at tage det, for lossepladserne lå jo altid langt væk fra den centrale del af byen.

Logihusene var jo ikke netop de renligste steder, men en dag var forholdet dog blevet så slemt i et af logihusene, at man bestemte sig for udskiftning af sengehalmen. Ejeren fik et par af stamgæsterne til at køre det væk på en trækvogn, men da de to fyre nåede ud til Østbanegade, syntes de, at nu kunne det være tilstrækkeligt, og da de netop passerede en tom byggegrund, hældte de hele læsset derned med det resultat, at alt væggetøjet spadserede fra sengehalmen op i en nærliggende elegant ejendom. — —

De fattige, der blev forsørget af det offentlige, uden at det skulle betragtes som fattighjælp, blev ikke ladegårdsllemmer, men husedes på Almindeligt Hospital, forløberen for »De gamles By«. Lemmerne fra »Almindeligheden«, som det sædvanligvis kaldtes, havde udgangstilladelse hver torsdag, og denne dag blev benyttet til organiserede plyndringstogter til byens forskellige større forretninger, der var forberedt derpå ved at have et passende antal femører (»Ladegårdsspecier«) liggende parat til de gamle, der herigennem fik et højst tiltrængt bidrag til at købe skrå og andre småfornödenheder for.

— — —

Af ovenstående vil det formentlig fremgå, at idyllen og renligheden ikke var så fremherskende, som man får indtryk af, når der tales om »de gode, gamle tider«.

Anholdelser og politiets arbejdsvilkår

Da jeg var dreng, var det en meget yndet leg at lege »betjent og fuld mand«. Det var en rigtig drengeleg, for den gav anledning til at bruge sine kræfter. Hvad enten man forestillede betjenten eller den fulde mand, sloges man af hjertens lyst og tumlede rundt med hinanden, og det var ingenlunde altid, at »betjenten« blev den sejrende. Det var ikke andet, end hvad børnene så hver dag. Det var en dejlig og dagligdags fornøjelse at se en fuld mand blive slået på stationen med en hale af skrigende børn efter sig, spændt ventende på, hvorledes sagen ville udvikle sig.

Det drejede sig ofte om stamgæster, der regelmæssigt 1 à 2 gange om ugen måtte tages i forvaring, og som stod i et næsten hjerteligt forhold til de respektive politimænd og derfor meget skulle have sig frabedt, at uvedkommende blandede sig i sagen. Engang var således »Rødspættemaren« blevet ganske urimelig fuld på Christianshavns vold, hvorfor en af betjentene tog sig af hende, hvad der vakte en forbipasserende herres mishag. Men Maren gav ham følgende salut: »Hva' fa'en bilder det rær sig ind? Betjenten vil mig ikke noget ondt. Men har du lyst til at se en yppig kvinde, kan du bare se her!«, og så knappede damen sin slobrok op og viste sig splitternøgen. Han var færdig med at blande sig i den affære. Så tilbød Maren, at hun ville gå frivillig med på stationen, men kun hvis man gav hende en cigaret.

Politiet havde i gamle dage ikke egne vogne, men var henvist til at bruge hestedrosker til transport af de anholdte, men det var jo ikke altid, at en sådan var til at få fat i. Så måtte turen foregå til fods, og for at betjentene ikke skulle være nødt til at slæbe altfor

langt med de fulde folk, var der en del politivagter anbragt i de mere urolige kvarterer. De lå i private ejendomme i stueetagen og var forsynet med detentionslokaler med 4 liggepladser. Det tog man nu ikke så nøje. Der kunne til tider være anbragt dobbelt så mange, og så måtte de pågældende selv om, hvorledes de ville enes om pladserne. »Enes« er nu et meget velvilligt udtryk, for der herskede som regel den stærkeres ret med hensyn til at komme til at ligge på briksene. De andre måtte klare sig, som de bedst kunne. Blev der for livligt derinde, viste en politimand sig med en stav. Var der blot en urostifter, der blev ved at sparke på døren i længsel efter at komme ud, havde man enten staven som beroligelsesmiddel, eller også tog man støvlerne af ham og bandt hans ben sammen. Hjalp det heller ikke, blev han kørt til Nytorvs arrest og sat i en »pipcelle«, hvor der ikke var andet møblement end en madras. Der kunne han råbe og skringe, så længe han havde lyst.

Betjentene var udstyret med en såkaldt »håndsnørek«, d.v.s. en kort stump reb med et stykke træ i hver ende. Når rebet var anbragt om håndleddet på en urolig anholdt, og betjenten begyndte at dreje til, gjorde det nederdrægtig ondt. Det var et udmærket beroligelsesmiddel, der var relativt uskadeligt. Men da der var enkelte betjente, der havde misbrugt det, blev det forbudt.

I de urolige kvarterer havde betjentene gerne et reb i lommen for at kunne binde arme eller ben på en altfor lebendig anholdt. Politimanden kunne ikke regne med at få assistance af publikum, og der var heller ikke tale om at ringe efter udrykningsvognen. Allerhøjst kunne han få hjælp af naboposten, og den hjælp var ikke altid lige god. Der er en historie om en betjent, der lå på gaden og sloges med en urolig anholdt, og som råbte til sin kollega: »Bind benene på ham!«, hvorpå kollegaen trak rebet frem. Da han langt om længe var færdig med at binde de to ben sammen, viste det sig til publikums fryd, at det ene ben tilhørte betjenten.

Havde man gjort den anholdte ukampdygtig, gjaldt det om at få fat i en droske. Hvis det viste sig ugørligt, kunne man i alt fald uden større besvær få fat i en trækvogn eller måske i en forbi-passerende arbejdsvogn. Det var egentlig et bedre transportmiddel end en droske, for drosken var med sine ruder et skrøbeligt køretøj og måtte nødvendigvis grises for meget til, for så skulle der betales erstatning.

Til tider var man så forsigtig at give den fulde mand hestens mulepose på enten om halsen eller over hovedet, eller man anbragte den urolige mand med hovedet nede på droskens bund. Det gjorde ham mere spagfærdig.

I gamle dage spillede politimandens fysiske styrke en langt større rolle end nu. Staven sad løsere i lommen end i dag, og det var absolut ikke nogen sjældenhed, at et par lussinger trådte i stedet for en rapport — for så vidt til glæde for begge parter: betjenten var i de dage mere ferm til at give lussinger end til at skrive lange rapporter, og synderen selv foretrak oftest en kontant afgørelse. Der er en historie fra Christianshavns vold, hvor en af de kendte urostiftere fik valget mellem en bøde eller en god dragt prygl, og betjenten sagde, at den anden godt måtte slå igen. Og så gid det løs! Det endte med, at synderen fik sig nogle ordentlige bank af politistaven. Næste dag kom han hen til betjenten og tog hatten dybt af for ham og takkede for god behandling. Samtidig var betjentens autoritet én gang for alle fastslået.

Man måtte dog være forsigtig med ikke at bruge alle sine kræfter. En ældre betjent sagde engang belærende til en ung kollega: »Unge mand! Jeg vil råde dig til, når du skal bruge kræfter, så at holde på manden med den ene hånd og kun slå med den anden. Jeg kom engang til at daske til en mand med begge hænder med det resultat, at manden røg ind i en butiksrude — — på den anden side af gaden!«

Undertiden kunne fiffighed virke bedre end fysisk overlegenhed. Der var engang på Nørrebro en betjent med kælenavnet »Hurtigløberen«, der iøvrigt ingenlunde var bange for at bruge sin stav. Han skulle bringe en kæmpe af en slagter ind på stationen og var klar over, at slagteren kunne krølle ham sammen, hvis han ville. Han fik ham listet afsted ved at drille ham med, at han ikke turde følges med betjenten hen ad gaden. Det ville slagteren ikke lade sidde på sig, og så vandrede de to i al fredsommelighed ind på Fælledvejens politistation.

Samme »Hurtigløber« var engang ved at komme i klemme i et slagsmål med nogle bisser, da han uformodet fik hjælp af en af bissernes kammerater, kaldet »Konjakskongen«, med den motive-

ring: »Vi ved, at De ikke gør os noget, når vi ikke selv laver halløj!« — typisk for forholdet mellem politiet og dets kunder.

Sidst i firserne lå Station 1 på Gråbrødretorv, hvis midtparti var optaget af slagterboder af ret primitiv natur. Mellem slagterne og politiet opstod der naturligvis et vist samarbejde, der bl. a. viste sig ved juletid, hvor slagterne bidrog til julevelgørenheden ved til politistationen at indlevere flere fede, slagtede svin. På en eller anden måde blev det meddelt i kvarteret, at trængende på en bestemt dag kunne møde på politistationen for at få del i herlighederne. Grisene blev lagt på vagstuens eneste bord, hvor et par af slagterne foretog parteringen, og uddelingen foregik så under tilsyn af stationsvagten og stationens rengøringskone, madam Schweihardt, der jamrede over alt det griseri, som parteringen og uddelingen medførte. Hvad betjentene sagde til denne brug af deres vagtstue, interesserede man sig ikke for.

På station 1 fik man den første telefon den 1. november 1885, og formentlig er der samtidig installeret telefoner på de øvrige politistationer. Før den tid eksisterede der en slags maskintelegraf mellem brandvæsnet og politiets hovedstation, der i bogstaver og tal kunne sende meddelelser om brandsteder. En nyansat politimand har i alt fald beskrevet, at denne maskine helst skulle betjenes af en specialist. Den blev normalt passet af en ældre politimand, der kendte finesserne, men denne politimand klagede over, at han led af dårlig mave og derfor var nødsaget til ofte at gå op på et nærliggende apotek for at få dråber, og i dette tidsrum måtte den nye mand passe apparatet. Den stakkels syge mands dråber viste sig iøvrigt at være små snapse, indtaget på en nærliggende beværtning.

Hvad der skete, når man fik aflæst apparatet rigtigt, forlyder der intet om. For da der ikke fandtes telefoner, kunne man ikke underrette den pågældende kreds om branden. Alarmeringen af brandvæsnet var i det hele taget lidt primitiv. En politimand fortæller, hvorledes han en morgenstund så, at der var ild i et savskæreri. Han fik ejeren vækket og skyndte sig så hen til den nærmeste brandstation for at fortælle om branden. Derved tjente han 4 kr., som blev udbetalt til den første, der gav meddelelse om en ildløs.

Det er ikke oplyst, hvem der stod bag ved anskaffelse af telefoner til politiet. Det har næppe været politiinspektør Theodor Petersen, for han var ikke meget for indførelse af tekniske forbedringer inden for politiet. Hver eneste dag gik der fra hovedstationen mange ensartede skrivelser ud til politistationerne. De blev omhyggeligt håndskrevet med hektografblæk og mangfoldiggjort på en gammeldags hektograf. Skriveren i 1. afdeling havde i dybeste ærbødighed henledt opmærksomheden på det praktiske i at anskaffe en skrivemaskine med duplicator, men fik en skarp afvisning. Så kom inventarskriveren en dag ned i skrivestuen og fik øje på det gammeldags arrangement og sørgede så for, at der kom en skrivemaskine med tilbehør. Da politidirektør Eugen Petersen så, hvor smukke dagsbefalingerne blev på den nye måde, beordrede han, at man fremtidig skulle bruge skrivemaskine, og så havde Theodor Petersen kun at lyste.

Men lad os for et øjeblik vende tilbage til de nyanskaffede telefoner. Der var jo grænser for, hvad man ville benytte et sådant nymodens apparat til. Fik man til stationen indbragt en mand, hvis bopæl var usikker, ringede man ikke til den pågældende station og bad den sende en betjent hen på bopælen for at se, om adressen var rigtig. Nej, den betjent, der havde indbragt manden, måtte på sine ben trave ud til den pågældende bopæl, uanset om bopælen var i den anden ende af byen. (Tjenestecyklen var skam for dyrebar til det brug, hvis man overhovedet havde nogen dengang).

Den 1. januar 1889 flyttedes Station 1 fra Gråbrødretorv til Nørregade 41, hvor nu telefonhuset ligger. Lokalerne her var både større og bedre, men flotheder som håndklæde og sæbe var der skam ikke råd til. Ved afløsningstid måtte betjentene ikke gå ad hovedindgangen, nej, vær's'go' op ad køkkentrappen! Overbetjentene skulle ikke have det travert gennem deres kontor. Overbetjentene var i gammel tid rene små konger. Der var kun tre på hver station, og de lod sig ikke noget sige.

En dag kom der til politistationen i Nørregade meddelelse om, at en mand i Krystalgade var gået amok og havde splintret alle sine møbler med en økse og nu stod og truede med at ville slå enhver ned med øksen, hvis man nærmede sig. Han blev ikke mildere, da han så de to betjente, der var udsendt fra stationen for at uskadelig-

gøre ham. Betjentene kendte ham og vidste, at han godt kunne finde på at gøre alvor af sin trusel, idet han havde været anholdt for vold mange gange. Så tog den ene betjent tilløb og løb af al magt sit hoved ind i maven på fyren, der sank om på sofaen bagved så kraftigt, at sofaen »gik i knæ«, og han tabte øksen. I samme nu var betjentene over ham, greb ham i benene og fik ham ned ad trappen med hovedet nedad. Henne på stationen fik betjentene ordre til at sætte ham ind i detentionslokalet, hvilket blev gjort så eftertrykkeligt, at han erklærede, at han nu ville flytte til en anden politikreds, fordi han ikke ville risikere at blive anholdt her oftere.

Under et engelsk flådebesøg optrådte to matroser i Tivoli så voldsomt, at betjentene kom til at slå dem bevidstløse med stavene. Da de blev afleveret til den vagthavende officer på Toldboden, tog denne det meget roligt og sagde: »Blot vi får så meget tilbage af dem eller deres tøj, at de kan identificeres, er det udmærket. For så indberetter vi bare: han blev derude!«

Til nattjeneste var normalt alle poster dobbelt besat, og som regel gik samarbejdet mellem de to postkolleger i al fordragelighed. Men man kunne også se eksempler på, at de to mænd var blevet så meget uvenner, at de ikke ville følges ad. Da de efter reglementet ikke kunne undlade at følges, så man, at de gik på hver sin side af gaden. Så slap de for at være i hinandens selskab. Ved en enkelt lejlighed udartede fjendskabet mellem to postkolleger så vidt, at de ikke blot kom i skænderi, men brugte så kraftige fornærmelser mod hinanden, at de fandt det nødvendigt gensidigt at anholde hinanden og i fællesskab komme ind på stationen og erklære den anden for anholdt!

Der krævedes ikke meget for at blive politibetjent i gamle dage; når man havde gode soldaterpapirer og var af en passende højde og drøjde og kunne skrive nogenlunde læseligt, slap man let ind i Københavns politi. Det var i de tider, da man hørte ordet »Bondekarl« som det hyppigst brugte skældsord mod betjentene. Men lønnen og forholdene skulle heller ikke virke fristende. Lønningen var f. eks. i 1886 700 kr. årligt, og det beroede på et skøn hos de overordnede, hvorvidt en mand kunne avancere til fast ansættelse eller et højere løntrin. Man havde kun een fridag hver anden måned og kun til dagtjeneste og kun hvis holdet var fuldtalligt. Der var eks-

empler på, at en mand fik sin første fridag efter 1½ års forløb. Ferie kendte man ikke noget til. En mand søgte fridag i anledning af, at han skulle giftes. Hans stationsleder så først efter, hvor mange rapporter vedkommende havde skrevet i den forløbne måned, og da dette ikke syntes tilstrækkeligt, måtte vedkommende tilbringe bryllupsnatten på sin post.

Samme politiassistent ville kun refundere betjentene deres udgifter for droskekørsel i kontortiden mellem klokken 10 og 12, og det hændte, at en betjent, der mødte civil, ikke kunne få sine udlagte penge. Poliitiassistenten erklærede, at han ikke kendte ham, skønt han havde gjort tjeneste ved stationen i flere år, og så måtte betjenten gå hjem og tage sin uniform på! Poliitiassistent dengang svarer til politikommissær nu.

Stationerne var udstyret med tjenestecykel, men den måtte betjentene ikke bruge, selv når de skulle ud i tjenstlige ærinder, for så var den jo ikke parat, hvis der skulle ske hurtig udrykning.

Det med den hurtige udrykning skal nu ikke tages altfor bogstaveligt. En vinteraften med ufremkommeligt føre blev der telefoneret fra Rosenborg Slot efter politiassistance fra Store Kongensgades politistation. Cykler fandtes ikke, og drosker var ikke til at opdrive, og så blev stationsvagten og en opdagelsesbetjent sendt afsted til fods. Da de endelig nåede frem, stod slottets personale og de militære vagtposter opstillet og ventede på politiet. De måtte nemlig intet foretage sig, før der kom politi til stede. Næsten udpumpede for luft styrtede de to politimænd op i værelset, hvor kronregalierne opbevaredes, og de så straks, at de var i god behold. Det var det elektriske sikringsanlæg, der havde været for fintmærkende — —.

Politidirektør Eugen Petersen var ansat af staten og havde befojelse til at ansætte og afskedige personalet. Magistraten havde ikke nogensomhelst ret til at blande sig i tjenestens udførelse. Magistraten og borgerrepræsentationen havde kun med bevillingerne at gøre, og da der ikke var det bedste forhold mellem politidirektøren og byens styrelse, markerede magistrat og borgerrepræsentation deres magt ved at nægte politidirektøren de penge, han ønskede, bl. a. til styrkeforøgelse og passende lokaler. Politistationerne var altfor små til formålet og i strid med de mest elementære krav. På Store

Kongensgades politistation var der således kun eet håndklæde, og det var til politiassistenten. Han fik et rent hver uge, og det kasse-rede gik i arv til styrken. Sæbe havde man kun ved at bruge af rengøringskonens bøtte med brun, blød sæbe. Således var forholdene så sent som i 1911—1914, da jeg gjorde tjeneste der — —.

Indenfor politiet har man en teknisk betegnelse, der hedder »Husspektakler« d.v.s. et forhold, der medfører politiets indskriden, men som ikke medfører straf. Det klassiske eksempel herpå er manden, der kommer fuld hjem og giver sig til at banke konen. Så bliver et af børnene sendt afsted efter politiet, der så henter manden og putter ham i detentionslokalet, hvorfra han bliver sluppet løs, når han er blevet ædru. Udover et par borgerlige ord ved løsladelsen koster det ham ikke noget, medmindre han har været så voldsom ved konen, at hun ønsker ham tiltalt for vold, et ønske hun mærkeligt nok næsten altid tilbagekaldet dagen efter. I visse kredse synes det at høre med til ægtemandens rettigheder, at han må prygle sin kone. I alt fald hører man ofte den bemærkning: »Min mand er såmænd skikkelig nok. Det er kun, når han er fuld, at han tæver mig.«

Det er en selvfølge, at husspektakler særlig er knyttet til de store festligheder som julen, påsken, pinsen, konfirmation og sølvbryllupper.

En 2. juledag var der således familiefrokost et sted. Under familiesamværet sad konen og roste sin mand, da hendes broder drillede hende ved at sige, at hendes mand ikke var hende alt for tro. »Du skulle bare have set ham forleden i »Det grønne Træ«, hvor han sad med en pige på skødet og gik med hende hjem!« Værten, der sad på den anden side af bordet, fór op for at få fat på svogeren med det resultat, at hele bordet væltede med alle de forskellige frokostretter. Kakkellovnen væltede også og brækkede værtens ben, så da politiet kom til stede, lå manden og rodede rundt i julemaden.

Engang blev politiet kaldt til et sølvbryllup, hvor der var opstået et slagsmål. Da politiet kom, syntes alt at være roligt. På gulvet lå værten og sov sammen med 5—6 af gæsterne, og inde i soveværelset lå sølvbruden i sengen med en ung mand, men de sov ikke.

En dag blev en betjent tilkaldt til en lille lejlighed i Nansensgade, hvor manden i sin fuldskab var gået amok og havde knust

alt, hvad knuses kunne, så at hele gulvet flød af glasskår, foruden at konen selvfølgelig var blevet gennempryglet. Manden skulle naturligvis på politistationen på Gråbrødretorv, men var ikke at formå til at tage sko og strømper på, skønt det var snesjap. Den gennemprygledede kone løb bagefter sin mand og betjenten med sko og strømper og tiggede manden om at tage dem på. Dette tilfælde er næsten typisk —.

I tidligere tider ikendtes forældre, hvis børn forsømte deres skolegang, en skolemulkt. Det var som regel ganske små beløb: 8, 16 eller 24 øre, men det kunne ofte være svært at få disse små beløb inddrevet. Og så en skønne nat var der givet ordre til, at ægtemanden skulle hentes til afsoning af beløbet. Drejede det sig kun om en skolemulkt på nogle få øre, skete det ikke helt sjældent, at betjenten af sin fattige løn lagde beløbet ud i stedet for at tage manden på stationen, og en betjent skriver i sine erindringer, at skyldneren altid betalte ham disse penge tilbage.

Til tider kunne afhentningsordren dreje sig om store beløb, nemlig når der var tale om alimentationsbidrag, og så kunne alimentanten bruge alle mulige kneb for at slippe for at blive indbragt. Snart gemte han sig under sengen, snart i et klædeskab, eller også kravlede han ud ad vinduet og stod ude på gesimsen, hvad der jo ikke alene var farligt, men også særdeles ubehageligt, når det var flere graders frost, og påklædningen kun var en natskjorte. Ved en bestemt lejlighed var betjentene ganske overbevist om, at den eftersøgte var hjemme, men det var ikke muligt at finde ham, skønt den 2 værelses lejlighed ikke frembød mange skjulesteder. Pludselig syntes den ene betjent, at dynen havde en lidt besynderlig facon. Han prikkede i den, og så måtte kalorius ud. Han var splitternøgen og drivvåd af angstens sved, og i fugtigheden var der fuldt af dun og fjer fra dynen. Han var som en illustration til den gammeldags straf »dypet i tjære og rullet i fjer«.

Der anvendtes alle mulige kneb for at slippe for at blive taget af politiet ved nattetid, enten det var til afsoning af bøder eller alimentationsbidrag, eller det var for at undgå at blive grebet i forargeligt samliv, denne klassebetonede lovovertredelse, der kun kunne dokumenteres i 1 eller 2 værelses lejligheder, og som politiet aldrig på eget initiativ tog sig af, men kun provokeret af slad-

deragtige naboer eller forargede præster. Politiets fremgangsmåde var, at der altid var to mand om en sådan ekspedition. Den ene gik til hoveddøren og bankede på, medens den anden listede op ad køkkentrappen. Som oftest endte det med, at den eftersøgte ganske stille åbnede køkkendøren og i et meget let kostume endte i armene på betjenten. En brugte den metode at gemme sig i en stor puf, men hans kone betroede sig til en veninde, der sladrede til politiet, og ved den næste afhentning satte den ene politimand sig på puffen. Der lød et forfærdeligt vræl, for tilfældet ville, at politimanden var Københavns politis fedeste mand, der vejede 300 pund og var kendt i hele styrken for sit omfang. Der kunne være 3 mand inden i hans livrem.

En sommeraften ved århundredskiftet patrouillerede to politimænd i Rantzausgade, der som tidligere nævnt, endnu hed Nordvestvej. De hørte en murren fra en af sidegaderne, og det viste sig at være et opløb i anledning af, at et kvindfolk i meget let kostume sad i vindueskarmen med fødderne i tagrenden og på svensk konverserede de forsamlede mennesker. Den ældste af de to betjente sagde beroligende til sin yngre kollega: »Det er bare svenske Stina, der er fuld igen, men vi kan jo ikke have hende siddende dér. Vi risikerer, at hun dratter ned fra taget.« Døren til værelset var uaflåset, og ganske stille listede betjentene hen og fik Stina ind i værelset trods hendes stærke protester. Men damen måtte hen på stationen, ellers entrede hun sikkert ud på taget igen. Det var imidlertid lettere sagt end gjort, for hun kunne eller ville ikke støtte på benene. De to betjente blev enige om, at den mest praktiske måde at komme ned ad den meget smalle trappe på var at lade kvinden »ride ranke« på skuldrene af den ene betjent. Med stort besvær fik de hende losset op på skuldrene af ham, og han tog et solidt tag i hvert ben, og så gik det ned ad trappen. Desværre havde damen været utæt undervejs og vendingen »det løb ham koldt ned ad ryggen«, kunne ikke bruges ved denne lejlighed. Bedre passede det gamle mundheld, at når man har fået Fanden på ryggen, må man bære ham, for betjenten kunne ikke blive af med kvindfolket før nede ved gadedøren, og da var han våd helt ned til strømperne.

I gamle dage skulle politiet jo — som allerede sagt — ikke regne med publikums sympati, når der foretoges en anholdelse. Selv om

det var ret sjældent, at folk ligefrem forsøgte at rive den anholdte fra betjenten, hørte man jævnligt tilråb om at lade manden gå; »han havde jo ikke gjort noget«. En nytårsaften blev en mand fundet så drivende fuld, at han aldeles ikke kunne klare sig selv, og da en betjent tog sig af ham, var der straks en mand, der syntes, at det var synd — det var jo nytårsaften o.s.v. Betjenten tilbød grandios, at manden så inderlig gerne måtte få den fulde mand overladt, når han ville sørge for at få ham hjem til sin egen eller til den fuldes bopæl. Men så vidt strakte mandens interesse sig dog ikke! Han nøjedes med at bøje sig trøstende ned over den fulde, men det skulle han aldrig have gjort, for med et pludseligt snuptag blev han grebet i den ene af sine to bakkenbarter så voldsomt, at den blev revet af. Så var det forbi med mandens medfølelse! Og da en anden betjent i mellemtiden havde fået fat i en droske, gik vejen til stationen, mens kinesere og skruptudser knaldede løs inden i og uden for vognen. Det var jo nytårsaften.

Næste nytårsnat kom samme betjent ud for en anden anholdelse. Det var en arrestant, der var flygtet fra kommunehospital, og som nu ville drukne sig i Sortedamssøen. Betjenten vadede ud efter ham og fik ham med stort besvær halet i land og bragt ind på det nærliggende hospital igen, hvor man sørgede godt for den bortløbne. Derimod var der ingen, der bekymrede sig om betjenten. Han måtte sjokke hjem i sit dyngvåde tøj. Undervejs var der dog en underofficer, der fik ham ind i sin lejlighed, kvikkede ham op med et par snapse og lånte ham sivsko og en sort stiv hat til erstatning for hjælmen, der var blevet ude i Sortedamssøen. I denne ejendommelige mundering ankom han så til sit hjem, der heldigvis lå i nærheden. En kollega, han traf undervejs, havde den opfattelse, at der var tale om en usædvanlig stor nytårsbrandert. Det endte dog med, at betjenten fik medaillen for druknendes redning.

I sin tid hørte jagten på Kløvermarksfælleden af en eller anden grund under forstværnet, og der kom derfra en klage over, at krybskytter gik på fælleden og skød støere på ryggen af de græssende køer. En betjent skulle en dag anholde en af disse krybskytter, men denne spændte hanen på bøssen og sigtede på betjenten, der imidlertid slog til geværet, der gik af, heldigvis uden at betjenten blev ramt. Sagen gik til retten, hvor manden fik en bøde på — 20 kr.,

En afdeling »Ladegårds-Lemmer« på vej til gadefejning. I baggrunden ses »Søpavillonen« og Peblingsøen med skøjteløberbanen (1885).

»Lygtekroen« på Frederikssundsvej. Under vejen går Ladegårdsåen, som ved århundredskiftet dannede grænsen mellem det yderste Nørrebro og Nordre Birk.

Den gamle Dronning Louises Bro. Øverst: mod Frederiksborggade, Nederst: mod Nørrebro (o. 1885). Den nuværende bro ligger lidt længere mod vest.

hvilket vist må siges at være billigt for drabsforsøg på embedsmand i funktion.

Men man vurderede øjensynligt ikke en politimand højt i gamle dage. Der var en udenlandsk matros, der med et knøjern havde slået en betjent i ansigtet, så det blev alvorligt molesteret. Gerningsmanden fik en større bøde, og der tilkendtes betjenten i erstatning for svie og smerte – 25 kroner!

I går jeg fik min trøje ...

En senere politikommissærs erindringer fra hans første tid

Den 1. december 1891 meldte jeg mig til tjeneste ved Københavns politi i kælderens i det gamle råd- og domhus på Nytorv, hvor hovedstationens 1. afdeling dengang havde til huse. Jeg var da 25 år gammel og kom direkte fra 6. regiments sergentskole i Odense. Foruden mig mødte 6 andre nyantagne betjente. De første 14 dage gik med nogen budtjeneste, lidt selvstudium i »Ledetråd for politibetjente«, instruks og dagsbefalinger for politiet m. v. Personlig undervisning eller instruktion fik vi ikke. Efter ca. 14 dages forløb havde vi fået udleveret uniform — brugte uniformsdele fra tidligere afgåede betjente —, og jeg blev beordret til tjeneste på station 2 i Pilestræde 32 (nu Antonigades politistation).

I de første 3 dage efter min ankomst til station 2 blev jeg beordret til at følges med en inspektionsbetjent under hans inspektion i kredsen, for at jeg kunne modtage lidt instruktion og lære kredsens gader at kende. Med instruktionen var det kun småt bevendt, og med hensyn til min orientering i forholdene iøvrigt bestod denne væsentligst i adskillige besøg i forskellige beværtninger, »kødsteder«, som inspektionsbetjenten kaldte dem, hvor vi lod os traktere med øl, kaffepunsch og andre drikkevarer, dog ikke til overmål. At denne fremgangsmåde var ganske ulovlig og i højeste grad uforenelig med inspektionsbetjentens forsvarlige oplæring af en nybagt politimand, siger sig selv. Men sådan var det nu, og jeg havde kun at følge trop og iøvrigt holde min mund, hvilket jeg klogeligt gjorde.

Efter disse 3 dages »undervisning« fik jeg tildelt en post og sat til på egen hånd at patrouillere i Gothersgade fra Kgs. Nytorv til Nørrevold.

Der må indskydes den bemærkning, at jeg før min antagelse som politimand aldrig havde været i København, og at jeg således var aldeles ukendt med storbyens forhold og end ikke havde rede på gaderne i min egen politikreds.

Det gik da naturligtvis også galt for mig. Den allerførste dag, jeg patrouillerede, fik jeg, en times tid efter at jeg var begyndt, øje på en stærkt beruset kularbejdsmand, der kom imod mig fra Nørrevold med sin skovl på nakken dinglede fra den ene side af gaden til den anden. Jeg var meget betænkelig ved situationen og bad i mit stille sind til, at han måtte klare den uden indskriden fra min side. Det kunne han imidlertid ikke. Pludselig faldt han på fortovet ud for en kælderbeværtning og slog med sin skovl en stor rude itu. Jeg indså nu, at der måtte tages affære og gik hen og hankede op i ham. Han var en stor, svær mand, men skikkelig, og med en del besvær fik jeg ham rejst op, og vi begav os på vej mod stationen. Men at nå denne var lettere sagt end gjort. Vi drejede ind ad Landemærket, idet jeg huskede, at Pilestræde udmundede her. Men optaget som jeg var af min første »fangst«, tog jeg fejl af gaderne og drejede ned ad Vognmagergade i den tro, at det var Pilestræde. Da jeg nåede ned ad Gl. Mønt ved Sværtegade og Grønnegade, opdagede jeg fejltagelsen, men vidste ikke, hvorhen jeg skulle vende mig for at finde Pilestræde. Jeg traskede nogle gange frem og tilbage med den fulde mand, der efterhånden var tung at slæbe på og tilmed, naturligt nok, blev utålmodig. »Har vi ikke snart nået stationen, betjent?« sagde han, »for jeg er eder mane mig træt.« Efterhånden blev situationen mere og mere pinlig for mig; spørge nogen om vej kunne jeg jo ikke godt være bekendt, men omsider fandt jeg da ad en sidegade hen i Pilestræde, så jeg kunne aflevere mit bytte, og glad var jeg.

Denne min debut som politimand faldt altså ikke videre heldigt ud, og jeg var ikke stolt af den, men trøstede mig dog noget ved, at den væsentligste del af skylden måtte lægges på andre. For at undgå gentagelser købte jeg mig et kort over København og benyttede i de næste 14 dage mine sparsomme fritimer til at studere

byen, først gaderne i min egen politikreds og dernæst pr. sporvogn byens andre kvarterer.

Når jeg så udførligt har dvælet ved denne lille episode, er det for at vise den himmelvide forskel, der er på datidens meget mangelfulde politiuddannelse og den udmærkede oplæring, som senere blev politistyrken til del.

Jeg nævnte før de sparsomme fritimer. Reglen var, at man kunne få een fridag hveranden måned, altid til dagtjeneste, til nattjeneste ingen. Men kunne man af en eller anden grund ikke få den fridag, man var udsat til, fik man ikke erstatning i en anden fridag. Jeg husker således, at jeg i de første 11 måneder af min polititid kun havde én fridag. Regelmæssig ferie for det underordnede personale kendtes ikke. Der kunne tilstås en årlig orlov på højst 5 dage, men med forpligtelse til at rejse fra byen. Blev en politimand under en ham bevilget orlov truffet her i byen, blev han straks beordret til tjeneste. Overholdelsen af disse bestemmelser blev nøje kontrolleret. Da jeg engang i mit første tjenesteår til en af mine overbetjente fremsatte en spagfærdig bemærkning om de knapt tilmålte fridage, svarede han: »En ung mand har bedst af at passe sin tjeneste og sin søvn!«

Tjenesten var — set i sammenligning med nutidens — noget trættende og ensformig, i hvert fald for dem, der udelukkende forrettede gadetjeneste, og det var jo det overvejende flertal. Politikredse var hver inddelt i et bestemt antal patrouilleposter. Og den mand, der var tildelt en post, turde ikke uden strengt tjenstlige grunde, som i givet fald skulle dokumenteres, overskride sin posts grænser. Hver fulde time, på enkelte poster hyppigere, skulle der holdes »punkt« d.v.s. betjenten skulle i nogle minutter opholde sig på et på posten forud bestemt sted.

Denne strengt regelbundne patrouille havde både sine mangler og fordele. Til manglerne hørte, at betjenten var så hæmmet i sin bevægelsesfrihed, at han undlod observationer og iagttagelser, der måske kunne være tjenstlig nyttige.

Til ordningens gode sider hørte — og det må man ikke regne som den mindst vigtige — at der altid var langt flere politimænd på gaden end nu om stunder, hvor størstedelen sidder gemt på stationerne. Betjenten var som regel let at finde. Befolkningen følte

sig i det hele mere tryk, og borgerne i postområdet betragtede betjenten som »deres egen betjent« og i mange tilfælde gode ven. Han havde ofte haft den samme post i årevis, havde set børnene vokse op, og der udviklede sig i mange tilfælde et fortrolighedsforhold og fra politimandens side et lokalkendskab, der i høj grad kom hele politiet til gode.

I udstrækning var og er 2. politikreds byens mindste, men i hvert fald først i halvfemserne var den sikkert den mest urolige. Den omfattede bl. a. så »celebre« stræder og gyder som Store og Lille Brøndstræde, Didrik Badskærs Gang, Peder Madsens Gang, Pistolstræde, Smedens Gang og, ikke at forglemme, Holmsgade, en gade, der var kendt og besøgt af alverdens søfolk.

Det var fornemmelig den lovordnede prostitution, der satte sit præg på disse gader og smøger. De »offentlige fruentimmer«, som deres officielle titel var, blev tvangsindskrevne i »offentlige« huse under en autoriseret værtindes tilsyn og delvis ansvar. (Senere i bogen vil dette emne blive nærmere uddybet).

Pigebørnene havde lov at stå i gadedørene fra mørkets frembrud til kl. 12 midnat. Her stod de så, malede og sminkede, i stive, lyse skørter og bød sig frem ved gebærder og fagter. Kalde på mandfolk måtte de ikke, men forbudet blev ikke overholdt, undtagen når politiet var i farvandet. Stadige skænderier opstod mellem pigerne indbyrdes. Der opstod også stadig spektakler med forbipasserende og besøgende mandfolk, så der var »liv i kludene«.

Blandt politibetjentene var der adskillige, hvis type og optræden ville harmonere dårligt med nutidens opfattelse af og krav til politiet. Hovedparten af styrken var jævnt brave folk, men med oplysning og kultur var det gennemgående kun småt bevendt. Og i sammenligning med vore dages sportstrænede, belevne politimænd falder forskellen stærkt i øjnene. Nå, lønnen var jo også ringe: 1200 kroner årligt var det højeste en politibetjent i halvfemserne kunne nå, og det var endda kun et fåtal, der nåede så højt. De økonomiske kår var ringe, og det var forståeligt, at en del faldt for små bestikkelser fra beværteres og andres side i form af »genstande« og lignende.

Om enkelte repræsentanter for datidens politi, der dog ikke må tages for gennemsnitstyper, skal her anføres nogle træk.

En af de første dage efter min ansættelse blev jeg en tidlig morgen »sat af« hos en ældre betjent, »Bølle-Jørgen«, der havde post i Vognmagergade og Brøndstræde-kvarteret. Han spurgte mig straks: »Har du set Dukkehjemmet?« (en dyb kælderbeværtning på hjørnet af Store og Lille Brøndstræde, der udelukkende søgtes af alfonsere, bondefangere og lignende). Da jeg svarede benægtende, sagde han: »Lad os så gå ned og inspicere.« Vi dukkede ned i kælderen, hvor der opholdt sig en snes mandfolk og nogle enkelte kvinder. Straks ved vor ankomst rejste de fleste af mændene sig op og råbte: »God morgen, hr. betjent«. Men et par stykker var lidt længe om at rejse sig, og Jørgensen, som betjentens virkelige navn er, gik hen til deres bord og med tiltalen: »Kan du ikke hilse, din drabant,« langede han dem nogle så kraftige lussinger, at de faldt ned af stolen. Derpå beordrede han mig til at holde beværtningsdøren åben, hvorefter han, der var en kæmpestærk mand, een efter een tog dem i hoved og hale og bogstavelig talt strittede dem op på gaden, hvor de efter at have ligget i rendestenen samlede sig selv op og luskede af uden at sige noget. Jeg, der noget betuttet havde set til, spurgte, om de havde gjort sig særlig fortjent til den overhaling, hvortil han svarede: »Det har de altid.«

At en hårdhændet optræden til tider var påkrævet, var sikkert nok, men overdrivelser fandt ofte sted. (»Bøllejørgen«s skæbne vil senere blive berettet).

Et eksempel skal nævnes her:

En nat ved et-tiden, da en kollega, Petersen, og jeg stod i Lille Kongensgade ved Holmensgade, kom en velklædt, midaldrende herre iført festdragt og høj hat, halvsovende og noget dinglydende hen ad Lille Kongensgade, øjensynligt fra et bedre selskab. Der var på det tidspunkt ingen anden færdsel i gaden. Ud for os standsede han, gjorde front mod et stort kældervindue og gav sig til at lade sit vand. Os havde han øjensynligt ikke bemærket. Under vandladningen listede Petersen sig ganske stille om bag manden, tog hans høje hat af og holdt den under vandstrålen. Manden fortsatte uanfægtet, men opdagede så, hvad der var sket, og blev rasende. Med stort besvær fik jeg ham beroliget, og han trak så pludselig en lille flaske indeholdende »Brama livseliksir« op af lommen, idet han sagde: »Men så skal I også dele denne her med mig!« For at opnå

forsoning tog vi hver en slurk af flasken, hvorpå vi gav hinanden hånden, og han dinglede videre.

I mit første tjenesteår havde jeg post i Nyhavn og Havnegade. Her boede på den tid i ejendommen på hjørnet af Havnegade og Nyhavn Georg Brandes. Han kom ofte sent hjem om natten, og da han ikke holdt af at gå alene op ad den mørke trappegang (elektrisk lys på trappen kendtes jo ikke), har jeg på hans anmodning adskillige gange fulgt ham op i lejligheden og ventet, indtil han fik lampen tændt. Jeg husker, hvor imponeret jeg første gang blev ved at se den mægtige bogsamling i hans arbejdsværelse. Reoler fyldt med bøger dækkede fuldstændigt rummets fire vægge fra gulv til loft. Af og til bød han på en cigar eller et glas vin, medens han livligt passerede om forskelligt aktuelt. På mig gjorde han indtryk af at være en medfølelse og godhjertet mand.

En nat, han kom hjem, havde det været stærkt snefald, men var pludselig slået om til regn, så gaden var i eet sjap. Professoren skottede til min fodbeklædning, et par tynde sko, og sagde: »Herregud, mand! det kan ikke gå. De skal låne mine galocher!« Trods mine indvendinger måtte jeg med op i lejligheden og prøve galocherne, men de var desværre for små til mig.

Ved en anden lejlighed, en sensommernat, hvor gaden lå øde, havde jeg, ubetænksomt, for et øjeblik sat mig til hvile på en af de stole, der til brug for fortovsservering stod ud for en beværtning. Jeg havde ikke fået sovet ret meget om dagen, var noget træt og faldt mod min vilje i blund; pludselig fór jeg forskrækket op ved at mærke en hånd på min skulder. Foran mig stod Georg Brandes, der med forlegen mine udbrød: »Ja, unge mand! Men er det rigtigt, at De sidder her?« Jeg takkede ham meget, ikke så lidt flov over min tjenstlige ukorrekthed.

I februar måned 1893 opstod en stor ildebrand i hof-urtekræmmer Salomonsens ejendom, Kgs. Nytorv nr. 6. Branden, der næredes af et vældigt kolonial- og vinlager, varede i ca. 14 dage med stort opbud af brandvæsen og politi. Begivenheden vakte sensation, navnlig ved at den populære prinsesse Marie, der interesserede sig stærkt for brandvæsenet, næsten hver dag mødte op og overværede slukningsarbejdet. Prinsessen var ved disse lejligheder iført en selvkomponeret brandmandsuniform, som hun lod sig fotografere i,

stående højt oppe på en af brandvæsnet store stiger. Ikke mindst på grund af den hårde frost og de aldeles overisede stiger og slanger var slukningsarbejdet meget vanskeligt, og en del brandfolk og politi kom mere eller mindre til skade. Navnlige i det mægtige vinlager var slukningen besværlig; flasker sprængtes jævnlige, og der måtte hyppigt flyttes om på lageret. Denne omstændighed bidrog vist til en del usikkerhed hos brandvæsen og politi, der faldt for fristelsen til at smage på varerne, og assuranceselskabet, der overvågede værdierne, mente derfor at se sin fordel ved at uddele 2 flasker vin til hver brandmand og politimand. Det forlød, at selskabet mente, at personalet så med større iver ville gøre sit yderste for at bevare mest muligt af det gamle, kostbare vinlager.

Efter et års tjenestetid i Nyhavn blev jeg — 26 år gammel — tildelt den såkaldte »faste post« i Holmensgade. Begyndelsen var ikke videre lovende. Den første aften, jeg var på posten, blev jeg straks omringet af en halv snes alfonser og bondefangere, der med hånlige ord og miner bød den nye betjent velkommen. En af de mest berygtede voldsmand, »Hummer-Fritz«, råbte til de andre, idet han gik rundt om mig: »Han kan jo blive en meget pæn luderkarl!« Jeg var lidt betænkelig ved situationen og vidste ikke rigtigt, hvordan jeg skulle klare den. Noget måtte der gøres, hvis autoriteten ikke skulle gå tabt, men overmagten var jo stor. Nå, uden at tænke over følgerne røg jeg i en slags desperation ind på »Hummer-Fritz« og greb ham så hårdt i kværken, at han tabte vejret og klaskede sammen på stenbroen. Virkningen forbløffede mig. De andre løb deres vej uden at angribe mig, og »Hummer-Fritz«, der vistnok et øjeblik var uden bevidsthed, kom ret hurtigt til sig selv og luskede af.

Af de urostifere og alfonser, der holdt til i kvarteret, kan nævnes »Den dovne dreng«, »Brædestablen«, »Peter Saft«, »Stærke Jens«, »Skovser-Vilhelm« m. fl. Disse havde idelige sammenstød med politiet, hvor der ofte vankede brådne pander på begge sider. I de mange år, jeg havde post dér, har jeg adskillige gange ligget og rullet rundt i rendestenen under kamp og transport med voldsmandene, men udover nogle knubs og rifter, har jeg aldrig taget skade. Både politi og urostifere holdt på »den hurtige retsforfølgning«, ville helst have sagen afgjort med det samme. Skulle

enhver mindre overtrædelse påtales retsligt, ville anholdelserne blive næsten uoverkommelige, og tilmed var transporten til stationen tværs over den meget befærdede Østergade med en genstridig anholdt ofte meget besværlig. Transporten måtte jo almindeligvis foregå til fods. Drosker var vanskelige at få tilkaldt og måtte som regel hentes på Kgs. Nytorv, og det tog tid.

Når pigerne om aftenen stod to og to i gadedørene og »passede på«, som de udtrykte sig, gerådede de jævnlig i højroset skænderi, der undertiden gik over til håndgribeligheder med afrevne hårtotter o. l., og disse uroligheder måtte selvfølgelig standses.

Ifølge regulativet for de prostituerede kvinder havde politiet næsten uindskrænket hånd- og halsret over dem. Denne magtbeføjelse var nødvendig; de skulle køres i stramme tøjler, ellers kunne nogenlunde tålelige tilstande ikke opretholdes. Men al magt kan jo misbruges og blev det vel også i enkelte tilfælde her. Et af de virksomste straffemidler, betjenten kunne bringe i anvendelse over for dem, var bortvisning fra gadedøren med forbud mod at »passe på« i døren mere for den aften. Bortvisningen var jo et indgreb i deres erhverv og kunne, navnlig når det skete tidligt på aftenen, medføre betydeligt økonomisk tab.

En aften, da to samboende piger ikke kunne holde fred, havde jeg beordret den ene op på sit værelse. Kort efter gik den anden af sig selv også op. Et øjeblik efter lød der skrig og høje hyl fra værelset, der lå på 1. sal. Jeg gik derop sammen med en kollega, og det viste sig da, at den ene, der lå i sengen, var næsten ukendelig, idet både hun og sengetøjet var blevet overhældt med en masse sort pladder, som flød ud over det hele. Den anden havde nemlig tømt vandkanden ud over noget kokssmuld i kulspanden og hældt det hele over »veninden«, der blev aldeles rasende, rev store totter hår af rivalinden og kradsede hende, så blodet flød. Det var os næsten umuligt at skille de to furier, men omsider lod den ene sig dog berolige og gik ind i et andet værelse. Den anden var derimod stadig ustyrlig; jeg bad derfor min kollega få fat i en vogn, for at hun kunne blive kørt op i arresten på Nytorv. Mens jeg ventede på vognen, sagde hun: »Det skal blive løgn,« hvorefter hun klædte sig fuldstændig af. Da vognen kom, var hun trods gentagne opfordringer ikke at formå til at tage tøj på; et tæppe, som vi forsøgte at

hulle hende i, flåede hun stadig af. Og da det for autoritetens skyld var nødvendigt at gennemføre anholdelsen, måtte vi tage hende uden en trevl på kroppen. Hun gjorde rasende modstand, og da hun var en kraftig kvinde på ca. 100 kg, og tilmed svedte så stærkt, at vore hænder stadig mistede grebet om hendes tykke arme, måtte vi slæbe hende baglæns ned ad trappen til vognen. At få hende ind i vognen, kostede os stort besvær; hun gjorde stadig modstand under høje hyl, livligt applauderet af en broget tilskuerskare. Noget opbyggeligt syn må det ikke have været, men dette publikum havde ikke sarte nerver.

Da den faste post i Holmensgade kun var besat i 4 timer, og arbejdsdagen var på 8–9 timer, blev jeg derfor sat til tjeneste i dagtimerne i civil påklædning resten af tiden, væsentlig med udendørs-tjeneste. En dag, da jeg burde have været på gaden, så jeg gennem vinduet i overbetjentens kontor, at politiinspektøren kom over gården for at gå ind på stationen. Nu var gode råd dyre. Stationen havde kun een udgang, og den kunne jeg ikke benytte, for så ville jeg løbe lige i armene på ham. Jeg fik derfor den indskydelse at skjule mig i et detentionslokale, der netop var tomt. Nu ville skæbnen, at politiinspektøren fandt på at ville se detentionslokalerne. Overbetjenten, som vidste besked og som i lige så høj grad som jeg var interesseret i at undgå opdagelse, søgte at få ham fra det ved at sige, at begge detentionslokalerne var optaget af anholdte, men det nyttede ikke; politiinspektøren ville se lokalerne, og døren ind til mig blev åbnet. Der stod jeg, flov og slukøret, ventende på en ordentlig overhaling. Politiinspektøren udbrød med et højst forbavset ansigt: »Hvad S. . . er det?« Da jeg vidste, at politiinspektøren godt kunne goutere et sådant optrin, blot man ikke lod sig forskrække, svarede jeg, at da jeg var klar over, at der ventede mig en »skylle«, hvis jeg blev truffet på O.b.'s kontor, havde jeg søgt at gemme mig i detentionslokalet, men det kom jeg altså ikke så godt fra. Det komiske i situationen kunne politiinspektøren ikke stå for, og med et højt latterudbrud sagde han blot: »Se at komme ud på gaden snarest!«

Beværtningliv i svundne tider

Når man gennemlæser politimænds erindringer fra tiden omkring år 1900, forstår man nødvendigheden af indførelsen af den såkaldte Nyhavslov af 1921 om sanering af beværtninger. Foranstående uddrag af en senere politikommissærs første oplevelser som politimand er jo en god illustration.

Selvfølgelig var flertallet af beværtninger på det tidspunkt pæne og ordentlige forretninger, men der var et utal af små snasker, hvor tjenerne var alfonser og bondefangere, og hvor løsagtige piger kunne muntre sig, som de selv ville.

Hvor nu belyningsvæsnets bygning ligger i Gothersgade, lå i gamle dage Store og Lille Brøndstræde med beværtninger som »Nordpolen«, »Dukkehemmet« og »Det lille Apotek«. Alene i disse to gader samt Vognmagergade og Pilestræde boede der ca. 50 offentlige fruentimmer. I Farvergade havde man »Blodkoppen« og »Holger Danske« og i Holmensgade (det nuværende Bremerholm) »Det røde Hav« og beværtningen i nr. 5, der aldrig kaldtes andet end »§ 5«. Når man ved, at politivedtægtens § 5 omhandler gadeuorden og vold kan man jo uden vanskelighed regne ud, hvad øgenavnet sigter til. De offentlige piger prægede kvartererne, selv om de havde forbud imod at færdes frem og tilbage. I visse af gaderne, hvor der var tremmer for vinduerne, måtte de efter mørkets frembrud stå i deres gadedør og tilbyde sig. Prisen var her 2 mark lig 66 øre, for det var jo fortrinsvis gamle kvinder, der boede i disse bordeller. Iøvrigt overtrådte de offentlige fruentimmer stadig regulativet, og det var selvfølgelig de frækkeste, der havde den største »forretning«, som de kaldte det, men de løb også den største risiko

for indberetning til politidirektørens protokol fra de patrouillerende politibetjente. For overtrædelse kunne de straffes med advarsel, bøder indtil 100 kr., fængsel på sædvanlig fangekost eller simpelt fængsel i 16 dage, tvangsarbejde i indtil 24 dage eller fængsel på vand og brød i 4 dage.

Pigernes daglige udgifter for leje af værelset i utugthusene var fra 3 til 8–10 kr. og desuden måtte de lønne en kone til at gå til hænde. Den alfons, som de næsten allesammen havde, skulle også have mange penge, som blev brugt på værtshuse og til spil. Desuden skulle han også gerne holdes flot klædt. Til gengæld pryglede han gerne pigen, hvis han syntes, at hun ikke tjente nok.

Rundt om i mange kældere var der servering af mælketoddy. Der var hverken stole eller borde, kun en lang disk, hvor brændevinsglassene stod opmarcheret på rad tillige med et lille glas mælk. En stor mælketoddy kostede 8 øre, en lille 4 øre. Der åbnedes tidligt om morgenen, og man kunne hver morgen se en klynge af stamgæsterne stå og vente på, at der blev lukket op. De rystede over hele kroppen, på grænsen til delirium. Først når de havde fået de første snaps, lavede de op. Engang imellem hændte det, at der kom et deliriumsanfald, så vedkommende måtte på politistationen. Men der havde man altid en flaske brændevin stående som et ufejlbart hjælpemiddel. Det var i de tider, da brændevinen var så billig, at man pudsede vinduer i snaps.

I de forskellige logihuse var der altid en skænkestue, nærmest beregnet på logihusets faste beboere, men selvfølgelig var alle andre også velkomne. Logihusene stod under politiets særlige tilsyn. De adskilte sig fra hoteller ved, at der her måtte bo flere end 2 personer på hvert værelse, og der skulle med store bogstaver på væggen være malet, hvor mange der måtte være. Der skulle kun skiftes lagner een gang om måneden, og gæsterne skulle være ude af værelserne så tidligt, at sengene kunne være redt og vinduerne oplukkede før kl. 10 formiddag. Mange af gæsterne satte ikke pris på at vaske sig, før de gik i seng, så hen på slutningen af måneden var lagnerne ikke særlig appetitlige. De bar ofte tydelige spor af, at gæsten havde haft husdyr med i seng — det være sig lopper eller lus. Kendere sagde, at man ikke kunne have begge dyrearter samtidig.

I »Rokken« i Dronningens Tværgade 54 — herberget for hjemløse med plads til ca. 200 gæster — kom man uden om husdyrproblemet ved at have lagner af voksdug, der hver morgen blev gnedet af med en desinficerende vædske. Gæsterne dør plejede at lægge sig i seng uden en trevl på kroppen — ligesom i middelalderen. Det gav selvfølgelig et koldt gys, men var det først overstået, kunne man sove roligt ind i bevidstheden om, at der ikke var andre dyr, end dem man selv havde medbragt. I »Holger Danske« brugte man et tilsvarende system. I Adelgade 57 lå logihuset »Tordenskjold«, også kaldet »Skralden«, i Adelgade 78 lå »Rottemøller« »Hotel«, der var så elendig, at sundhedsvæsnet dekreterede, at det skulle falde ind under logihus-bestemmelserne. I Helsingørgade 7 havde en frk. Hansen et logihus. I samme gade, nr. 16, lå »Løven«, hvis ejer hed Larsen, men hvis kone aldrig blev kaldt andet end »Mor R.« på grund af sit svulmende bagparti. Samme dame kunne slå en proper næve, og der kom i tidens løb anmeldelser fra mange voksne mænd, som hun havde banket. I Prinsensgade 17 var der også et logihus, hvor gæsterne engang bandt værten og drak al den spiritus, der var i lokalet. Ved Gammel Strand var der i sin tid et spisehus, hvor der ikke fandtes tallerkner, men en fordybning i bordpladen. Kniv, gaffel og ske var lænket til bordet, og der serveredes fortrinsvis gule ærter, der blev sprøjtet ud i fordybningen. Kredit gaves ikke. Hvis betalingen ikke faldt omgående, før spisningen begyndte, sugedes ærterne omgående op i sprøjten igen. En gammel grandonkel af mig har fortalt, at han kom dør og spiste som ung student, når hans pengemidler var små.

I Farvergade lå, som anført, »Blodkoppen« og »Holger Danske«, vel nok to af byens skrappeste beværtninger. Logihuset »Holger Danske« var i forbindelse med en skænkestue, der var så tarvelig, som tænkes kunne. Der fandtes således ikke et bord derinde, kun en disk til snapseservering, og iøvrigt kun bænke og stole. Lige overfor lå »Blodkoppen«, en høj, langstrakt kælder, der strakte sig over Farvergade 12 A og B. Noget egentlig logihus var det ikke, men alligevel blev der arrangeret natteophold for stamgæsterne. Man rullede om natten blot nogle halmmåtter ud på gulvet, og så kunne gæsterne lægge sig dør. Det var hovedsagelig unge folk — ofte fra landet — i en alder fra 25 til 45 år; der var aldrig nogen

over 50 år. Når politiet om natten skulle ind og kigge efter en eller anden — og det hændte jo ikke sjældent — måtte man passe på ikke at falde over benene på de sovende, for belysningen bestod kun af en petroleumsluchte oppe under loftet. Der var dengang ikke noget, der hed lommelygter.

Medens »Blodkoppen« således viste stor gæstfrihed mod kunderne, kunne man andre steder se eksempler på, at det gjaldt om hurtigst muligt at blive af med dem, så de næste kunne komme til. En politimand på Nordvestvej blev således en dag tilkaldt til en mælketoddykælder, hvor værten, »Amerikaneren«, beklagede sig over, at hans gæster bed snapsene over, d.v.s. at de blot sad og nippede til dem og således kunne hænge en halv time over en snaps. Betjenten mente, at det faldt uden for hans embedsområde at påse, hvor hurtigt man drak en snaps. Det interesserede ham derimod langt mere, da den langsommelige gæst beklagede sig over, at værten stak gæsterne i enden med en knappenål, når de ikke kunne komme væk tilstrækkelig hurtigt.

I kvarteret mellem Gothersgade, Klerkegade, Adelgade og Borgergade var der ca. 34 værtshuse, og de klarede sig alle godt, skønt en flaske brændevin kun kostede 22 øre. I Adelgade 85, hvor der ikke var siddepladser, fortalte værten, at han i een måned havde solgt 63 halve tønder brændevin — altså over en tønde om dagen. Da ølhandlere og købmænd også solgte øl og brændevin, var hele kvarteret til stadighed fyldt af berusede, der i stort tal måtte bringes til stationen.

I Borgergade havde en beværter et par døtre, der kunne tale russisk, og det trak selvfølgelig de russiske matroser til fra kejserskibene Standard og Polarstjernen, når vi havde deres besøg. Vore egne artillerister ville ikke lade sig slå ud af russerne, og det blev til drabelige slagsmål, hvor betjentenes stave var nødvendige for at skabe ro. Når de store russiske matroser havde fået tilstrækkeligt med klø — og de kunne tåle meget —, lagde de sig på knæ og kysede betjentene på hænderne.

Vognmagergade var hjemsted for mange marskandisere, jernhandlere og pantelånere, samt naturligvis de dårligst mulige værtshuse. Sin sult kunne man få stillet i de forskellige stegkældere, hvor man for 5 øre kunne købe varme kartofler og stegt yver.

I de urolige kvarterer var det altid sværvægttere af betjente, der gjorde tjeneste. Med en lille forandring af en fædrelandssang kunne man sige: »Med dragen stav han står, han snakker ej, men slår!« For megen parlamentering var der ikke tale om. Forsvandt en urostifter ikke øjeblikkelig, kunne han være sikker på at få et par over nakken med staven eller en regulær lussing, og ingen tog det fortrydeligt op. Kunne en betjent ikke slå en proper næve, blev han ikke regnet for noget. Viste det sig, at han ikke var bange for bisserne, hed det sig straks: »Han er god nok!«

Det var i et sådant kvarter, at en gammel kraftkarl af en betjent sagde til sin unge kollega: »Hvis du bare vil skrive, så skal jeg nok slå!« Det kan ikke nægtes, at politiet tidligere i høj grad brugte slående argumenter og kun i meget alvorlige tilfælde skred til rapportskrivning. Det hang selvfølgelig sammen med, at skrivekunsten stod på et relativt lavt stade. Der er en historie om, at en betjent engang i Oehlenschlägersgade fandt en fuld mand, men slæbte ham om hjørnet til Vesterbrogade, fordi han ikke i rapporten var i stand til at stavet til det svære gadenavn.

De steder, hvor det gik mest livligt til, var på dansesalonerne. Der var 5: »Figaro« på Vesterbrogade, »Kæden«, i Dronningens Tværgade, »Phønix« i Valkendorffsgade (med kælenavnet »Fuglen«), »Valkyrien« på Vesterbrogade (hvis lokaler senere blev købt af Indre Mission) og »Aftenstjernen« i Store Regnegade, hvis bevilling senere blev flyttet til »Florasalen«. Kædens stampublikum var husassistenter og soldater. I Figaro kom hovedsagelig kommissionærer, handelsfolk og vesterbropiger med deres alfonser. Figaro blev senere afløst af »Palais de danse«, der nu hedder »Valencia«.

Dansesalonerne var åbne fra kl. 21 til klokken 2, og navnlig i de sidste timer kunne det gå livligt til. Der var altid på alle dansesalonerne 2 uniformerede politimænd til stede, hvis første gerning var hos værten at opkræve afgiften. Først derefter fik dansen lov at begynde. Afgiften gik i magistratens kasse.

Opstod der ballade, ordnedes det som oftest med en bortvisning fra lokalet. Der var en stor, kraftig danseinspektør, hvis opgave var at få herrerne og, når to damer dansede sammen, den førende dame til at erlægge den 5 øre, som hver dans kostede. Herfra stammer udtrykket: »Denne vej med femøren!« Dansesalonerne skovlede

penge ind. I løbet af 5 minutter var der 3 danse, heri indbefattet tiden, som incassationen varede. 5 ørerne lagdes på skranken ved orkestret, og danseinspektøren havde et øje på hver finger for at påse, at ingen snød sig fra betalingen. Han havde navnlig et godt øje til den førende dame, der jo nemt kunne smutte væk mellem de øvrige damer.

Dansesalonerne var det eneste sted, hvor man kunne få sin danselyst styret. Der var ingen, der drømte om, at man kunne give sig til at danse på restauranter. Det blev indført under den første verdenskrig af legationssekretærer efter udenlandsk mønster på hotel d'Angleterre. Var det sket på et mindre prominent sted, var det sikkert blevet forbudt som værtshusuorden. Nu valgte politiet at stikke hovedet i busken og lade som ingenting; man indskrænkede sig til at forbyde inklinasjon fra bord til bord. Men det standpunkt kunne ikke gennemføres, thi hvorledes skulle man forhindre en legationssekretær i at inclinere for en dame af sit bekendtskab, selv om hun sad ved et andet bord? Så valgte man det modsatte synspunkt: at give bevilling til kafédans, efter at magistraten havde sanktioneret det mod en passende afgift til kommunekassen. Der var på det tidspunkt ingen, der havde tænkt sig, at der senere også skulle gives dansebevillinger til beværtninger i Nyhavn og Vesterbros sidegader — — —.

På Lyngbyvej fandtes en berygtet beværtning, hvis indehaver lå i stadig strid med politiet. Foruden at være beværter var han nemlig også kaperkusk på Dyrehavsbakken, og ved lukketid derude sørgede han så vidt muligt for at få vognen fyldt med berusede gæster ved at love dem, at de hjemme i hans beværtning kunne fortsætte drikkeriet, og så blev de plukket efter alle kunstens regler. En af de betjente, der gik på Lyngbyvej, og som havde et godt øje til beværtningens forretningsgang og ofte greb ind, gik under navnet »Papegøjen« på grund af sin formidable næse. Som hævn for »Papegøjen«s foretagsomhed anskaffede beværteren sig en stor papegøje, som blev anbragt i beværtningens vindue hver gang den pågældende betjent var på post, samtidig med at han overfor sine gæster påviste den store lighed mellem betjenten og papegøjen, hvad der jo ikke gjorde følelserne ømmere mellem værtshusholderen og betjenten.

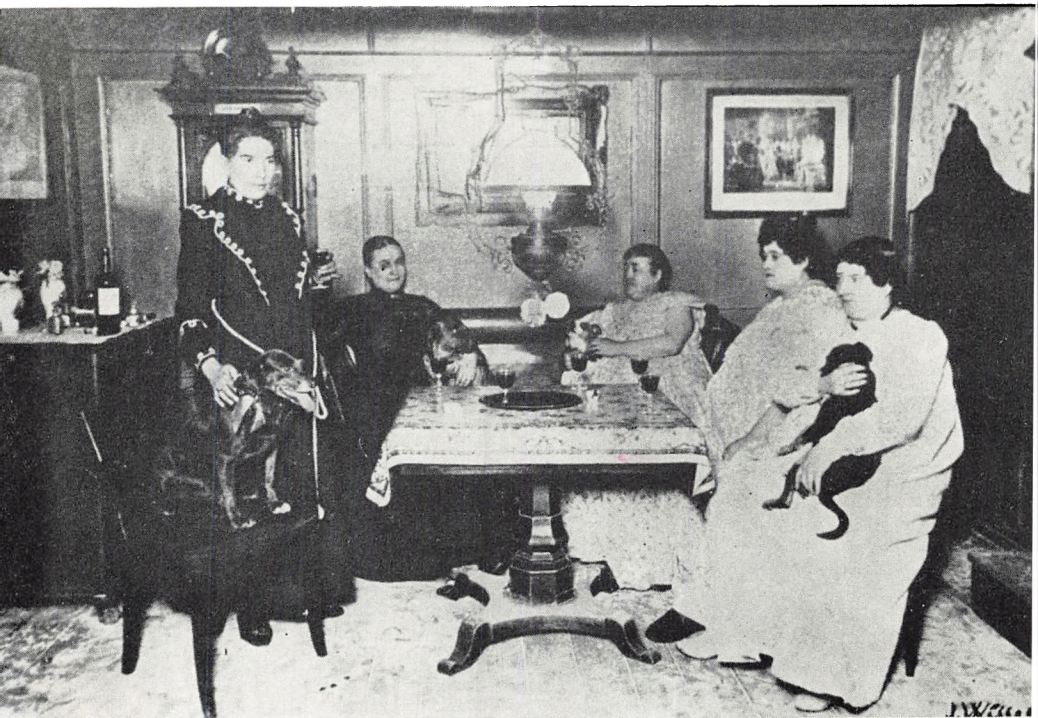
Hjørnet af Store og Lille Brøndstræde set mod Vognmagergade med café »Dukkehjemmet« (1908).

Beværrningen »Det lille Apotek« i Store Brøndstræde (1908). På bænken t. v. ligger en kvinde og sover rusen ud på stedet.

Russiske orlogsmatroser på besøg i »Det lille Apotbek«.

Københavns sidste bordel. Den tækkeligt sortklædte dame i sofaen er »uertinden«.

På Gråbrødretorv lå der en kælderbeværtning, der kaldtes »Det jyske Konsulat«, og indehaveren hed selvfølgelig aldrig andet end konsulen. Her var der også i sin tid politistation, og de unge ugifte betjente kunne i »Konsulatet« for 25 kr. om måneden få fuld forplejning. Beværtningen søgtes også meget af de slagtere, der havde deres boder på torvet. At værten havde et par kønne døtre, gjorde jo ikke beværtningen mindre tiltrækkende. Politiets blanke knapper kunne imidlertid ikke hævde sig over for de mere velbeslåede slagtere. Pigebørnene vidste nok, hvem det var bedst at holde sig til, selv om slagternes elegance undertiden kunne være lidt ejendommelig sammensat. Der var således en af slagterne, der i torvetiden altid promenerede i skjortærmer og høj silkehat. — —

Det kunne undertiden være ejendommelige affærer, politiet blev blandet op i. Der var en dag stort halløj i en mindre beværtning, hvor man netop var i færd med at male espalierballerne til fortovsserveringen med en dejlig lysegrøn farve. Inde i beværtningen sad et livligt selskab, der morede sig med at betragte et pigebarn, der med nøgen underkrop stppede på bordet. For yderligere at sætte stemningen op fik en af gæsterne fat i malerpenslen og anbragte en stor grøn klat midt på damen på et *kedeligt* sted. Hun kunne imidlertid ikke goutere spøgen og forlangte 10 kr. i godtgørelse. Gerningsmanden ville ikke betale, og i næste øjeblik stod beværtningen på gloende pæle. Betjenten kom til stede; det endte med, at der blev givet rapport på både pigen og »maleren«, der hver fik 50 kr. i bøde for værtshusuorden — —.

Ved Københavns yderste grænse mod syd lå »Flaskekroen«, lige ved Harrestrup å, der dannede grænsen mod Søndre Birk. I en periode var der 5 øres dans i kroen hver søndag aften fra maj til november. Damerne var bondepiger fra omegnen og de såkaldte »spinetter«, hvilket var kælenavnet for fabrikspigerne fra spinderierne i Valby. Herrerne var, foruden soldater fra Avedørelejren, omegnens tjenestekarle samt bisser fra Vesterbro og Valby.

I den første tid gik det forholdsvis roligt til, vel sagtens fordi der var stationeret et par kraftkarle af politimænd til at overvåge ordenen. Som regel nøjedes de med at genne urostiftere og slagsbrødre over på den anden side af åen ind i Søndre Birk, hvor de kunne slås videre, hvis de havde lyst til det.

Der var en kæmpestærk betjent, som hverken frygtede Gud eller Fanden og som end ikke Vesterbros værste bølge turde binde an med. Ved en enkelt lejlighed blev han dog for alvor bange. Han havde med staven dasket så stærkt til en fuld svensker, at denne truede med at ville gå ned og kaste sig i åen. Da der nogle timer efter kom besked om, at der var fundet et lig i åen, blev betjenten rædselsslagen, fordi han frygtede, at det var hans behandling af svenskeren, der havde fået ham til at begå selvmord. Heldigvis for ham var det en stakkels dødssyg mand fra omegnen, der havde taget sig af dage.

En efterlyst voldsmand blev en dag fundet af samme betjent, og var så letsindig at prøve på at sætte sig til modværge, og så blev han taget under behandling inderligt og kraftigt, før han blev sendt videre. Samme mand var den eneste, der opnåede at få prygl efter Albertis berygtede pryglelov, og han blev senere spurgt, om det gjorde meget ondt, men svarede, at det var meget værre, da han fik prygl af Valby-betjenten.

At betjentene pryglede bøllerne, betragtedes dengang som noget selvfølgeligt. Da således en betjent engang ved retten havde fået en bøde på 40 kr. for at prygle en bølge fra Nikolaj Plads, vakte det stor forargelse hos slagterne i »Maven« — de gamle slagterboder omkring Nikolaj tårn — og de skillingede sammen for at betale bøden for ham og tilkendegav ham samtidig, at de var villige til at betale fremtidige bøder for ham i lignende sager — —.

Dengang skulle soldaterne altid båret sabelbajonet, også når de færdedes ude i fritiden, altså også når de var til dans i »Flaskekroen«. Ved en enkelt lejlighed var soldaterne bange for at blive overfaldet af bisserne fra Vesterbro, og de bad så mindeligt de københavnske betjente om at ledsage sig et stykke ind i Søndre Birk. Det kunne der imidlertid ikke være tale om, men da betjentene så, at der var en korporal med i selskabet, fik han det gode råd at lade soldaterne formere sig i sektion og så kommandere dem til at trække våbnene og marchere tilbage til kasernen på den måde. De kom også godt nok hjem uden at blive overfaldet, men da de ikke nåede tilbage i rette tid, blev der en krigsretssag ud af det. De måtte undskylde sig med, at der havde været fare for overfald, og det endte med, at der til politidirektøren kom en klage over dansen i »Flaske-

kroen«, og så var det slut med 5 øres dansen derude, til stor glæde for betjenten i Vigerslev.

At svenskerne drages mod Nyhavn og plukkes dèr, er ikke nogen moderne foreteelse; derimod vil det vel nok virke lidt chokerende at høre, at den obligate »rulning« i sin tid også er blevet foretaget af politibetjente. Det hændte, at svenskere kom for sent til den sidste båd til Malmø om søndagen og så lagde sig til at sove ved kajen for at afvente den første morgenbåd. En betjent fik dem for natten indlogeret i nogle tomme banankasser, og næste morgen mødte hans postkollega, der for »fylleri« ikendte dem en bøde, der bestod i 5 kroner at erlægge med det samme.

Her er en anden historie: En svensker havde fået indfødsret og beværterbevilling, og det kunne undertiden gå livligt til hos ham, når han havde fået noget at drikke, og det hænder jo nemt i Nyhavn. Så blev han vennsæl og trakterede til højre og venstre. Kun kunne han ikke lide skræddere. Ved en sådan lejlighed kom en stakkels skrædder ind for at købe sig en øl, men værten smed ham omgående ned ad den høje stentrappe. Skrædderen beklagede sig til den nærmeste betjent over behandlingen, og de blev enige om at give beværteren en lærestreg. Skrædderen blev forbundet og smurt ind i rødbedesaft og i den tilstand fremstillet for beværteren, der straks måtte give en betydelig erstatning for svie og smerte og desuden et ordentligt traktement til dem begge for at undgå videre forfølgelse.

Hvad en politimand kunne komme ud for i gamle dage

Det er jo ikke så mange år siden, at byens befolkning var henvist til at besøge deres fornødenheder på et gammeldags das i gården. Det var kun i de mere fornemme ejendomme, at der var installeret klosetter på de forskellige etager. Når man boede på 4. eller 5. sal, var det ikke videre rart om natten at skulle helt ned i gården, når man blev trængende. Der var derfor mange, der kom uden om vanskelighederne ved at bruge en avis og så smide avisen med indhold ud ad vinduet. Der er en historie om, at en sådan pakke en nat i Bredgade ramte en betjent, der mente at se, at den kom fra et vindue på en 4. sal. Han fór derop og holdt et forfærdeligt hus, med det resultat, at lejlighedens indehaver klagede til politidirektøren over betjentens opførsel; fra hans lejlighed var der nemlig ikke blevet kastet noget ned. Og så fik den arme betjent også en tjenstlig ballefuld.

Fuldt korrekt er beretningen om den elegante dame, der kom ind på en politistation med en nydelig pakke, omviklet med sejlgarn, som hun lige havde fundet på gaden. Indholdet var ikke lige så lækkert som ydret, og damen var for fremtiden kureret for at indlevere pakker på politistationen. Særthed er jo ikke altid det, der præger politiets historier —.

I gamle dage blev de løsttunge piger efter udstået straf sendt hjem til deres forsørgelseskommune under ledsagelse af en sædelighedsbetjent. (Senere gik man over til at lade kvindelige betjente besøge den slags transporter). Da en sådan pige med be-

tjenten ved sin side var vel ankommet til sin fødeby, siger hun forfærdet: »Av, der kommer min fætter! Jeg lader, som om De er min forlovede!« Og så tog hun betjenten under armen og præsenterede ham et øjeblik efter som et nyt familiemedlem.

Der var en anden pige, der skulle hjemtransporteres. Hun havde imidlertid været så uheldig at blive anholdt i den allervarmeste sommertid, iført det lettest mulige sommertøj. Og efter nogle måneder »på tvangen« blev hun løsladt i den strengeste vinterkulde. Hun skal have vakt nogen opsigt, da hun kom hjem!

Disse transportantrejser med løsagtige piger — og det samme gjaldt også løsagtige betlere — var af stor økonomisk betydning for kommunerne. Når vedkommende blev afleveret til sin forsørgelseskommune, blev denne efter datidens lovgivning forsørgelsespligtig i endnu 5 år — —.

De berømte Fredensborgdage med de store fyrstebesøg satte naturligtvis også spor i politiets tjeneste. Den russiske czar kom jo ofte til København, og så blev der truffet vidtgående sikkerhedsforanstaltninger. Czaren medførte altid sit eget detektivkorps, der selvfølgelig arbejdede nøje sammen med vort eget opdagelsespoliti. Nihilisterne havde jo nogle år før fået lejlighed til at dræbe den tidligere czar, og det var jo ikke urimeligt, om de regnede med, at det var lettere at komme ind på livet af ham i Danmark. Iøvrigt var der en større forretningsdrivende i København, der lignede czaren på en prik, og han morede sig med, når czaren ventedes, at leje en åben landauer og så køre gennem byen for at have fornøjelsen af høre folk sige: »Der har vi czaren!«

Hvis czaren virkelig var i byen, kunne dobbeltgængerer i alt fald ikke køre gennem strøget, for det blev helt afspærret for al anden kørsel, hvis der var mulighed for, at czaren skulle komme den vej. — Vedkommende mand hed forøvrigt Carlsen, og folkevittigheden døbte ham naturligtvis om til Czarsen.

Vi havde også besøg af en anden fyrste, men han var ikke så nem at efterligne. Det var kong Chululangkorn af Siam, der af en politimand skildres som en lillebitte mand med en masse skinnende ordner på brystet. Det blev fortalt, at han ombord på sit skib havde sine 24 koner, men at kong Christian den Niende havde frabedt sig deres nærværelse.

Selvfølgelig var der et mægtigt ansvar forbundet med at skulle passe på de udenlandske fyrster. Det var formentlig årsagen til, at det en nat rablede for opdagelsespolitiets souschef. Han ringede op til afdelingen og gav ordre til, at alle polakker i København skulle anholdes; der var god grund til at tro, at de ville myrde den russiske kejser. De vagthavende opdagere fandt imidlertid ordren så ejendommelig, at de underrettede opdagerchefen, politiinspektør Henrik Madsen, der straks annullerede ordren og gav besked om at afbryde souschefens telefon, før han fik lejlighed til at foretage sig andre besynderligheder. Medens samme souschef var i sine velmagtsdage, hændte undertiden, at hans kone ringede til ham på kontoret. Hvis det så tilfældigvis var overbetjent Carl Hansen, den senere redaktør af politiets blad, der kom til telefonen, plejede han at sige: »Nu skal jeg se, om Peter eller hvad souschefen nu hed til fornavn – er til stede.« Denne brug af fornavn generede souschefen, der en dag beklagede sig til politiinspektør Henrik Madsen over det. Henrik Madsen kaldte Carl Hansen ind og foreholdt ham, at man ikke kunne kalde sine foresatte ved fornavn, hvortil Carl Hansen med den mest uskyldige mine replicerede: »Tænk, det troede jeg, for souschefen siger altid »Henrik« om politiinspektøren!«

Det med at kalde sin chef ved fornavn synes der at være tradition for. Ordenspolitiets mangeårige chef Theodor Petersen kaldtes altid mand og mand imellem for Theodor eller Th., og det var en offentlig hemmelighed, at jeg altid i styrken kaldtes for Einer. Det var dog kun ved en enkelt lejlighed, at det blev brugt i tiltale. Det var en kriminalassistent, der engang refererede en begivenhed for mig med de ord: »Men så sagde jeg også, at den klarer Einer nok!«

— — —

Om folks grænseløse letsindighed går der mange historier indenfor politiet. En dag var der således eftersyn hos en fyrværkerifabrikant, og dér fandt man en kone i færd med at fylde krudt i kinesere. Hun havde en tændt cigaret i munden, og hun kunne ikke indse, at der var noget forkert i det, for det havde hun gjort mange gange før.

Det minder mig om en sag fra min egen praksis fra den første verdenskrig, da det kneb med gummiforsyningen. Da var der en mand på Jagtvej, der fabrikerede solution ved at klippe gamle cykle-

slanger i stykker, putte dem i en kasserolle med benzin og sætte det hele over et åbent gasblus. Første gang skete der mærkeligt nok intet, men da han gentog eksperimentet, eksploderede det hele, og mandens to børn og en svigerinde blev dræbt.

Eller hvad skal man sige om en mand, der ville udrydde væggetøj fra en stue og så fjernede alle møblerne og overhældte hele gulvet ved petroleum. Mens han stod og betragtede sit fuldbragte værk, tændte han i distraktion en cigaret og smed af gammel vane tændstikken på gulvet, der i næste sekund var et rygende bål.

En familie i Nyhavn havde ligeledes fået væggetøj i lejligheden og ville udrydde dyrene ved at antænde en svovlblanding, der skulle kvæle dem. Så tog familien i skoven og glædede sig til at komme hjem til en rensed lejlighed, uden at husets øvrige beboere havde fået noget at vide om, at lejligheden var befængt med utøj. Efter et par timers forløb begyndte røgen at trænge ud ad vinduerne, og brandvæsnet blev tilkaldt og sprængte døren. Derved fik selvfølgelig hele kvarteret besked om familiens væggetøj —.

Som bekendt gik de politiske bølger højt i halvfjerdserne og firserne på grund af de Estrup'ske provisorier, også indenfor selve politietaten. Der var en dag en politibetjent, der i vagtstuen havde udtalt sig om kongen på en i høj grad respektstridig måde. Og så var der en anden politibetjent, der fandt, at han burde indberette det, med det resultat, at det overvejedes, om man skulle rejse sag imod ham for majestætsfornærmelse, men man nøjedes dog med at afskedige ham!

I de dage havde politiet stort besvær med grundlovstogene — socialdemokraternes til fælleden, højres til Kongens Have og de liberale fra Reventlowsgade til Frederiksberg have. Det sidste tog fandt dog kun sted een gang, for man dokumenterede derved altfor tydeligt, hvor få tilhængere der var. Socialdemokraternes tog så man derimod på med den dybeste mistillid. Der samledes på Fælledvejens politistation en større politistyrke, rede til at skride ind imod de mulige socialdemokratiske oprørsforsøg, som naturligvis aldrig kom. Der var samlet så meget politi, at de ikke kunne rummes på stationen, men måtte tage opstilling udenfor på gaden.

Engang i provisorietiden foranstaltede venstre et tog til Amalienborg slotsplads, skønt dette blev forbudt af politiet. Politiet spær-

rede adgangene til slotspladsen, men blev løbet over ende. Garderne havde fået udleveret skarpe patroner, men man satte ikke militæret ind imod mængden. Derimod rekvireredes brandvæsnet, der kom til stede og satte vandstråler på demonstranterne, idet man begyndte med de bageste for at skaffe plads. Folk faldt omkuld og sprang imellem hinanden og hylede som vilde. Det er den eneste gang, at brandvæsnet er anvendt mod demonstranter. Under grønttorvsspektaklerne den 13. og 14. november 1918 nægtede brandvæsnet bestemt at sprøjte på urostifterne, skønt det var til stede for at slukke et bål, som var blevet lavet af stakittet omkring Ørstedsparken. Det frygtede for at lægge sig ud med publikum, således at det kunne risikere under en virkelig brand at få slangerne skåret over.

I provisorietiden var der i Københavns 5. kreds af højre opstillet professor Goos og af socialdemokraterne skrædder Holm, og der agiteredes fra begge sider voldsomt, men ikke altid lige smagfuldt. Hvad mener man om følgende: »Valgopråb! Alle Sjovere, Labaner, Banditter, Tugt-Rasp- og Forbedringshusarbejdere, udbrudte Galej-slaver, Mordere, Mordbrændere og store sjællandske Hestetyve! Samler Eder til Kamp med det ædle Formaal for Øje at omstyrte den nuværende Regering! Mød paa Torsdag og stem paa Holm!« Der var i kredsen 15.000 vælgere, og Holm fik et stort flertal.

I det berømte slag ved Jyderup i 1883 var der en del københavnske betjente udkommanderet under ledelse af en politiassistent (= politikommissær i dag). Ved den lejlighed hørte man en tæller sige: »Højre siger, at provisorierne er lovlige, men sørgelige. Hvorledes kan noget være sørgeligt og lovligt?«, hvortil en af mødedeltagerne råbte: »Jo, du er vor rigsdagsmand, og du er både sørgelig og lovlig!«

Som politimand kommer man jo ofte ud for det uventede. Således havde en civil politimand en dag fået besked om at forhøre i en lejlighed i den indre by, hvorvidt der boede en logerende dér. Han gik derop og ringede på, og en dame lukkede op. Knap havde hun set manden, før hun sagde: »Hun er parat. Det er denne vej.« Og så viste hun ham ned ad en lang gang og ind i et værelse, hvor der på en sofa lå en kvinde uden en trevl på kroppen. Det var jo ikke netop det, han ventede, og han udbad sig en nærmere forklaring.

ring. Det viste sig så, at han ved et tilfælde var dumpet ned i en rufferiaffære, der efterhånden viste sig at have et mægtigt omfang.

De sindssyge giver ikke sjældent politiet megen ulejlighed, navnlig når der er tale om forfølgelsesvanvid. Vedkommende bliver f. eks. generet ved, at der sættes »elektriske stråler« på dem fra loftet eller væggene. Når de søger hjælp hos politiet, får de løfte om, at man nok skal sørge for, at gerningsmanden bliver uskadeliggjort. Således var der en gammel dame, der klagede over, at mælkedrengene behandlede hende uterligt ved hjælp af elektriske apparater, selv når hun havde rullet gardinerne ned. Da hun kom næste gang, gik den vagthavende hen til stationens forbindstaske og tog en sprøjte op og viste den til den gamle dame og sagde, at den havde man frataget mælkedrengene, så nu var de blevet uskadeliggjort. Dybt taknemlig gik den gamle dame bort, og stationen hørte aldrig mere nogen klage fra hende.

En dag stod en politimand på Vesterbros torv, da en kvinde kom farende hen imod ham og råbte: »De er jo sindssyg, mand! Vanviddet lyser Dem jo ud af øjnene, De må straks ind på hospitalet!« Det var betjenten mere end villig til, og ledsaget af kvinden satte han sig ind i en droske og kørte med hende til kommunehospitalet, hvor lægen beklageligvis for damen fandt mere grund til at beholde hende end betjenten. Det er ikke altid, at det går så let. Sådes havde en civil betjent engang fået det hverv at bringe en sindssyg med storhedsvanvid til kommunehospitalet. Men her var det nær gået galt for ham, for den syge påstod, at det var ham, der skulle indlægges betjenten, og lægen fandt først ud af, hvem der skulle indlægges, da politimanden havde vist sit politiskilt — —.

Der var mange originaler i ældre tid. Man havde »Jomfru Tidsfordriv«, en stakkels sindssyg kvinde, der altid blev drillet af drenge. »Frederik den syvendes søn«, der gik med frakken tæt behængt med allehånde medailler, »Scheibelein« iført en gammel militærkasket og en slags uniform.

Ude ad Valbykanten til boede klunseren »Skrut-Søren« med sin elskede, der kaldtes »Donner-Marie«. De boede højest primitivt hos en særling, der kaldtes »Soldaten«, fordi han altid talte om sin soldatertid. Han havde en bøsse hos sig og lagde ikke skjul på, at han ville skyde enhver, der trængte ind til ham. En nat, da han lå i sin

seng, fik han øje på en urtepotte i vinduet og antog den i nattemørket for en mand, der ville trænge ind til ham. På behørig soldatervis råbte han den mistænkelige an først, men da urtepotten mærkeligt nok ikke svarede på hans tilråb, lagde han an og fyrede, og det lykkedes ham at nedlægge urtepotten i første skud — —.

Politiet havde også sine tilnavne og sine originaler. På en forlængst nedlagt politivagt ved Lille Vibenshus ved Strandvejen havde vagtkommandøren tilnavnet »Ildkongen«. Det havde han erhvervet sig, fordi der en aften kom en vagabond ind på vagten og ville melde sig som skyldig i ildspåsættelse, men vagtkommandøren smed ham ud, fordi han ikke havde tid til at høre på »det drukne sludder«. Det var jo ikke så godt, for manden var virkelig brandstifter. »Ildkongen« har rimeligvis været bange for at skulle skrive en rapport om det, for han kunne ikke skrive mere end sit eget navn. Skulle der endelig skrives en rapport, måtte han diktere den til en skrivekyndig.

Den mest udprægede af politiets originaler i gammel tid var utvivlsomt en overbetjent på Nørrebro, der først var på politivagten i Stefansgade, men senere overgik til den nyoprettede politistation 8 på det yderste Nørrebro. Han var ganske uden forståelse af, hvad man skylder sin uniform. Han var ejer af en gedebuk, og den trak han hjem fra græsning til sin bopæl i Baldersgade, hvor han tog den på nakken og bar den op i sin lejlighed — iført uniform med hjælm og det hele. En dag havde han fået lov til at sikre sig brændsel for vinteren fra nogle vejtræer, der skulle fældes, og stadig iført uniform krøb han op i træerne og savede grenene af. En dag var der til politistationen indbragt det nederste af en varetransportcykle, og han fandt så ud af, at man vist kunne køre den ved at ligge på maven på ladet og dreje pedalerne med hænderne. Det viste sig at være gørligt, og han kørte på denne måde rundt om karréen og ud på den befærdede Nørrebrogade — til nogen forbauselse for publikum. — En dag blev der til stationen som hittegods indbragt nogle teaterparykker, og dem måtte han selvfølgelig straks prøve. Iført de forskellige parykker viste han sig i stationens vindue til glæde for kvarterets børn, der dagen efter sendte bud ind og i ramme alvor spurgte, om han ikke ville give sig til at lege med dem igen — —.

Politiet holdt sig ikke altid for god til at lege, undertiden på en lidt ejendommelig måde. På Fælledvejens politistation brugte man nogle af de gammeldags høje skrivepulte. I et af pultenes skabe opbevaredes et kranium og en sixpence. En dag kommer en mand ind på stationen i en eller anden anledning, og så dukkede den vagthavende sig ned bag pulten, satte huen på kraniet og lod dette dukke op, samtidig med at han med gravrøst spurgte den rædselsslagne mand, hvad han ville.

Et noget lignende tilfælde kendes fra Jagtvej, hvor et par betjente havde set et kærestepar i timevis stå og snakke ved kirkegårds-muren. De blev enige om, at kæresteparret havde snakket længe nok, og den ene af betjentene listede sig ind på kirkegården, tog sin hvide handske på og bandt et hvidt lommetørklæde om håndleddet. Således udstyret kravlede han op på et gravgelænder ud for parret, stak den hvide arm ud over muren og sagde med hul røst: »Kan vi snart få ro til at sove vor sidste søvn?« Der lød et brøl af rædsel, og i næste øjeblik løb manden og kvinden hver til sin side, medens postkollegaen på den anden side af gaden var ved at revne af grin.

Der er jo mange måder at more sig på. En i sin tid kendt bølge med øgenavnet »Peter Saft« opdagede en dag, at man i en karnevals-garderobe kunne leje en kriminalretsassessor-uniform. Det kunne han ikke modstå, og iført denne pragt gik han omkring i kvarteret og idømte folk bøder, der dog må siges at være ret moderate — de oversteg ikke 25 øre — og beløbene blev straks omsat i brændevin. Men hvor længe var Adam i paradiset? — Det endte selvfølgelig med, at »Peter Saft« kom på stationen, hvor han var yderst for-tørnet over, at betjentene vovede at lægge hånd på en så høj embedsmand i uniform. Han fik naturligvis en bøde for gadeuorden — og han slap ikke med 25 øre.

På det tidspunkt var storkespringvandet ved Højbro netop opstillet, og københavnernes lavede hver dag halløj ved springvandet; man satte ål ud i det, og en dag greb man en stakkels neger og prøvede at vaske ham hvid i kummen. »Peter Saft« kunne ikke lade den lejlighed gå fra sig. Han væddede 20 kr. med pigerne i Holmens-gade om, hvorvidt han iført høj hat og kjolesæt turde gå hen og tage sig et bad i storkespringvandet. Atter måtte han hen i karne-

valsgarderoben, denne gang for at leje den høje hat og kjolesættet samt et par lakstøvler. Således udrustet skred han fra Holmensgade til det nærliggende springvand. Han havde ikke gået mange skridt, før de uvante støvler generede ham. Han tog dem af og havde han ikke vakt opsigt før, blev opmærksomheden ikke mindre, da han med lakslæberne i hånden spadserede videre. Han nåede lige til målet, men opnåede ikke at komme i vandet, for forinden var han bleven anholdt for at samle gadeopløb. Han fik 20 kr. i bøde og 20 kr. af pigerne for forsøg på at vinde væddemålet. Man skulle ikke tro, at han havde tjent på affæren, men det havde han nu alligevel, for bøden sad han af som sædvanlig. Der blev altså 20 kr. i overskud.

Bordeller

De prostituerede kvinder har til alle tider været et stort samfundsproblem. Snart har de — i oldtidens Østen — været knyttet til tempeltjenesten, snart har de været forfulgt med de grusomste midler. Således befalede Frederik Barbarossa, at de løstgængige kvinder skulle have næsen skåret af, og en marskal Strozzi i Frankrig lod i 1750 på een gang 800 kvinder drukne i Loire.

I Frankrig indførte man i 1765 for første gang bordelsystemet for at komme de frygtede kønssygdomme til livs.

I Danmark taler allerede Christian d. V's lovs D. L. 6–13–30 om »Horehus« og fastsætter straf for at bedrive utugt — mandspersoner, der findes i et sådant hus med »otte Dags Fængsel«, og kvinder, de opholder sig til utugt i et sådant hus »straffis med Kagen eller sættis i Spindehuset«. — Altså kort sagt: det var strafbart at bedrive utugt. I tidens løb blev man mindre tilbøjelig til at håndhæve disse bestemmelser, og et århundrede senere var der omkring Nicolaj kirke flere offentlige huse.

Den 6. juni 1815 gav et utrykt reskript politidirektøren bemyndigelse til at kontrollere de privatboende piger samt de værtshusholdere, der holdt piger, som mistænkte for at lade sig bruge til utugt. Disse kvinder kunne beordres til at lade sig underkaste en regelmæssig visitation og, hvis de fandtes smittede, tvinges til at lade sig indlægge på et hospital. Dårlige forhold indenfor politiet bevirkede imidlertid, at bestemmelserne ikke blev håndhævet tilstrækkelig energisk. De tarvelige beværtninger bredte sig, og løstgængige kvinder strejfede om i byens gader til ulempe for borgerne.

Alt dette bevægede politidirektør Crone til i 1867 at udstede et forbud mod, at løsagtige kvinder færdedes på gaden efter gadelygternes tændingstid. Der var på det tidspunkt 250 indskrevne løsagtige kvinder.

Som resultat af en nedsat kommissions arbejde fremkom loven af 10. april 1874, der af sundhedsmæssige grunde indførte bordel-systemet, hvorefter en kvinde *skulle* indskrives i et offentligt hus, hvis hun forgæves havde været advaret og straffet for utugt. Altså: det, der hidtil havde været forbudt erhverv for hende, blev nu hendes påtvungne levevej. Chr. V's lovs bestemmelser om, at utugt som sådant var strafbart, blev nu ophævet.

De prostituerede kvinder fik pålagt forskellige pligter. Først og fremmest skulle de to gange ugentligt møde til sundhedseftersyn hos politilægen. Dernæst var der foreskrevet adskillige bestemmelser af ordensmæssig art. Overtrådtes disse bestemmelser, kunne politidirektøren uden dom ikende »fruentimmeret« (en betegnelse, som loven konsekvent gennemførte) bøder på indtil 100 kroner, fængsel på vand og brød i indtil 4 dage, fængsel på sædvanlig fangekost i indtil 16 dage eller 24 dages tvangsarbejde. Tvangsarbejdet blev udstået på den gamle ladegård ved Ladegårdsåen, hvor de måtte vaske ladegårdslemmernes tøj.

Kampen mod prostitutionen har i årenes løb været ført på forskellig måde. Efter Chr. V's lov var det som anført selve utugts-erhvervet, der var strafbart, og for tiden er man endt i, at det ikke er selve utugtserhvervet, der er strafbart; det bliver det først, når kvinden har fået påbud om at søge lovligt erhverv.

Lad os se, hvorledes loven af 1906 (Oktoberloven) bedømmes af en så fremragende jurist som rigsadvokat Goll, der i sine unge dage havde været sekretær ved en i 1896 nedsat kommission, der skulle undersøge forholdet med prostitutionen, og som også afgav betænkning, der imidlertid aldrig blev taget til følge.

»Der var jo nok, da loven udkom, naive sjæle, som påstod, at nu eksisterede der »ingen prostitution mere«. De mente måske dermed kun, at der ikke mere fandtes en »reglementeret« prostitution. Og derved havde de for så vidt ret, som politiets hånd var taget bort fra de prostituerede kvinders nakke. De kunne nu

gå, hvor de ville, tage plads, hvor de ville — var frie borgere — eller borgerinder — som alle de andre.

Men dermed var jo ikke prostitutionen ophørt. Det var kun de skranker, der var lagt på prostitutionserhvervet som sådant, der nu var omstyrkede — en logisk følge heraf var og blev den, at det nu uden indskrænkning kunne brede sig som det fandt for godt; prostitutionens såkaldte »ophævelse« betød i virkeligheden dens fuldkomne frihed — og med overgang, om man så må sige, fra bundet lavsvæsen til ukontrolleret frihed fulgte her som altid en betydelig tilgang. Man vil måske sige, at denne tilgang kun er tilsyneladende — med tal lader den sig jo af nærliggende grunde ikke godtgøre — idet man vil henvise til, at der tidligere foruden de indrullerede fandtes et stort antal frie udøvere, ukontrollerede unge kvinder, den såkaldte »hemmelige prostitution«, og at hele forskellen mellem før og nu beror på, at dette forskel nu er bortfalden — de er nu alle fri, alle lige hemmelige eller åbenlyse, hvilket vel tilsyneladende, men ikke reelt bringer tallet til at vokse.

Ja, gid det var så vel. Jeg skal dog anføre nogle betragtninger, der forekommer mig afgørende at tale i modsat retning:

Prostitutionen er et erhverv — med lidt erfaring et indbringende erhverv — uden kedsommeligt arbejde og i stand til at skaffe — i alt fald for en tid — en lystig og broget tilværelse. Heri består dens tillokkelse.

Det er fra visse sider ofte fremhævet, at prostitutionens dybere årsag er sult: den unge kvinde får sit arbejde så slet betalt, at hun ligefrem nødes ind i prostitutionen. Men samtidig råber husmødrene på mangel af tjenestepiger, landet af mangel på arbejdskraft, fabrikkerne på vanskelighed ved at få tilgang — og det for lønninger, som man for få år siden ville finde fantastiske.

Nej, ondet har dybere rødder. Det faste arbejde med dets fast tilmålte løn foragtes af en mængde unge kvinder, fordi de så langt lettere kan tjene mere gennem prostitutionen.

Dette er en bedsk sandhed, men ikke desto mindre er det så.

Men hvor let regnestykket om prostitutionens fordele end er at løse, så var der under den gamle tingenes tilstand en vigtig faktor at have in mente. Det var den truende straf, politiet, ind-

skrivningen, smågadernes uhyggelige indkvartering. Det var perspektiver, der skræmmede mange fra overhovedet at begynde, endnu flere fra at fortsætte længere end en kort tid.

Nu er alle skræmmebilleder borte; skranken er falden. »De kan jo ikke gøre os noget« — det er det stikord, som både blandt de prostituerede indbyrdes og overfor politiet viser, at man er i sin lovlige ret under prostitutionens udøvelse. De få kroners »lovligt erhverv«, som i praksis kræves for at undgå tiltale, hører der ikke megen omtanke til at skaffe sig — navnlig efter at der er opstået elskværdige »arbejdsgivere«, som villigt udsteder attester på, at pigen arbejder for så og så meget om ugen — uden at hverken arbejdet eller lønnen kræves fra nogen af siderne. Med erhvervets — faktiske — legalisering falder ikke blot en hemsko bort for selve de kvinder, der søger deres næring derved — dermed følger også en demoralisation i videre kredse.

Tag straffen for et vist forhold bort — i løbet af en generation ser folket helt anderledes på det forhold end alle de foregående generationer. For disse beholder handlingen en vis uhygge — en blame, som de ikke uden videre kan frigøre sig for. For den generation, der er opvokset under straffriheden, er det en ret til at udføre handlingen, en selvfølgelighed, som man må være meget gammeldags for ikke at fornemme.

Den ungdom, der nu er vokset op, har i stort omfang tilegnet sig den opfattelse, at sædelighed er noget gammelt vås — og den ved på en prik, at prostitution har man lov til . . .«

Rigsadvokat Goll skildrer ulemperne ved, at prostitutionen breder sig over hele byen, til gene for ordentlige mennesker, som hverken hos politiet eller andre myndigheder kan få assistance, og han slutter således:

»Prostitutionen stiger i antal og frækhed, men lovgiverne har andre ting at tænke på. At stikke hånden i den hvesperede, der hedder prostitutionen, har ingen lyst til.

Hvad er der da at gøre?

Der kunne være meget at pege på, men jeg skal kun pege på en eneste ting.

Giv domstolene ret til atter at straffe utugtserhvervet som så-

Holmensgade set fra Lille Kongsgade (1895).

Alfons og tre piger på trappen til »Det røde Hav« i Holmensgade.

To »Holmensgade-piger« i sommerkjoler.

Trappegangen i forhuset til Holmensgade 11.

Holmensgade i fugleperspektiv.

Tre »Holmensgade-piger« og deres »værtinde«.

dant. Det ville være nok til at ordne gadeprostitutionen, regulere husprostitutionen og standse demoralisationen. De, der ingen anden moral har end straffeloven, ville da vide, hvad de havde at holde sig til. Det ved de ikke nu.«

— — —
Cirklen er sluttet! Rigsadvokat Goll er nået tilbage til salig Chr. V's lovs standpunkt. Det er i grunden ganske interessant.

— — —
I slutningen af forrige århundrede var prostitutionen legaliseret, og bordellerne en officiel institution under politiets kontrol. Det var egentlig en mærkelig ordning, for derved gjorde man kvindens hidtidige forbudte levevej lovlig. Men der skulle meget til, før det kom så vidt.

Før en kvinde blev indskrevet som »offentligt fruentimmer«, blev der fra politiets side gjort alt muligt for at holde hende på dydens sti. Hun skulle være observeret adskillige gange som trækkerske, før hun blev anholdt. Hun blev så undersøgt af lægen, og hvis hun var kønssyg, blev hun indlagt på et hospital. Hun fik derpå en skriftlig advarsel. Fortsatte hun desuagtet sit løsagtige levned og blev taget 2. gang, blev hun straffet og stillet under tilsyn, hvilket vil sige, at hun skulle møde til lægeundersøgelse een gang om ugen og anmelde sin bopæl. Blev hun anholdt for 3. gang, fik hun som regel tvangsarbejde og blev efter udstået straf indskrevet som offentligt fruentimmer og måtte tage bopæl i et offentligt hus. Kvindene blev delt i to kategorier: de privat boende og de i de egentlige offentlige huse boende. Kun med politiets særlige tilladelse kunne en kvinde være privat boende, og det var kun i bestemte huse, hvor husejerens samtykke forelå. De egentlige bordeller husede de mere tarvelige kvinder, og vinduerne til gaden var dækket med træjalousier, der var låsede, så man ikke kunne kigge ind. Værtinden var som regel et tidligere offentligt fruentimmer, der havde trukket sig tilbage fra virksomheden, om end hun ikke, når der var særlig travlt, undslog sig for at tage aktiv del i foretagende. Værtinden havde nøgen til jalousierne og skulle sørge for, at pigerne fulgte de forskellige regulativer, som de var underkastede. De skulle to gange om ugen møde på Rudolf Berghs hospital, der dengang hed Vestre hospital — de måtte ikke færdes på strøget eller Ama-

lienborg plads, ikke komme bestemte steder i Tivoli, kun sidde i teatret på visse pladser — ikke komme på beværtninger o.s.v.

I årene omkring århundredskiftet var der i København gennemsnitlig indskrevet 650 offentlige fruentimmer, af hvilke 550 mødte til regelmæssig lægeundersøgelse. De resterende 100 havde meldt afrejse til andre steder i ind- eller udlandet. Meget ofte viste det sig imidlertid, at en rejse til provinsen blot betød, at pigen var flyttet ud til Frederiksberg, hvis hun syntes, at Københavns politi var for interesseret i hendes færdsel. Det hjalp hende dog ikke stort. For det hændte, at birkedommer Sylow på Frederiksberg bad det københavnske sædelighedspoliti kigge efter hans uartige piger, særlig i kvarteret omkring Alleenberg. Den ene mand, som Frederiksberg politi kunne afse til det formål, havde ikke det fornødne personalkendskab.

Man skulle tro, at de således indskrevne kvinder måtte være bundulykkelige, men det viste sig, at de som regel befandt sig godt i denne tilværelse. En enkelt kvinde på 65 år protesterede stærkt mod at blive »slettet af rullen«, da politiet foreslog at hjælpe hende til en lille forretning. »De unge lømler vil bare snyde mig, for jeg kan ikke regne. Jeg vil have lov til at blive i skidtet, for dér befinder jeg mig bedst ...«

En politimand har engang refereret en bemærkning fra en gammel Holmensgadepige. Hun pegede på en luge oppe under taget på et af de offentlige huse og sagde: »Kan De se den luge deroppe? Der har mig og Petra sat i to dage, mens sædeligheden ledte efter os. Ja, det var nu en dejlig tid i gamle dage her i Holmensgade.«

Når man ser på fotografierne af de offentlige piger fra gamle dage, tænker man ikke på, at det er løsagtige kvinder. Med deres krinoliner og tournurer ligner de i den grad de gamle familiealbums' bedste- og oldemødre, at de ligefrem lyser af anstændighed.

Loven af 1901, der ophævede bordellerne, betød i virkeligheden ikke så stor forandring, for bestemmelsen om de løsagtige pigers indskrivning bestod stadig samt deres pligt til at bo i bestemte huse. I realiteten var forandringen kun, at trøjalousierne foran vinduerne forsvandt.

Først den såkaldte oktoberlov af 1906 ophævede den tvangsmæssige indskrivning af løsagtige kvinder, og det blev fremtidig ikke

ulovligt at leve af utugt, medmindre man havde fået tilhold af politiet om at søge lovligt erhverv. Og hvad krævedes der så til lovligt erhverv? Ja, hvis en kvinde kunne tjene en halv snes kroner ved hæderligt erhverv, gjorde det ikke noget, om hun ved utugt tjente 10 gange så meget, således at utugten faktisk blev hendes egentlige levevej. Og hun kunne som nævnt nemt finde venlige sjæle, der ikke tog det så nøje med at bevidne, at hun modtog sin regelmæssige ugeløn for et regelmæssigt arbejde, selv om der ikke nogen sinde blev tale om hverken arbejde eller ugeløn – således som allerede af Goll forudset.

Nu kunne de løsagtige kvinder bosætte sig hvorsomhelst, og det gjorde de også. Det er hændt, at en sådan løsagtig kvinde er flyttet ind i et ordentligt hus og har vakt forargelse hos de øvrige beboere. Men der har ikke været nogen at klage til – bolignævnet nyttede det ikke at gå til, for dér ræsonnerede man således, at de løsagtige kvinder jo også skulle være et sted.

Der taltes før om sædelighedspolitiets personalkendskab, og det var unægtelig stort. Det kendte praktisk talt alle byens løsagtige piger. Der gik langvarige observationer forud for en anholdelse. Havde politiet fået mistanke om, at en kvinde drev erhvervsmæssig utugt, holdt man hende under observation og udspurgte så kunden ved hans bortgang, om han havde betalt for besøget. Vedkommende herre var i reglen såre pinligt berørt over at blive rodet ind i en sådan sag, men afgav villigt alle oplysninger, når det blev garanteret ham, at der ikke ville komme noget frem om besøget.

Men kendte sædelighedspolitiet pigerne, så var til gengæld også betjentene kendt af pigerne og deres alfonser, og deres indbyrdes efterretningsvæsen virkede upåklageligt. Når politiet skulle have foretaget en diskret observation, brugte man derefter gerne en politimand, der lige var blevet overflyttet til sædelighedspolitiet, og som derfor kunne regnes for at være forholdsvis ukendt endnu.

En nu afgået politiassistent fra sædelighedspolitiet har fortalt om, hvorledes hans første observation forløb. Det drejede sig om en kvinde, der var yderst forsigtig, og hvis bopæl man ikke var helt sikker på. Han observerede, at hun en nat gik hjem med en herre, og det lykkedes også betjenten at konstatere, ad hvilken gadedør hun gik ind, efter at hun først havde spejdet til alle sider. Så gjaldt det

om at få konstateret, på hvilken etage hun boede, og han tog derfor opstilling på fortovet lige over for. Men damen var yderligere så forsigtig, at hun åbnede trappevinduet mod gaden for at kontrollere, om der var fred og ingen fare. For ikke at virke mistænkelig lod betjenten derfor, som om han var meget fuld, og klamrede sig til en postkasse. I det samme kom nogle unge fyre forbi. De lagde mærke til ham og råbte til hinanden: »Se hvor sk...fuld den ny sædelighed er i aften!« Han var altså gennemskuet.

Det var ikke altid lige let at være betjent i sædelighedspolitiet. De arbejdede altid to og to sammen, for at pigen ikke bagefter skulle kunne sige, at hun havde været genstand for tilnærmelser fra betjentens side. Det var tit ligefrem nødvendigt, at de var to om en anholdelse, for meget ofte gav pigebarnet sig til at skribe op, og så samlede der sig straks et opløb, der var yderst uvenligt stemt og ofte ridderligt gjorde forsøg på at befri damen.

En tidligere sædelighedsbetjent har skildret, hvorledes engang hele sædelighedspolitiet var mobiliseret for at kontrollere forholdene i Istedgade—Helgolandskvarteret og var bleven anbragt i lejede værelser som observationsposter. Han og en kollega havde lejet et værelse i hjørnet ved passagen ved Abel Cathrines stiftelse for en uge. Den første aften kom de ubemærket derop og sad til værtindens forbavelse i mørke, da hun kom ind for at tæppe af. Man gav hende en sludder for en sladder. Næste aften medbragte de et par flasker farvet vand samt et nummer af en russisk, en tysk og en fransk avis, og når observationen ved 12—1 tiden var forbi, sørgede de for at krølle sengen. Alligevel kunne de mærke, at man havde fundet deres adfærd mistænkelig og troede, at de var spioner. For en sikkerheds skyld gik de op i opdagelsespolitiet og forklarede sagens sammenhæng, hvad der viste sig at være klogt, for der indløb ganske rigtigt en anmeldelse om et par mystiske herrer.

En skønne dag mente sædelighedspolitiet, at sagen var moden, og man anholdt 26 kvinder, mens det lykkedes 3 at undslippe. Man regnede med, at de havde nået at komme med ålborgbåden, og man telegraferede til Ålborg politi, der også næste dag fik fat i den ene pige. Sædelighedsbetjenten fik besked om at bringe hende til København. Hjemrejsen måtte finde sted med toget. Da betjenten

havde fået pigen udleveret fra arresten og kom hen på banegården med hende, viste det sig, at der i ventesalen var mindst 50 alfonser og deres piger, der gav den anholdte blomster, æbler, pærer, blommer, kakao på flaske m. m., for at hun kunne have det lidt godt på rejsen. Kammeratskabet fornægtede sig ikke. — Dagen efter skulle den samme betjent hente en af pigerne, der var anholdt i Holstebro. Da de om natten nåede Fredericia, hvor de skulle skifte og have morgenkaffe, viste det sig, at der i ventesalen sad et par alfonser, der glad hilste pigen med den oplysning, at hendes mand sad i II klasses ventesal. De gik derind, og ganske rigtigt var hendes mand derinde tilligemed ca. 30 andre alfonser. De var imidlertid høflige, men skulle jo alle hilse på pigen. De havde alle været til marked i nærheden og var nu på vej til et andet marked i Jylland. De havde hver et markedspas, for det at være markedsrejsende var deres officielle erhverv. Og det var formentlig af frygt for at miste denne pro forma beskæftigelse, at de opførte sig ordentligt, og ikke gjorde forsøg på at befri pigen fra sædelighedsbetjenten.

Den samme sædelighedsbetjent oplevede en formiddag, da han og en kollega skulle anholde to tyske, løsagtige kvinder, som de traf sovende på værelset, at der over pigernes seng hang et broderet stykke med følgende indskrift: »Schlafe nur die ganze Nacht, viele Engel steh'n auf Wacht.« Pigerne var noget overraskede, da de vågnede og så, hvilke engle der stod på vagt ved fodenden af sengen. —

Sædelighedspolitiets jagt på de løsagtige kvinder var i virkeligheden klassebestemt, rettet mod de billige og fattige piger. De løsagtige kvinder, der levede af usædelighed, men i den form, at de blev »holdt« af velhavere og havde deres egen lejlighed, lå uden for sædelighedspolitiets interessesfære. Gadetrækkerne lå derimod i høj grad inden for politiets jagtområde, men det var særlig ordenspolitiet, der her tog affære ved at fordrive dem fra jagtterrænet ved i henhold til politivedtægten at give dem tilhold om ikke at færdes frem og tilbage på en bestemt kortere strækning, og overtrædelse af dette tilhold straffedes med stigende bøder, som pigen kun kunne betale ved at trække endnu mere.

Prostitutionens bekæmpelse er vist i virkeligheden en gordisk knude, der hverken kan løses eller hugges over.

Alfonser og bondefangere

Gentagne gange er der i det foregående talt om alfonser. Det vil være naturligt at gå lidt nærmere ind på dette problem. Man skulle jo tro, at en professionel pige havde så meget at gøre med mandfolk, at hun ikke yderligere behøvede at betale for at have en kæreste, hvis eneste tak var, at han pryglede hende gul og grøn, hvis hun ikke skaffede ham penge nok til at bruge på beværtninger og spillebuler. Men det er ikke desto mindre en kendsgerning, at de allerfleste løsagtige piger har en alfons, som de tilbeder og beundrer.

Rigsadvokat Goll har et sted skildret alfonsieret i følgende ord:

»Kærestevæsnen har sin grund i prostitutionens eget væsen, i disse udstødtes hjertenstrang til at ofre sig for en bestemt mand, med hvem de kan have kammeratligt samvær, af hvem de tror sig elsket, og som ikke står over dem.«

Denne sidste sætning rammer vist netop det centrale. Den løsagtige kvinde føler, at hendes kunde inderst inde foragter hende og nærmest føler afsky for hende, når han har fået udløsning for sine drifter. Alfonsen derimod er hendes mandlige pendant. Begge har den samme afsky for regelmæssigt arbejde, begge står de på det samme sociale niveau, ingen af dem kan komme lavere ned. Mens hun føler ligegyldighed eller nærmest modbydelighed ved sine kunder, nærer hun en virkelig oprigtig kærlighed til sin alfons og føler en rasende jalousi mod en anden kvinde, som han vover at kaste sine øjne på.

Mangfoldige gange er det kommet til hidsige slagsmål mellem

to kvinder, der bejlede til den samme mands gunst, undertiden med det resultat, at han trøstede sig med en helt tredje, mens de to rivaliserende kvinder afsonede en straf for deres slagsmål. Man har set eksempler på, at en kvinde hellere selv gik i forbedringshuset, end at hendes kæreste skulle komme der.

Hendes uselvskhed kunne endda gå så vidt, at hun anskaffede sig en sparekassebog til fordel for kæresten, for at han ikke skulle lide nød, hvis hun kom i fængsel. Og han krævede mange penge! I begyndelsen af dette århundrede kunne man roligt regne med, at han ikke nøjedes med mindre end 10 til 30 kr. om dagen. Det betød derfor en katastrofe for alfonsen, hvis pigen af en eller anden grund skulle blive fængslet eller komme på hospitalet for en kønssygdom. På de dage, da pigerne skulle til undersøgelse på det nuværende Rudolf Berghs hospital, kunne man se deres alfonsers sværme omkring hospitalet for at afvente resultatet.

I halvfemserne var der i den indre by et slags pensionat, hvor subsistensløse alfonsere kunne få ophold på kredit. Det blev drevet af en forhenværende alfons, der på denne måde skabte sig en god fortjeneste og samtidig hjalp en af sine tidligere »kolleger«. For han skulle jo nok sørge for, at pigen kom til at betale rigeligt, når hun igen kom fri og kunne genoptage forretningen. Pigen fandt sig ikke i, at han under hendes fraværelse tog sig en midlertidig forbindelse. Det var et ganske enestående tilfælde, at en alfons på een gang havde tre kærester, og endnu mere forbavsende, at de alle tre vidste besked om de andre.

Så var den pige klogere, der engang sagde til en betjent, at hun havde mandfolk nok på professionens vegne, så hun behøvede ikke at spille sine penge på at holde kæreste.

En tidligere souschef i sædelighedspolitiet har engang skrevet følgende om alfonserne:

»Sin kærestes kærlighed og opofrelse gengældte soudenøren med rå mishandlinger. Hans følelseløshed overfor hende gik over al forstand. Utrolige råheder i soudenørkredse hørte under det gamle system til døgnets sørgelige begivenheder. De ulykkelige kvinder behandlede jævnlige med næveslag og fodspark, til de lå på gulvet som en livløs masse. Engang ridsede en soute-

nør, der bar et over hele landet berygtet øgenavn, sin kæreste i kroppen med en knivspids og overdryssede de blodige sår med salt og peber.

Og dog fortsatte de mishandlede og soudenørerne dagen efter samlivet, som om ingenting var hændt. Mens han var rede til at forlade hende, så snart hun ikke var tilstrækkelig rentabel, og i den anledning havde en yngre prostitueret kvinde i beredskab, med hvem han hemmeligt kom sammen, holdt hun ved ham til det sidste. Ja, det syntes næsten, som voksede hendes hengivenhed med huggene, der regnede ned over hende.«

Ved en lov af 1911 blev der for første gang fastsat straf for den, der helt eller delvis lader sig ernære af en kvinde, der driver utugt som erhverv. Det gav alfonserne noget at spekulere på! De fandt på at danne en fagforening, naturligvis ikke som alfonser, men foreningen søgte optagelse i havnearbejderforeningen, hvis formand imidlertid frabad sig samarbejdet. Selvfølgelig drømte alfonserne ikke om at gå havnearbejderne i bedene, men de skulle bare have et medlemskort til dokumentation af, at de havde lovligt arbejde. — Ved den såkaldte Nyhavnslov af 1921 skabtes der pludselig en mulighed for alfonser til i alt fald formelt at få et lovligt erhverv, nemlig som markedsrejsende på et markedspas. På det kunne han rejse Danmark rundt, endda ledsaget af sin pige, og gøre store forretninger.

Men lad os vende tilbage til bordeltiden.

Efter politiregulativerne for de »offentlige fruentimmer« måtte disse ikke have deres kæreste hos sig hverken om dagen eller om natten. Men da regulativerne kun gjaldt for kvinderne, kunne kun disse og ikke alfonserne straffes for denne overtrædelse. Denne brist i bestemmelserne rådede betjentene i kvarteret bod på ved at give alfonsen en alvorlig omgang prygl med staven, hvis han blev truffet på pigens værelse. En sådan ordning var både pigen og alfonsen tilfreds med. For hvis betjenten indberettede, at pigen havde haft kæresten på værelset, fik hun tvangsarbejde et stykke tid, og hun var jo i den tid afskåret fra at tjene penge, hvilket i den sidste ende gik ud over alfonsen også. Der hørtes derfor aldrig klage over denne hurtige retsforfølgning.

Det kan synes lidt ejendommeligt med dette forbud mod at have

kæresten på værelset, når pigen netop levede af at have mandfolk hos sig, men årsagen er rimeligvis, at man ikke ville have en sådan herre til at foretage »energisk incasso« for pigens krav. Til gengæld måtte betjentene i kvarteret påtage sig rollen som incassatorer, hvis der var tvivl om betalingen.

Ikke sjældent optrådte alfonserne også som bondefangere, hvor pigerne kunne være lokkeduer. Allerede Holberg har jo i komedien »Den ellefte Junii« peget på samarbejdet mellem løssagtige piger og bondefangere.

Begrebet bondefangere er vist efterhånden helt forsvundet, hvad så end grunden dertil kan være. Men i sin tid spillede de en stor rolle og var en virkelig fare for naive sjæle.

Før København fik sin nye hovedbanegård, lå den store hovedbanegårdshal, hvor nu Paladsteatret ligger, og den tjente i sine sidste år som biografteater. Desuden fandtes flere mindre jernbanestationer: Nordbanegården ved den nu forsvundne Aborrepark, omtrent hvor Ingeniørhuset ligger, Klampenborg banegård, hvor Skattepalæet ligger, og Nørrebros jernbanestation ved hjørnet af Husumgade og Jægersborggade.

Omkring hovedbanegården kunne man være sikker på, at der altid færdedes bondefangere for at udse sig ofre, navnlig naturligvis ved de store skiftedage 1. maj og 1. november, når tjenestekarlene kom ind med 1/2 års løn på lommen. Selvfølgelig var disse bondefangere kendt af politiet, der havde post på jernbanen, og hvis en betjent så, at en kendt bondefanger var kommet i lag med en mand, gik han uden videre hen og gjorde manden opmærksom på, at det var en bondefanger, han var kommet i selskab med. En dag kom en bondemand hen til en vagthavende politimand og spurgte om vejen til et forsikringssselskab, idet han skulle have en erstatning udbetalt. Han fik de nødvendige oplysninger og i tilgift en advarsel om ikke at falde i kløerne på bondefangere. Ja, det var der da ingen fare for. Om aftenen kom bondemanden tilbage og fortalte slukøret, at han var blevet tiltalt på Vesterbrogade af sådan en pæn mand, der også var fremmed i København, og de var så blevet enige om at følges ad. På en beværtning i Farvergade var der kommet endnu en mand til, og de var begyndt at spille kort for at fordrive tiden, og det var naturligvis endt med, at de havde fået

hele forsikringssummen — 300 kr. — fra ham. Han blev henvist til at gå op på politikammeret og gøre anmeldelse, og han kunne beskrive de to fyre så godt, at opdagerne kunne få fat i dem med det samme, og endda før de havde fået brugt pengene, som bonde- manden fik igen. Men det tør man vist sige var noget af et mirakel.

En anden historie om en uheldig bondefanger, der gik under navnet »Torske-Ole«. En ganske ny betjent havde fået Ole udpeget som en kendt bondefanger, og en eftermiddag, da han vendte hjem med firetoget efter at have været på visit i sin fødeby på sin første fridag, blev han udenfor Nordbanegården tiltalt af »Torske-Ole«. Det var netop i dagene omkring 1. november, og han, der var civil, blev inviteret på et glas øl. Det udviklede sig på den sædvanlige måde, at der »rent tilfældigt« kom en ny mand i selskabet, og de kom til at spille kort, og efter bondefangerens sædvanlige fremgangs måde lod de det formentlige offer vinde i begyndelsen. Da han havde vundet 6 kr., hvad der i de tider var en betydelig sum penge, sagde den civile betjent, at han beklagede ikke at kunne fortsætte spillet, fordi han skulle hjem og have sin politiuniform på. De to bondefangere var noget slukørede, og da betjenten nogen tid efter mødte »Torske-Ole«, kunne han ikke lade være med at sige et velment: »Tak for sidst, Ole!«

Et andet yndet sted for bondefangere var amerikabådenes ankomstplads i Frihavnen og gaderne, der fører derfra. Bondefangerne søgte at kopiere dansk-amerikanernes klædedragt. Så lød det såre troværdigt, når de antastede en hjemvendt dansk-amerikaner og spurgte, hvorfra i staterne han var. Han havde jo selv været derovre og ville gerne høre, hvorledes det nu stod til. Og så gik det efter den sædvanlige recept. — Jeg har personlig mange gange jaget bondefangere væk fra deres ofre. Derimod kunne man ikke få byretten til at tiltræde, at der blev givet bondefangerne tilhold om at holde sig fra adgangsvejene til Frihavnen. Det kunne efter rettens mening ikke kaldes for »en kortere strækning«, hvad der er forudsætning for et tilholds gyldighed.

Bondefangerne er som nævnt ved at forsvinde, istedet har man fået den såkaldte »rulning« af ofrene, hvad der er det samme på en anden måde.

Alfonserne trives derimod stadig i bedste velgående.

Politiets rolle i bordelkvartererne

Politibetjentene i bordelkvartererne fik selvfølgelig et nøje kendskab til de forskellige piger og deres forhold, hvem der var stiltfærdige, og hvem der var drikfældige og altid skulle lave spektakler. Ofte kendte de pigerne ved deres fulde navn, men endnu hyppigere ved deres øgenavne, der jo ikke altid var lige smagfulde. Hvad mener man om navne som: »Fugleskidt«, »Kattekvæleren«, »Skurve-Laura«, »Skalle-Hanne«, »Flagstangen«, »Gøgen«, »Torskeøjlet«, »Tyve-Ida«, »Trine med bulen«, »Bleg-Sofie«, »Gråtrine«, »Skorstensfejeren«, »Ansjos-Grete«, »Træmokken«, »Fut-Kirsten« og »Maren med Træbenet«. Denne sidste havde fundet en praktisk anvendelse for sit træben; hun havde slået et søm i det, hvor hun altid havde sin gadedørsnøgle hængende og skramle.

I bordelkvartererne vrimlede det med beværtninger, alle af den mest tarvelige art, og tjenerne var næsten altid alfonser. Hvis betjentene ikke holdt sig fri af ethvert maskepi med disse beværtninger og pigerne, var de ganske ude af stand til at gøre tjeneste og blev afskediget. Det rygtedes øjeblikkeligt mellem pigerne og alfonserne, hvis en betjent havde ladet sig lokke af fristende tilbud af beværtningerne eller pigerne. Og på tilbud manglede det ikke, når betjentene kom i lovligt ærinde, hvor de jo havde ret til at efterse pigernes værelse både ved dag og nat. En ung betjent skulle således en dag forkynde en tilsigelse for en pige og blev af værtinden vist op på værelset. Deroppe sad tre piger splitternøgne med benene oppe på bordet og spurgte ham venligt: »Hvem af os vil du ha'?»

I en beværtning i Holmensgade brugte opvarterne den trafik at

afkræve gæsten betaling ved serveringen, for så, når han gik, at kræve ham een gang til. Nægtede han at betale, blev politiet tilkaldt, og så hændte det jo som regel, at manden betalte een gang til for at undgå videre vrøvl. Det var jo ikke alle, der ønskede, at det skulle komme offentligt frem, at han havde været gæst i en beværtning i Holmensgade. Men krukken gik så længe til vands, at den kom hankeløs hjem. En politimand blev klar over fremgangsmåden, og i stedet for gæsten blev tjeneren sigtet for forsøg på bedrageri, og så var den indbringende forretning forbi.

Betjentene i bordelgaderne var nødsaget til at være hårdhændede. Var der ikke tid til at trække staven, kunne der i stedet vanke lussinger, ofte ikke lige velbegrundede. Der blev således fortalt om den tidligere nævnte betjent med øgenavnet »Bølle-Jørgen«, og som havde post i Brøndstræderne, at når han mødte en af stamgæsterne, der tog hatten af for ham med et »Goddag, hr. Jørgensen«, faldt der omgående en lussing med det svar: »Hvem hilser han på, den so?« Og hvis stamgæsten ikke hilste, fik han en lussing med den bemærkning: »Kan han ikke hilse, den so?« Det var intet under, at »Bølle-Jørgen« var mere frygtet end elsket på sin post. Det hændte jo ikke sjældent, at der opstod slagsmål mellem pigerne, navnlig hvis den ene mente, at den anden lagde an på hendes kæreste. Så rev de under hvin og skrig i hinanden, så tøj og hårtotter fløj til alle sider. Men den slags afgjordes arbitrært af »Bølle-Jørgen« med et par lussinger til hver af pigerne. Næste dag kom de og takkede ham for hans måde at afgøre sagen på. Havde han skrevet rapport, havde de fået tvangsarbejde i et par uger.

Men til sidst kom »Bølle-Jørgen« galt afsted. Flygtende for ham kom en ung mand farende fra Brøndstræde ud i Landemærket, hvor en pæn, ældre dame gik. Hun spurgte betjenten, hvad der var på færde, siden den unge mand havde så travlt. Så gav Jørgen hende et bramfrit svar i den særlige Brøndstræde-tone. Uheldigvis var damen gift med en højt anset jurist, der omgående berettede episoden for politidirektør Eugen Petersen, og samme eftermiddag blev »Bølle-Jørgen« flyttet til det yderste Nørrebro blandt Lersøens bøller, hvor hans omgangstone var mere passende.

Det kunne selvfølgelig ikke undgås, at der opstod en vis for-

trolighed mellem pigerne og de faste betjente i gaden, der jo for pigerne var den nærmeste øvrighed og dem, man havde nemmest ved at betro sine sorger og bekymringer.

I Helsingørgade boede en gammel offentlig pige med kendingsnavnet »Thora Næsebras« desformedelst, at hendes næseryg var væk, enten på grund af en sygdom eller et næveslag. Mærkeligt at hun kunne få kunder, når man betænkte hendes udseende.

En anden, »Anna Nifinger«, havde på Maria Bebudelsesdag haft besøg af 96 svenskere. Det var nu deres måde at fejre den svenske helligdag på. Betjenten fik meddelelsen af Annas gamle medhjælperiske, der havde arbejdet i samme fag i over 40 år, og han spurgte hende, hvor mange kunder hun havde haft på en enkelt dag, men hun havde ikke kunnet drive det til mere end 42, og hun lagde ikke skjul på, at hun misbilligede Annas sjuskeri.

I gamle dage før bordellernes ophævelse var visse smågader i den indre by skæmmet af disse huse, der ikke — som i Frankrig — var markeret ved kæmpemæssige nummerlygter, men til gengæld røbede deres karakter ved, at vinduerne var forsynet med de omtalte træpersienser, der hindrede kvinderne i at vise deres yndigheder frem. Der var bordeller i Magstræde, Gåsegade (der var så smal, at en skraldevogn ikke kunne vende i gaden), Farvergade, Løngangsstræde, Knabrostræde, Mikkelbryggersgade, Sct. Gertrudsstræde, Store og Lille Brøndstræde, Didrik Bads-kærs-gang, Holmensgade, Dybensgade, Landemærket, Hummergade, Lille Kongensgade, Vognmagergade, Helsingørgade, Adel- og Borgergade, Prinsensgade, ja selv i Gothersgade og et enkelt sted på Halmtorvet, den nuværende Rådhusplads. På Vesterbro fandtes der kun offentlige huse i Knudsgade (det nuværende Eskildsgade). Først i en senere tid forskubbede forlystelseslivet sig mod vest, en tendens man finder i mange storbyer, efter sigende fordi folk lægger deres aftenur efter solnedgangens sidste stråler.

I Adelgade, Borgergade, Helsingørgade og Prinsensgade var der 12 huse, der var beboet af offentlige fruentimmer, en 5—6 stykker i hver ejendom.

Der var til stadighed vrøvl mellem pigerne og deres kunder, snart fordi pigerne ikke ville yde valuta for pengene, snart fordi

mandfolkene ikke ville betale. Disse sager ordnedes dog nemt, for når politiet kom til, ville de hellere end gerne betale, fremfor at få deres navn frem.

De yngste piger og de, der havde det fordelagtigste udseende, boede fortrinsvis i Dybensgade, Hummergade, Knabrostræde og Laksegade, og de havde de mest velhavende kunder, ofte fra provinsen og Sverige. Efterhånden som de blev til års, rykkede de længere ned ad rangstigen til Holmensgade, Brøndstræderne og Didrik Badskærs Gang. Mens pigerne i de dyrere gader ofte kunne have en indtægt på 50–100 kr. om dagen, måtte de gamle piger nøjes med 75 øre eller 1 kr. pr. besøg. Ja, i Lille Brøndstræde regnede man endnu efter den gamle takst på 2 mark eller 66 øre.

I de pænere huse havde værtinden en modtagelsessalon i stueetagen, hvor hun sad med sine piger, og når der kom besøg, beordrede hun een af dem op på værelset med gæsten, som dog naturligvis havde lov til at vælge, hvem af dem han ville være sammen med. Gæsten betalte værtinden, som så senere afregnede med pigen. Var hun flink og villig, fik hun penge af værtinden til at gå til dans for, som regel i Phønix i Valkendorffgade, for det hændte jo ikke sjældent, at pigen fik en besøgende med hjem derfra.

KAPITEL 9

På det jævne, på det jævne ...

En serie øjebliksbilleder

Dette kapitel er en serie øjebliksbilleder, iagttaget med et åbent blik for dagliglivets pudsigheder af en politimand, der desværre døde ganske ung i 1918, efter kun at have været i politiet i 5 år. Hans evner ville ellers utvivlsomt have bragt ham vidt.

DER FLYTTES

Madam Hansen flytter.

Det vil sige, hun bliver sat ud af kongens foged fra en et-værelseslejlighed i Ordrupgade nr. 7, 5. sal.

Udenomsbekvemmeligheder?

Hvad behager!

Een retirade pr. 78 mennesker. Hvert 3. vindue i lejligheden af glas. Resten af pap, blik o.s.fr.

Hvorfor madam Hansen sættes ud af lejligheden, er forresten hende selv en gåde. Bortset fra betalingspørgsmålet har der kun været nogle ringe uoverensstemmelser mellem hende og viceværtten.

At md. Hansen af mangel på w.c. havde søgt at indrette et sådant i vasken, er vel ikke grund nok til at sætte hende ud. Hun havde ikke bedt viceværtten rense det stoppede nedløbsrør, og at han ved rensningen fik sig en ordentlig snudefuld, kunne hun sgu godt forstå, men så kunne man måske blive vænnet af med at stikke sin næse i andre folks sager.

Forresten kendte md. Hansen folk, som i de retninger var me-

get værre end hun. Hun behøvede ikke at gå længere end til sin afdøde mands bror; men han var s'gu osse et ræderligt svinebæst.

Da han sidste gang blev sat ud, var det ikke nok, at han i en kæfert havde smidt skraldespanden ud ad vinduet, men han havde »gort« både kakkelovn og komfur fuldt, og når dertil bemærkes, at gårdmanden, da han bar skidtet ned ad køkkentrappen, havde det uheld at falde og smide det hele, så det satte en forfærdelig os i hele trappegangen, vil enhver kunne forstå, at svogeren havde været en ukristelig svinehund.

Men sådan havde md. Hansen aldrig været, og først når viceværten havde prøvet at have lejere som md. Hansens svoger, kunne han snakke med.

Omtrent sådan forklarer md. Hansen sit kapitel af livets gang for de forsamlede, der plejer at møde ved en fogedforretning.

Nu kommer hendes flyttemænd — to drukne gøje — og kører hendes skatte og klenodier bort til en hybel, som er om muligt endnu mindre komfortabel end den fraflyttede.

Md. Hansen fortsætter sine betragtninger, — og gøjene kører.

Sent om aftenen anmeldte md. Hansen på politistationen, at alt hendes »Klons« var pantsat, og hver »evige reje« var drukket op.

At alle pengene var væk, viste sig heldigvis at være en mild overdrivelse, for da betjentene visiterede de såkaldte gøje, fandtes de i besiddelse af 16 øre.

NY KUNDE

Handlingen foregår i en lille grønthandel i Gormsgade. Grønthandleren er en fhv. værtshusholder — stor og bred.

En af gadens sorte »sjappesidser« træder for første gang ind over forretningens tærskel. — Grønthandleren hilser:

— Go'måren frue!

(Fruen værdiger ham ikke et blik. — Hun har kontanter).

— Et helt pund hindbær!

— S'gerne frue.

— Di er da'nte fræ i da?

— De er plukket i går, frue.

— Jaj ska' ikke ha råjne hindbær! — Ha' Di ribs?

Løstgite kvinder fra omkring 1860—1870. Er de fleste ikke som taget ud af et gammelt familiealbum?

Prinsensgade set mod Adelgade.

Adelgade mellem Helsingørgade og Gothersgade (1905).

- Jo, frue! (Grønthandleren hælder hindbærrene ud og begynder på ribsene).
- Et pund.
- S'gerne frue.
- Di *er* vel fræ i da?
- De er plukkede i aftes, frue.
- Tark! Jaj ska ikke ha' råjne ribs. — Ha' Di solbær?
- Kan du komme uj din heks, ellers ska' je' kraft-smadre me' gi' dig solbær, så stodderen derhjemme ska' komme te' å sende buj etter Falk for at få samlet dine forpjukskede ky'stumper sammen!
- Sådan en maddike!

PATER JOSEF, LAN MIG ØRE — — —

Der afbrændes St. Hansblus på fælleden ved Haraldsgade! Til at begynde med i al uskyldighed. Kviste, løse grene og gamle væggetøjsbefængte chaiselonger og madrasser etc., som fælledmedlemmerne i årets løb har annekteret, bæres på bålet.

Men når alt dette bras er brændt og det begynder at blive mørkt, rykker bisserne ud. Det er byens bisser — ikke en eneste fælledbisser.

Og nu går det løs. For flere hundrede kroner brædder fra tømmer- og byggepladser går op i luer. Flere tønder asfalt og tjære går samme vej. Havelåger og stakittremmer brækkes af, kolonihaver hærges, og alt brændbart fjernes.

Et fuldstændigt røver- og plyndringstogt.

Masser af gode borgere står ved bålet og ser alle disse værdier gå op i luer og opmuntrer bisserne med ord som: Ind med skidtet — Fa'en med det — Har I inte mer — Te' Helvede med det skidt! o.s.v.

Det er nemlig hovedsagelig noget kapitalistrak, som ejer tømmer, — ja som i det hele taget ejer noget.

Særligt opmuntrer en uniformeret kommunalfunktionær d'herrer bisser. Han står i fuldt ornat på en forhøjning ved bålet og støtter arbejdet med ord som ovenfor citeret. — Ind med skidtet o.s.v.! Og når ingen uniformeret politimand er til stede: Politiet — te' helvede med politiet!

Samme kommunalfunktionær har for et par dage siden købt et lille læs brædder for en pris af 32 kroner. Han skal bygge et nyt

lysthus, og han har fået brædderne på afbetaling hos en tømmerhandler, hos hvem han i sin tid var kusk.

Hans brædder ligger i kolonihaven — langt — langt fra det sted, hvor bålet brænder, og han tror selvfølgelig sine ejendele i god behold.

Men — ak! Nælden, hun »sparer ej ven eller fjende«!

Pludselig udstøder kommunalfunktionæren et vræl.

Han genkender på bålet sin havebænk og sin søns nye gyngest. Begge genstande står midt i bålet og er overhældt med tjære. Aldrig har hans havebænk taget sig så glimrende ud før. Gangerens ben er næsten brændt over. Selv om den reddes, må den slås ned.

Nu er det igen kommunalfunktionærens tur: Næ! Den er kraftede-me for rå! Gå ind og ligefrem stjæle folk'ses sager og slæve dem herud og brænde dem!

(Han styrter op i sin have og finder den fuldstændig raseret. Så farer hen ned til bålet igen).

— Ikke en trævl har de levnet i min have. Et helt læs brædder og døren til det gamle lysthus og havelågen og så min drengs gyngest og havebænken og så en skovl og en spade og to river og så trampet alle blomsterne ned og drukket fire tuborg og en halv ålborg, — god rød ålborg!

— Det er kraftede-me' råt! Men hvor er orse politied henne sådan en aften? De var s'gu villige nok til at passe på, at der ikke blev stjålet en pind fra tømmerhandlerne. Men de er jo orse velhavere, som måske en anden da' ka' ge' dem en øl. De kan værne kapitalistingteresserne ka' de, men os som føjer og klær dem — ors blæser de s'gu et stykke.

Men jeg ska' nork sørre for de herrer, for i morgen går jaj på Lyngbygajes politistation og melder det — og så ba' etter en tur til Socialen, for den er kraftede-me for hvas — denne her!

SITUATIONENS HERRE

Victor Garibaldi Knudsen (mellem kammesjukker kaldet: »Situationens herre«) har ligget på fælleden i 6 år.

Og trods det er han alligevel situationens herre.

Det er egentlig et mærkeligt tilfælde for et fællelem —, men uden rette bæres det ikke, hvilket følgende små optrin vil vise.

En aften, da Knudsen og et helt kor af samme art havde brækket nogle brædder ud af et skur i fælledens udkant og var krøbet ind gennem det derved fremkomne hul for at søge ly, hørte jeg, da jeg stod udenfor, en del sang. Knudsen, som synger godt, siger i en pause:

— Ja! I snakker om at synge, drenge. Så sku' I ha' hørt, hvodden je' sang, da jeg sidste gang blev tagen a' polletied. Der stod vel nok over 20 betjente uje i det store hummer, hvor at betjenterne står og ta'r sig en smøg, li'e inden de ska' uj og trampe i pladderet. Så li'som je' står, så sønger je': »Malongo — fra Kongo — din mave, den er sort«, og je' ve' sie' jer, at je' sang så kraftigt, at alle hjelme-
ne røg af betjenterne.

— Det er løjn i din hals (siger Karl Guf), for overbetjenterne har sgu dante no'en hjelmer på, når di sjer inde.

— Rigtig svart, Karlit, replicerede »Situationens herre«, men derfor røg håret s'gu osse a' overbetjenterne. Ha'de de nu hat hjelmer på, så ha'de de beholdt derses hår.

— Det er kraft-ede-maj den værste, du inu har severet for os (siger Karl Guf).

— Er'et løjn Karlit (fortsætter »Situationens herre«). Ja, så ka' jaj ikke byje daj bedre end at gå ned på Lyngbygades polletistation, så ska' du se! — Victor Garibaldi Knudsen taler sandhed. Begge overbetjenterne er skallede.

»Situationens herre« dingler umådelig fuld hen ad Haraldsgade. På en fyrrebjælke, som benyttes til en nys anlagt sidevej, sidder tre unge piger ved siden af hinanden.

»Situationens herre« kvæder, idet han går forbi:

Tre drosler saj
på bøgekvisst —

Pludselig afbryder han sig selv og går hen og ser på bjælken og siger efter at have besigtiget den: »Næ, det er da vist forresten en fyrrekvisst« — og han fortsætter, idet han dingler videre:

Tre drosler saj-j
på fyrrekvist,
tre goje væ-æ-ner
var de vist — — — o.s.v.

Peter Svedsk er død.

Han lå op til et plankeværk ude ved Nørrefælled. Dør havde han fundet det passende at tage afsked med livet — og drukket sig ihjel.

Det oplyses senere, at han dagen før havde truffet en soldaterkammerat, og at denne havde givet Peter Svedsk en femkrone-seddel.

Den kunne Peter ikke stå for, men købte »sprit« for alle pengene.

»Situationens herre« havde selvfølgelig også været rygende fuld i anledning af femmeren. — Da han nu så Peter død, og stemningen var oppe, kom gejsten over ham, og han skrev med vanvittigt forkrøblede bogstaver på plankeværket med en stump kridt:

her Onder viller Peter Svedsk
nu li'ner han en sobbevesk
han var endgang en Farlig kal
i en Givaldi pærejal
få'lo han jorens jamredal

Som efterskrift var tilføjet:

nud sitter han i hemlens sal.

THI KENDES FOR RET — — —

Bananmand Villiam Henry Larsen bor i Stefansgade hos forældrene og er trods sine kun 26 år straffet mange gange. I dag er det netop en måned siden han sidst kom ud fra »tvangsen«, så det er jo egentlig en art jubilæumsdag.

Nå! Mellemtiden har han heller ikke ganske henlevet uden at virke. Han har bl. a. været i slagsmål med en fiskehandler, for hvilken adspredelse han er idømt en bøde på 35 kr.

Dommen skal idag forkyndes ham af en gammel inspektionsbetjent og mig. Det gælder altså for bananmanden om ikke at være hjemme.

Vi ringer på. Faderen lukker op. Vi spørger:

— Er sønnen hjemme?

— Nu skal jeg se ad. Nej, han er lige gået.

— Ja, De har vel ikke noget imod, at vi kigger indenfor?

— Ork nej! (Vi går ind).

— Ja, det er i anledning af en dom, som skulle forkyndes Deres søn. — — Ss — ss — hvad er det? — ss! (Inspektionsbetjenten går hen og lukker op for et klædeskab, som står i stuens hjørne. I skabet sidder den eftersøgte bananmand. Inspektionsbetjenten fortsætter):

— Ja, bliv bare siddende, det hele er hurtigt overstået. — Vi undertegnede edsvorne — gør vitterligt — — — Thi kendes for ret —.

Bananmanden er under højtideligheden noget forstemt krøbet ud af skabet og siger med begyndende mat røst, som lidt efter lidt tager til i styrke: »Man ka' s'gu snart ingen stjæler være i fre' for politiet, — — — di mennesker har s'gu da osse lov te' å' gøre som di vil, — — men jaj har været så majet sammen med politiet, æ' jaj ve' æ di ikke har lov te' å' sjenere privatlivets frej, — — å' lukke folkses skave op ujen ajerens tillajelse.

Men ret i denne uretfærdige samfundsordnelse er der jo ælså ikke no'et der he'er.«

KLASSEJUSTITS

Madam Nicolaisen, som bor i Jagtvejens arbejderboliger, har aldrig været gift. Hun har en lille datter på 5 år. Jagtvejens arbejderboliger er nogle af byens usleste beboelser.

Md. Nicolaisen tilbringer sin meste tid på fælleden, hvor hun drikker centilitre sprut og roder med de værst tænkelige eksistenser — til tider i sin lille datters påsyn.

Hver 5. eller 6. dag kommer hendes elsker og tømmer hele hybelen for alt, hvad der kan gøres i penge. Md. Nicolaisen afleverer — efter at have fået tærsk — næsten alle sine penge og bander så på, at hun nu ikke ejer en reje.

Således former md. Nicolaisens liv sig ude og hjemme.

Derfor besluttede værgerådet, at den lille pige, som var vidne til alt dette, skulle fjernes fra disse omgivelser, og et kvindeligt og et

mandligt værgerådsmedlem møder for at hente barnet. Moderen sætter sig til modværg, og politiet tilkaldes.

De ædlere følelser vågner nu hos alle kvarterets drukne pulverhekse — der er nemlig en betjent med. Store armbevægelser og tilråb: Den skæggede barnerøver (det er betjenten) — Moderkærlighed — (noget md. Nicolaisen siges at indeholde) — Politiovergreb — Politibrutalitet — Klassejustits — Bønderkarle — Driverter, der lever på vores bekostning — Hade det væt fornemme folk!

Under alt dette er barnet blevet anbragt i bilen. Md. Nicolaisen er faret bagefter og sjofler det kvindelige værgerådsmedlem på det værste. At md. Nicolaisen er fuld som sædvanlig, forbedrer jo ikke hendes i forvejen noget mangelfulde optræden.

Omsider kører bilen, og md. Nicolaisen tager det fornuftige parti at få krampe på fortovet. En ganske ordinær fortovskrampe med fægtende arme og høje hyl.

Nu springer alle de barmhjertige til, men den mest ivrige rammes uheldigvis af hendes hånd, som »krampen« har grebet. Den barmhjertige fjerner sig med et blåt øje. Endnu en hjælpende sjæl — en md. Sundval — belønnes med to løse fortænder.

Nu bliver md. Sundvals mand, en kæmpestor skraldemand, gal i hovedet og giver md. Nicolaisen en »bagvasker« ledsaget af ordene: »Ka' du nære dig, din tossede kælling.«

Hr. Sundval er lige kommet til og aner ikke, hvilke ædle motiver der skyldes md. Nicolaisens krampe.

Som ved et mirakel forsvandt krampen og hendes og de øvrige tilskueres vrede vender sig nu imod hr. Sundval, der dog tager situationen med ro og lover enhver næsvis nogle øretæver, og siger til slut: »Er kællingen gal på politiet, ka' hun jo tæve politiet, — mig og mine ska' hun dølen klippe mig la' være i fred. Punktum!«

Og så drog skraldemanden af med sin familie.

EN DIGTER

Forfærdende fuld.

To betjente kommer halende med ham. Han har ligget og trillet på gaden og brølt som en heltetenor i en kæmpegrammofon.

Men han har også givet en uhyggeligt fed dame et klask på ba-

gen, — og øjenvidner beretter, at damens geléagtige fedtansamlinger bævrede endnu et helt kvarter efter, at slaget var faldet.

Damen råbte straks på politi og domstole og holdt et ikke kortfattet foredrag om retssikkerheden i Danmark: »Man ka'tte engang bøje sig å snøre en støvle, ujen en eller ænden ga' sig til a' sla' en bagi.«

Hele selskabet er nu på vej til politistationen.

— Hvad er det, De går og laver, højstærede — og hvem er De, spørger overbetjenten.

— Mit navn er Dagnø — og jeg er digter (med greb til pandelokken), hm ja, jeg *er* digter, det vil sige, det ernærer jeg mig ikke ved.

— Hvad ernærer De Dem da ved, hr. digter?

— Ved at flytte og tage på klods og flytte og tage på klods igen, — således lever unge digtere i Danmark. (Efter en kort pause): Forresten er jeg ikke ganske ædru i aften, (med patos og panderynker) og min berøring med den åndeagtige, alfelette fe (han stirrer betaget på den fede dame) — må skyldes, at jeg ikke i min beruselse har mægtet at opfatte dette fata morgana, denne blomsterduftfine gestalt ...

— (Overbetjenten afbryder): Stop et øjeblik! Lad os ikke komme højere op i æteren, end at vi stadig har en chance for at komme ned igen, men sig mig, hr. digter, tror De ikke, at der kan være en anden årsag til Deres berøring med damen?

— Materielt set — et for smalt fortov.

Digteren føres ind for at sove.

Damen går indigneret bort. På vejen ud fra politistationen besværer hun sig over politiets afmagt over for forbryderne og siger sluttelig: Man ska' altså ligefrem være til nar i politiets påhør! — Fortovet for smalt siger han — Frækhed! — Som om en anden én fyldte den halle gaje.

EN MANGLENDE FORSTÅELSE AF SINE OPGAVER

En rentier Børgesen kommer hen til betjenten, som patruillerer i Rådmandsgade: — Har betjenten set, at der sidder en gammel syg dame henne på trappen ved smøgen?

— Den dame, De taler om, har jeg set, hun er ikke syg, men fuld som sædvanlig — Vi kender hende godt. Hun bor i mellembygningen og er ikke behagelig at omgås.

— Hvor kan De sige, at damen er fuld og ikke syg. Det må i hvert fald i hvert enkelt tilfælde specielt undersøges. At hun undertiden tidligere har været påvirket, er ikke ensbetydende med, at hun for eftertiden ikke kan blive syg. Det er virkelig uforståeligt, at De kan udvise en sådan manglende forståelse af Deres opgaver.

— Ja, ja da! Vil De måske være så god at forberede damen på en eventuel indlæggelse på et hospital, så skal jeg ringe efter en drøge i mellemtiden, dersom det bliver nødvendigt. (Listen lykkes. Den gamle rentier går hen til damen, som sidder på en trappesten med hænderne for ansigtet og snorker mægtigt). Rentier Børgesen lægger sin fine, behandskede hånd på damens skulder og spørger:

— Undskyld lille dame — De er vel ikke syg?

»Damen« vender et skrækeligt drukkent fjæs op imod rentieren og siger: — Hvad Fanden i helvede rager det dig, din gamle liderlige horebuk. Hold du dine fingre ved dig selv. Hvad Satan render sådan en gammel hanhund rundt og lugter efter!

Der er imidlertid kommet en del folk til stede, og »damen« siger nu, idet hun går: Sådan et gammelt svin — har han ikke lige villet prøve at voldtage mig henne på trappegangen i nr. 14. Jo, — det er s'gu en køn laban.

Der kan man s'gu se! siger en af konerne i tilskuerkredsen — og sådan en skal vel regnes med til de fine folk!

— Sådan none er s'gu de aller værste, siger en anden kvindelig tilskuer.

Rentieren, som ikke har fået et ord indført, går dybt rystet og indigneret bort: Ja, hr. betjent, æh, hvor kunne jeg dog ane det, ja, jeg må selvfølgelig give Dem min uforbeholdne undskyldning.

— Bevares, min herre, men det var forresten en udmærket illustration til Deres ord før om at mangle forståelse af sine opgaver, svarede betjenten.

— Man må lære, så længe man lever, hr. betjent.

PIP

— God dag, hr. betjent! (Det er en velklædt, høj, ca. 45 år gammel mand, der taler. Han ser noget anløben, men ellers ret pæn ud).

— God dag!

— Ville De gøre mig en tjeneste?

— Jo, det er meget muligt.

— Ville De ikke skære halsen over på mig?

Jeg så nærmere på manden. Ho ho! Du har pip. Han var aldeles rolig. Han måtte ikke modsiges.

— Jo, det skal der ikke være noget i vejen for, men det kan jo ikke gøres her på gaden. Jeg mener, det vil jo altid vække en del opsigt.

— Selvfølgelig, selvfølgelig — men hvor har De tænkt Dem at gøre det, jeg har nemlig travlt, det kan ikke udsættes —.

— Ja, jeg ved egentlig kun en eneste port i hele byen, hvor man kan gøre sådan noget uden at komme i spektakel med værten, og det er helt inde i Farimagsgade, men dersom man kører derind i bil, er det jo hurtigt besørget.

— Må jeg betale (han haler en velspækket tegnebog frem), for det er jo nærmest for min skyld, at De må tage med.

— Ja! — (Nu kører vi ind på hospitalet, og undervejs fortæller han mig, hvad han hedder og hvor han bor). I hospitalets port står en kandidat i lang hvid kittel. Jeg siger: Lad os lige gå op til den herre dør, det er ham, der plejer at skære halsen over på folk, der kommer her. Jeg afleverer nu manden til kandidaten, som spørger:

— De ønsker, min herre?

— Ja-e, jeg-e ville gerne bede Dem om at skære halsen over på mig-e . .

Kandidaten ser et øjeblik på manden og siger så: Nå! — Ja, gå De så med sygeplejersken ind i badeværelset, så skal jeg hente brødmaskinen.

JERNHANDLER MADSEN UDTALER SIG OM MODEN

Jernhandleren er en tyk, tilrøget, ret velsitueret mand i 50'erne.

— Mo'en, betjent! Ja, den er det halle liv. Når je' tænker på de forandringer, som a' mo'en har lavet i min ti', — så gruer je'. Nu

alene va' sprutten anbelanger. De' æ jo snart en hel vanære å drikke sig fuld.

— Ja.

— Ja, Di si'er ja; men i mine velmagtsdage da va' vi s'gutte mejet estimeret, hvis a' vi ikke ku' ta' et ordentlig sup en gang imellem. Ligedan er det gået med slagsmålet. Her går både 14 dage og 3 uger mellem, at der er et ordentlig slagsmål her i Jæ'ersborg-ga'e. — va' er det andet en mo'en. Folk er s'gu hverken blevet skikkeligere eller mindre fordrukne, men di er nøt te' å' følle mo'en. I min tid var vi s'gu ny'elige unge mennesker. Da ha'e vi s'gutte moret os, hvis vi hade væ't u'e og ikke va bleen fulde og fået os et lille rask slasmål bagetter og drak forli'. Men hva' gør onge mennesker nu? Di står og skælder hinanden ud i halle timer for snotnæs og samlemærksgrosserer, og Fa'en ve', va' det er for opstyltede talemåder.

De' va' s'gutte i min ti'. Da var det lige: To'sk, flab, idiot og så en omgang gammelda's tæ'sk. Og hva' æ' skyld i foran'ringen andet end som mo'en.

— Moden? — Ja, jeg mener klædedragten!

— Den har je' s'gu ingen forstand på, betjent; men je' ve' bare, at min gamle flamingo er da ble'en småtosset nok på sine gamle da'e. Hun købte forle'en en strusfjer, som a' der kostede sine 2 kr. og haltresindstyre øre, og satte den på sin hat med enden li'e op i vejret, og nu li'ner hun en kok, der vender halen mod blæsten.

— Hvad er forresten en flamingo?

— Det er sådan en som den gamle.

— Jeg mener, at det er en slags fugl.

— En slags fugl! De' ka' s'gu godt være. Men det har jeg da forresten aldrig hørt.

— Farvel, Madsen!

— Fa'vel betjent!

FALDEN HEST

En gammel hest er faldet i Nordbanegade. Den er forspændt en tom vogn. Kusken er meget tyk. En halv snes brolæggers står et stykke derfra. De er mere eller mindre beduggede, da det er løn-

ningsdag og lige ved fyraften. Da hesten falder, farer en af bro-læggerne hen til stedet, idet han med skrækslagen mine råber:

— Guj! Stødte De Dem?

Hesten rører sig ikke og ligger med lukkede øjne. En anden bro-lægger kommer til. Han åbner hestens øjelåg og siger med kendermine:

— Den er på vej te' et bedre stej, hvor der ikke sås og høstes og arbejdes på dagløn.

En tredje brolægger siger med salvelse: Den er inte dø', den sover.

1. brolægger: Nu ska' je' straks løve hjem og hente et vækkeur.

En ældre dame blandt publikum: Den er såmænd død af overanstrengelse.

1. brolægger: Damen har ret. Vognen er ganske vist tom, men det er dog en satans forædt kusk. Det var osse ham, der i sin tid var kontravægt på en damptrøml.

Kusken svarer med indædt andenbasrøst: Hold kæft!

1. brolægger: Der ka' Di høre, lille dame, kusken er fornærmet på Dem. Mere ska' der ikke te' for at hæve en forlovelse. De' k'atte nøtte, a' De kommer der og hænger bagi mere.

2. brolægger: Næ, nu sønes je', vi sku' rajse hingsten først. Alle hivop!

Omsider er hesten kommet på benene igen.

2. brolægger siger så henvendt til kusken: Ja, så ve' je' foreslå, at du gi'r den omgang.

Kusken med rolig foragt: Si' maj, — står der fjols på ryggen a' maj?

1. brolægger: Næ, men der er go' plads te' de'. (Publikum griner).

Kusken: Du er maj en næbbet herre!

2. brolægger: La' ors nu holle ors te' sægen å åvertænke, hvo'n fa'en vi nu får kusken orp i vovnen igen. — Vi bi'er s'gu nok nødt te' å låne statsbanernes kran.

1. brolægger: Å, fa'en. Vi må s'gu ku' trille ham op, når vi får et par svære planker.

En betjent kommer til stede, og 1. brolægger siger: Ja, det er en kedelig en, hr. betjent. Her står kusken å grajer, fordi a han har kørt å taft den trappestige, han plajer å' bru'e, når hans kone hjælper ham orp i vovnen.

Kusken er nu blevet færdig med at ordne seletøjet. Betjenten går videre. 1. brolægger siger, idet han klapper kusken på skulderen, i en medlidende tone:

— Nu ska' dun'ne graje mer, min ven, for nu går panseren hen å ringer efter Falk, og så kommer du med Gu's hjælp nok orp i vovnen igen.

Kusken kravler under eder og forbandelser op i vognen, men han mumler noget om: Halvfulde svinebæster — ikke fornærmet dem med et ord — sådan none sjovere — kraftindioter — man sku' inte tro, at man levede i et seveleseret samfund ...

Kusken er allerede et stykke borte, da 1. brolægger råber: Farvel, farvel, min ven! Du ska'nne være så kej a'ed. Du får nok en trappestige igen.

Kusken: Hold kæft!

ET MIRAKEL

I en baggård i Brønshøjgade udstøder en ældre lirekasse sælsomme lyde, som kun den har hørt mage til, der har overværet, at 4 skødehunde samtidig bliver grebet i halen og kastet over et 6 alen højt plankeværk.

Det lyder ikke skønt.

Men ved lirekassen står en stakkel — en eenarmet ung mand. Det er »Mumlegøjen«. Han har trukket den ene arm ud af frakkeærmet og puttet den i bukselommen.

Lirekassen har han »lånt«, mens spillemanden drikker »små sorte« i den nærmeste beværtning. Hvad liremanden siger, når han opdager, at lirekassen er forsvundet, rager ikke »Mumlegøjen«.

Han er udstyret til overflod. Han har nemlig taget liremandens ene krykke med, da den i et øjeblik stod uden bevogtning i beværtningens hjørne. »Spækhuggeren« kører lirekassen. Han har bind for det ene øje og er altså f. t. blind.

»Mumlegøjen« intonerer: Du vindpust så lunt —, og der falder allerede ikke så lidt af medlidenhedens mammon i hans turban.

Hans blik er ydmygt som en indbrudstyvs, når han grebet af en kraftig arm holdes ud af et fjerdesalsvindue.

Store Brøndstræde set fra Vognmagergade mod Gothersgade (1908). Husrækken blev nedrevet 1909. T. b. »Det lille Apotek« – datidens ubyggeligste og tarveligste beverning.

Adelgades nordlige ende set mod Sankt Paulskirken. Billedet er taget omtrent ud for Prinsensgade (1895).

Overtagelsen af lirekassen er imidlertid sket så hurtigt, at »Mumlegøjen« ikke har fået tid til at erhverve musiktilladelse.

— Så til helvede! En stor forædt panser!

Det er »Spækhuggeren«, der har gjort den opdagelse og nu ledsager denne afsides replik med et albuestød i ryggen på »Mumlegøjen«.

»Panseren« kender ham og siger, idet han træder nærmere:

— Nå, Gøj. Lad mig så se bevillingen.

— Den har vi taft, udbryder de begge som med een mund.

— Nå, den har I taft! — ja, så må I hellere gå med hen på stationen og få en ny.

Men næppe havde betjenten fuldendt denne sætning, før »Spækhuggeren« befinder sig på flugt over gårdens plankeværk. Han var pludselig blevet så seende!

»Mumlegøjen« havde allerede kastet krykken, var smuttet forbi betjenten og fór med fægtende arme ned ad gaden, mens hans løse ærme flagrede under flugten.

Han var pludselig blevet trearmet og helbredt for al legemlig svækkelse.

Den rigtige liremands medhjælper kom samtidig farende hen ad gaden for at anmelde tyveriet af lirekassen og krykken. Han får straks begge dele og er enig med betjenten i, at alt nu er såre godt.

Kafé »Hvalfisken«s indehaver, Jonas Sørensen, som fra sin gadedør har overværet det meste af episoden, udbryder: »Det må jeg sige! Det kalder jeg en betjent! En kriminalforbrydelse opklaret — og to vækbrudne helbredt i samme stund!

Opdagelsespolitiet ved århundredskiftet

Blandt politierindringerne findes også en beretning fra en politimand, der efter forholdsvis få års god tjeneste på Fælledvejens og Pilestrædes politistationer nåede sine ønskers mål: at komme i opdagelsespolitiet.

Her følger hans egen beskrivelse af forholdene dengang:

Havde jeg været uheldig over at skulle fra Fælledvejens station til Pilestræde, så var jeg til gengæld henrykt over at skulle forflyttes til opdagelsespolitiet, der var mine ønskers foreløbige mål. Dette mål stræber vel nok de fleste politibetjente efter, men det er jo kun så få, der når det, fordi pladserne dør (i alt fald i min tid) var så få i forhold til pladserne i ordenspolitiet. Jeg hørte altså til de heldige, men min glæde over forfremmelsen, som det naturligvis regnedes for at være, fik mangt et knæk, fordi jeg syntes, at jeg stod så uendelig langt tilbage for så godt som alle de andre »opdagere«. I begyndelsen var jeg vel nærmest en slags »stikirenddrenge« for alle de andre; de brugte mig til al slags arbejde, som de ikke selv havde tid eller lyst til at udføre. Desuden hjalp jeg så også en og anden, snart med undersøgelse af en sag, snart med anholdelse af de i sagen eftersøgte eller sigtede, og jeg var mere end glad, når de ville bruge mig, thi jeg syntes stadig, at jeg var en stor umulighed, men jeg tog det hele som en lære.

Der fandtes på den tid i opdagelsespolitiet nogle ældre herrer, som på en vis måde levede i en svunden tid. Den tidligere politinspektør (før Henrik Madsen) havde udklækket eller udviklet disse herrer, som hos de yngre gik under betegnelsen »de bredbenede«, og som havde svært ved at finde sig til rette under den

nye inspektørs stilfærdige, men uhyre samvittighedsfulde, pligtopfyldende ledelse. Henrik Madsen var derfor i begyndelsen næppe heller elsket af disse ældre opdagere, der måske somme tider betragtede ham med lidt hånlig overlegenhed. Flere af dem havde jo i tidens løb indlagt sig berømmelse ved opklaring af større forbrydelser, såsom historien med Philipson, der slog Meyer ihjel og sendte ham i en tønde til Amerika, eller som den fra den »Sylow«-ske brandkommission bekendte og forhadte overbetjent exam. jur. Valdemar Petersen, kaldet »Brand-Valde«, der altid gik i lang diplomatfrakke og guldbriller, men aldrig blev fortrolig med brugen af en telefon, overfor hvilken han var så ængstelig som Fanden for det hellige kors. De var fra den tid vant til, at deres tidligere chef ved rundhåndede dusører og anden påskønnelse gav udtryk for sin tilfredshed, og nu kom den nye chef med sin lidt kølige, reserverede optræden, der først og fremmest gik ud på at skabe orden og præcision, og som ikke var rundhåndet hverken med dusører eller ros. Til gengæld kunne man være sikker på, at når der i ny og næ faldt noget af, så var det velment og velfortjent. Jeg var naturligvis forfærdelig bange for disse ældre kolleger, der kun undtagelsesvis, når de f. eks. ønskede, at jeg skulle »rende« for dem, nedlod sig til at tale til mig; men jeg følte mig på den anden side meget bæret, når de ønskede min hjælp, selv om det var til et nok så ubetydeligt arbejde.

Efterhånden forsvandt dog den værste ængstelse og usikkerhed hos mig, og jeg lærte da også, at der hos flere af de »bredbenede« fandtes andre følelser end hånlig overlegenhed. Således havde jeg en aften, efter at jeg allerede var begyndt at føle mig lidt sikrere i sadlen, det kedelige tilfælde, at en arrestant, der var bragt op på »kammerat« (som opdagelsespolitiets lokaler sædvanligvis kaldtes) fra en af politistationerne, løb fra mig, da jeg efter ordre af den vagthavende overbetjent skulle føre ham over i arresten. Overbetjenten hed Lund, populært »Skurke-Lund«, fordi hans særlige bestilling var at føre protokollen over mistænkelige personer, som havde tilhold om at møde med visse mellemrum for at give forklaring om opholdssted og beskæftigelse.

Jeg modtog papirerne, der vedrørte arrestanten, og beordrede ham, som jeg i skyndingen ikke lagde nøjere mærke til, til at gå

foran mig igennem de lange gange. Det var en forrygende storm udenfor, og de store døre, vi skulle igennem, var næsten ikke til at lukke op på grund af trækvinden. Da vi kom til døren, der førte ud til den store vestibule (hvor Absalon stod i gips) holdt fyren sig tilbage. Jeg gik frem for at åbne døren, men suset bevirkede, at jeg måtte lægge skulderen til. Det hele varede kun et øjeblik, men manden, der havde »sutter« på, fór i det samme ned ad trappen, ud over gården og forsvandt i mængden i Frederiksberggade, inden jeg kunne nå ham. Jeg var til at købe for små penge, thi jeg forudså, at min karriere var forbi; jeg ville blive degraderet, flyttet tilbage til ordenspolitiet, om ikket afskediget! Jeg stod ude i gangen og var ved at fortvivle. I det samme kom to af de »bredbenede« – to forhenværende løjtnanter – gående fra arresten, hvor de havde afleveret andre arrestanter. I min nød fortalte jeg dem, hvad der var hændt mig. De udstødte et halvt forfærdet, halvt medlidende: Er han rendt! Lad os se papirerne. – De kiggede og sagde derpå med et smil: Skidt, det er ikke andet end en betler. Lad os sige det til overbetjenten og prøv så, om De kan finde ham. De sagde det til overbetjenten, der ellers tilsyneladende var en brøsig herre, men han blev ligefrem venlig og sagde også, at jeg skulle forsøge at finde ham.

Jeg afsøgte alle byens logihuse, Frelsens Hær, herberg for hjemløse og alle steder, hvor jeg kunne tænke mig, en sådan fyr holdt til, men jeg fandt intet spor. Ved 2-tiden om natten gik jeg hjem og forsøgte at sove, men forgæves. Kl. 4 op igen og på jagt efter ham. Jeg fik herunder af en kvinde på Christianshavn – et sted, hvor han tidligere havde boet – at vide, at han somme tider havde søgt arbejde på Refshaleøen. Jeg ud til indgangen, hvor alle de arbejdsløse stod ved 6-tiden om morgenen i håb om at få lidt arbejde, men jeg så ham ikke. Imidlertid fik jeg øje på nogle mænd, der var kommet indenfor porten, og en af dem syntes jeg i størrelse og påklædning lignede den undvegne. Jeg listede mig ind på ham bagfra, slog ham pludseligt på skulderen og sagde: »Godmorgen, Andresen!« Han blev så befippet, at han straks gik til bekendelse og fulgte roligt med. Men jeg holdt nu også så godt fast på ham, at han ikke så let skulle være forduftet igen.

Det kan nok være, at jeg var glad, da jeg på »kammeret« afle-

verede manden til overbetjenten, efter at jeg af bare henrykkelse havde trakteret ham med morgenkaffe og boller. Både overbetjenten og de bredbenede viste tydeligt deres glæde over mit held, og jeg tror ligefrem, at de fik mere respekt for mig, fordi jeg ikke alene kunne lade en mand »rende«, men også hurtigt finde ham igen i en myretue som København. Jeg var nu spændt på, hvad politiinspektøren ville sige; jeg ventede i flere dage, men han sagde ikke et ord. Han har formodentlig ment, at jeg havde fået straf nok i skrækken, og det havde jeg også.

Forøvrigt var Henrik Madsen altid den fine, forstående chef. Således skulle jeg engang rejse til Horsens med en fange, der var idømt 6 års tugthus for blodskam. Det var en mand i fyrrerne, og jeg havde ved at tale med ham fået en vis interesse for ham p. gr. af de fortvivlede forhold, han efter sin kones død havde været underkastet, og som havde bevirket, at han var kommet ind på at drikke, og i denne nedbrudte tilstand var forbrydelsen sket. Da jeg nu rejste med ham, var jeg ængstelig for, at han på færgen skulle springe overbord. Jeg fik ham derfor anbragt i en krog i kahytten, og da han ytrede ønske om at få lov til at skrive et brev til datteren, der var hans medskyldige, nærrede jeg ingen betænkeligheder ved at opfylde hans ønske, nu sagen var på dømt.

Da jeg kom hjem og fortalte det til mine kolleger, sagde de, at jeg derved havde begået en stor fejl. Jeg gik da sporenstregs til Henrik Madsen og fortalte ham, hvad jeg havde gjort; han sagde, at det skulle jeg ikke tænke mere på, da han nok skulle ordne det, hvis der skulle blive sagt noget i den anledning.

Mit meste arbejde bestod som sagt i at hjælpe de andre opdagere, og at føre nogle bøger o.s.v. samt at eftersøge personer — f. eks. alimentanter. Ved siden af begyndte jeg på egen hånd at se lidt på de fra stationerne indkomne tyveri- og bedragerianmeldelser. Når en sådan anmeldelse blev gjort på en eller anden station, forsøgte vedkommende stations egne opdagere at finde de eventuelle sigtede. Lykkedes det ikke i løbet af nogle få dage, sendtes anmeldelsen til »kammeret«, og her kunne så enhver af opdagerne tage den i øjesyn og udvælge sig nogle til videre bearbejdelse. En dag tog jeg mod til mig og nappede en af dem. Det drejede sig om et ur, og en ung mand, hvis navn var angivet, var sigtet. Anmeldelsen havde

været bearbejdet af en af de ældre overbetjente, som ikke havde fået sagen opklaret. Overbetjenten var en i sin tid meget omtalt mand ved navn Lund, kaldet »Ballade-Lund«, men iøvrigt en elskværdig og dygtig mand, der havde ført en noget omtumlet tilværelse bl. a. som løjtnant i politiet eller militæret i Cape-town.

Jeg begyndte altså at søge og fandt snart sigtede på en sølvplet-fabrik i St. Kongensgade. Jeg tog ham med til »kammeret« og forsøgte at tage en forklaring af ham, men det var en besværlig sag for en uøvet mand på een gang at skulle afhøre og skrive ned. Omsider fandt jeg på at visitere ham, og det viste sig, at han var fyldt med lånesedler i alle lommer. Lånesedlerne lød på et dusin pletskeer, et dusin gaffler o.s.v. — »Foreholdt« — som det hedder — disse fældende beviser tilstod han dynger af tyverier fra alle de fabrikker, hvor han havde arbejdet. Det var utrolige mængder, det kriminalkammer, der fik sagen til nærmere undersøgelse og pådømmelse, efterhånden fik samlet.

Forklædninger i større stil anvendtes sjældent. Jeg mindes kun een gang, hvor jeg efter ordre mødte i forklædning sammen med en del kolleger. En mordbrænder var på spil og havde længe gjort byen, særlig Christianshavn, usikker, uden at det lykkedes at få ham sat fast. En del opdagere blev da beordret til at møde i forklædning en aften på Christianshavns politistation. Jeg selv mødte à la halvberuset smedesvend, og efter det brøl at dømme, som alle de andre udstødte, da jeg trådte ind i den i sandhed »prominente« forsamling og omsider blev genkendt, må min maske have været god. Jeg gik lige løs på stationschefen, politiassistent Hald, der til-lige med patrouillebetjentene skulle se på os for ikke at anholde os senere på natten, og anmodede ham om at få nattelogi på stationen. Politiassistenten og mine kolleger stirrede forbavset på mig, indtil een råbte: »Næh, det er B.!« Og så hylede de i kor og var nær ikke kommet sig.

I løbet af aftenen havde jeg et par pudsige oplevelser. Først var jeg med en kollega, der spillede møllersvend så udmærket, at ingen skuespiller kunne have gjort det bedre, inde på en af de mest berygtede mælketoddybeværtninger. Vi sad der midt imellem det værste udskud og drak mælketoddyer, så det stod efter (det smagte ikke godt), og bavlede op ad stolper og ned ad vægge. Jeg fortalte

ham en sørgelig historie om »Petrea«, der var rendt med Charles, som jeg i den anledning håbede ved lejlighed at få slået til plukfisk o.s.v., og samtidig brugte vi vore øjne og ører. Der viste sig dog intet af interesse. Ved tolvtiden var jeg blevet forfrossen og gik sammen med en af de andre »bisser«, der spillede sømand, ind på den eneste ordentlige kafé i kvarteret, Havnekaféen, for at få en kop kaffe. Et øjeblik efter, at vi havde taget plads i lokalerne, var stuen tom for gæster, medens værten og tjeneren passede på os rundt om ved dørene. Mærkeligt nok blev vi ikke vist ud af lokalet, formodentlig fordi det var lige ved lukketid. Vi forsvandt hurtigt, da vi havde drukket kaffen, og værten og tjenerne har formodentlig atter åndet frit. Vi så ingen mordbrænder, men han blev dog samme nat anholdt i den indre by, hvor han atter var på spil.

Noget af det værste for mig var, når jeg skulle anholde unge mennesker, som var kommet ind på forbryderbanen, som oftest forledt af ældre, dårlige kammerater. Jeg husker således et tilfælde, hvor en 16–17 års knægt fra et fattigt, men hæderligt og pænt hjem skulle anholdes, fordi han sammen med en ældre kammerat og efter dennes påvirkning havde stjålet og pantsat forskellige varer fra den forretning, hvor han var ansat. Da jeg hentede knægten, var der ingen ende på jammeren hos hans forældre og søskende. De pæne gamle forældre græd, hans søskende græd og ville ikke slippe ham; han selv græd, samtidig med at han forsøgte at trøste de andre. Det var den rene ynke over det hele. Jeg måtte bide tænderne sammen for ikke at tude med dem, og havde jeg turdet, var jeg forsvundet – uden ham, men det gjaldt min stilling, og jeg måtte følgelig trække af med ham. Godt er det, at der er indført så meget i retning af straffrihed, betingede domme o.s.v. for sådanne unge mennesker, thi det var i mangfoldige tilfælde rådt og ubarmhertigt at straffe dem, hvor det kun drejede sig om ungdommelig tankeløshed og letsindighed meget mere end om udslag af ondskab eller forbrydernatur. Naturligvis traf jeg også på adskillige af sidstnævnte kategori, ondskabsfulde djævle i menneskeskikkelse, og over for den slags ville al humanitet være spildt.

Et andet tilfælde husker jeg, hvor det triste i sagen blev forbundet med en vis komik. En dag kom der et bud og anmeldte, at han fra en af vore store konfektionsforretninger havde været sendt med

en del varer til en nærmere angiven bopæl. Da han kom til bopælen, blev varerne modtaget af en ung dame, og han ventede så på betalingen, der androg flere hundrede kroner. Men tiden gik, og damen kom ikke tilbage, og da han blev betænkelig og undersøgte lokaliteterne nærmere, viste det sig, at døren førte ind til en gang, som igen i den anden ende havde dør til køkkentrappen – og fuglen var borte. Jeg optog rapport og fik varerne specificeret; særlig bed jeg mærke i, at der havde været en meget elegant cape med agramaner påsyet i lange baner; desuden var der en elegant kjole og masser af silkeundertøj. Jeg begyndte så eftersøgningen og fandt snart ud af, hvem damen var, nemlig en ung pige, som allerede tidligere havde været i kast med sædelighedspolitiet. Moderen var enke, men ved forespørgsel hos hende viste det sig, at hun ikke kendte noget til datterens meriter. En yngre broder fik jeg med ved eftersøgningen, og hen på aftenen ved halvelve-tiden fik jeg uden for cirkus øje på cape'n, og broderen bekræftede, at det var søsteren, der bar den. Hun var i selskab med en høj, flot svensker. De havde været i cirkus og skulle nu hen på hotel Dagmar, hvor han boede. De anbragte sig ved et bord på fortovet uden for hotellet, og jeg tog plads på en bænk lige overfor på boulevarden. Da de havde spist og drukket, gik de ind på hotellet og begyndte at gå op ad trappen til hans værelse, men i det samme var jeg bagved, slog damen på skulderen og anmodede hende om at gå med mig, hvilket hun straks gjorde, mens svenskeren stod bandende og befippet tilbage og gloede efter os. Det var jo også trist for ham. Nu havde han givet ud på hende hele eftermiddagen og aftenen, og så blev stegen snappet bort lige for næsen af ham. Jeg kørte hende op på »kammeret«, tog forklaring af hende og fik alt det fine tøj i forvaring til rapporten. Var svenskeren gal på mig om aftenen, er jeg vis på, at havde han set, hvad jeg så næste dag, da jeg kom for at bringe tøjet op til det kriminalkammer, der skulle behandle sagen, så havde han takket mig. Tøjet var nemlig fuldstændig levende af lus!

Et år var svundet. Jeg var blevet lidt mere sikker i min optræden, og så skulle jeg atter skifte, idet jeg fik ordre til at melde mig til tjeneste ved 1. kriminalkammer. Der var ved hvert kammer ansat to opdagere, som regel en overbetjent og en yngre mand. De skulle

hjælpe kammerets assessor, dels med at tilsige og skaffe tilveje vidner og andre, der skulle afhøres, dels med at anstille undersøgelser uden for kammeret i de enkelte sager og, last but not least, med på alle måder at gå assessoren til hånde.

Jeg lærte overordentligt meget ved kriminalkammeret, og jeg sled tidlig og silde. Snart var det sigtede, som skulle findes og skaffes til veje, snart var det lange afhøringer af vidner eller sigtede, snart var det »koster«, som skulle fremskaffes hos pantelånere eller andre, snart var det påvisning, forbryderens transport til gerningsstedet med påvisning af fremgangsmåden, optagelse af rids over stedet o.s.v., altid fuldt op at bestille og altid ansvar til op over ørerne. Her gjaldt det i sandhed om at være vågen.

Blandt de mange sager, kriminalkammeret var overfyldt med, husker jeg særlig een, hvor en mængde durkdrevne personer (agenter o. l.), dels alene, dels i komplot med hverandre, havde bedraget en mængde mennesker for varer og andet til mange tusinde kroners værdi. Assessoren var en godlidende mand, og han ville helst undgå at sætte kærlringerne fast. Resultatet blev, at den ene efter den anden forsvandt, når det blev dem for varmt. Jeg bandede indvendigt, thi det var ikke rart, når man med besvær havde bragt en sådan herre tilstede, så at se ham forsvinde igen på grund af assessorens alt for gode hjerte.

Så skulle en dag en af de mest durkdrevne møde, men han vidste, at han næppe kunne klare den længere, og han kom ikke. Protokolføreren, den senere bekendte landsdommer Axel Rasmussen — en prægtig mand helt igennem — kom ud i forværelset og sagde til mig: Hør, den mand må vi have fat på. Det kan pinedød ikke gå an, at vi bliver til grin, fordi han er forduftet. — Javel, svarede jeg, men så håber jeg også, at han må blive her, hvis jeg får fat på ham. Ja, det var protokolføreren enig i. Jeg gik så ud i byen og fandt ham omsider i en cigarforretning i Saxogade. Der blev glæde, da jeg kom med ham, og nu fik han lov til at blive.

Forresten var jeg ofte forbavset over den mangel på respekt, der i retten vistes af arrestanter eller andre. Jeg skal som eksempel herpå anføre en arrestant, der en dag stod for skranken. Assessoren — en venligt indstillet mand — sagde til arrestanten: Nu må De hellere tilstå, thi De har jo lavet dette tyveri. Arrestanten svarede kort

og godt: Nej, jeg vil s'gu ej! — De ved nok, sagde assessoren, at De ikke må bande her i retten. Arrestanten satte begge hænder knoer i skranken og sagde: Hvem vil forby' maj det? Vil De? Det kan De Fa. . brænde mig ikke. — Før ham ud, sagde assessoren.

Politiinspektør Henrik Madsen havde imidlertid været i Paris sammen med en norsk jurist for at lære det såkaldte »Bertillon'ske målesystem« at kende, bl. a. til identificering af forbrydere ved hjælp af antropologiske målinger (kranie, lemmer m. v.). Da politiinspektøren kom hjem, udgav han en lærebog, og opdagerne fik nu undervisning i brugen af systemet. Jeg blev selvanden udtaget til at indarbejde systemet. Vi to opdagere fik vort eget bureau i en tom celle i Københavns arresthus. Her begyndte vi i vinteren 1899—1900 at arbejde med systemet. Vi udarbejdede en slags kort i lighed med stenografisystemet, og disse kort kom sammen med kort fra andre lande til at figurere på Verdensudstillingen i Paris år 1900 på den afdeling, der var helliget Bertillon for at vise, hvor mange lande der havde indført hans målesystem.

Efterskrift

»Ældre tiders byliv, beværtninger, bordeller, bisser og betjente« er undertitlen på nærværende bog, der bringer en række glimt fra de såkaldte »gode, gamle dage«, således som nogle af »lovens håndhævere« har oplevet dem.

Hvis vi ser lidt nærmere på nutidens tilsvarende 5 b'er, så vil det sikkert vise sig, at de gode, gamle dage ikke er noget at ønske sig tilbage til.

Bylivet. Ja, for en stor del af befolkningen var det en arbejdsdag fra klokken 6 morgen til 6 aften. Endnu sidder i ørerne på mig arbejdnernes klaprende træsko i de tidlige morgentimer.

Fast butikslukketid var der ikke tale om. Man holdt åbent lige så længe som konkurrenten længere henne i gaden. Selv søndag formiddag fra klokken 9 til 12 var der åbent i butikkerne. Oprindeligt tillige igen fra klokken 4 eftermiddag.

Tjenestepigerne havde det heller ikke for godt. Der var jo ikke noget, der hed elektrisk lys eller centralvarme, så petroleumslampernes rensning og påfyldning og kakkelovnsfyringen spillede en stor rolle i vintertiden. Til gengæld var lønnen lav. 10 kr. om måneden var den almindelige tjenestepigeløn. Begrebet husassistent var ikke opfundet endnu.

Men det er ikke alene ordet tjenestepige, der er forsvundet af sproget! Hvis man ser tilbage til kapitel 9, der er skrevet i 1918, vil man se, at kapitlets første sætning lyder således: »Madam Hansen flytter«. Dengang var der ret tydeligt skel mellem fruer og madammer, og hvis man dengang havde kaldt madam Hansen for fru Hansen, ville hun i ramme alvor have troet, at man ville gøre

nar af hende. I dag, godt 40 år efter, vil man ikke med sin bedste vilje kunne finde en eneste »Madam«. Alle gifte kvinder — og også en hel del ugifte! — er nu fruer. Til gengæld er ordet madam udtalt på fransk »Madame« ved at blive opforyldt i bedre kredse: »Hils madame!«

Priserne var helt igennem billige for 50 år siden. Man kunne køre med hestesporvognen for 5 øre fra Nørrebros Runddel til Nørrevold, når man stod udenpå hos kusen eller konduktøren. Det kostede ligeledes kun 5 øre fra Griffenfeldtsgade til Kongens Nytorv, når man gav afkald på den flothed at sætte sig indenfor, hvad der kostede hele 10 øre. Bestemte stoppesteder fandtes ikke; man kunne standse sporvognen, når man ville, og hesten — eller for de to-etages sporvogne hestene — standsede af sig selv, når nye passagerer gjorde tegn. Nummerering af de forskellige linier kendtes ikke, heller ikke omstigning. Når der var faldet sne, brugte man dobbelt forspand, og jeg husker endnu min barnlige betagelse over sporvogne og omnibusser med firspand.

Med hygiejnen var det ikke videre bevendt. Folk spyttede som en selvfølge både i sporvogne og jernbanekupéer, og at der skulle være noget galt i at spytte på gaden, drømte man ikke om. I forretninger, på offentlige kontorer og i hjemmene, hvor man dog sædvanligvis ikke spyttede på gulvet, var der ofte anbragt spyttebakker med strandsand.

W.C.er fandtes ikke i lejlighederne. Kun i fornemmere huse var der anbragt særlige latrinspande, væsentlig til det svage køns bekvemmelighed. Mandfolkene var henvist til gårdens retirader.

Med hensyn til badning foregik den — hvis den foregik — på offentlige badeanstalter. Badeværelser fandtes i almindelighed ikke i private huse, og utøj var som følge deraf langt mere udbredt end i dag, hvor det skal være svært at skaffe det fornødne personale til et loppercircus.

Beværtninger. Beværtningenslivet er vel et af de felter, der er undergået de største forandringer til det bedre. De allerfleste af kælderbeværtningerne og alle mælketoddybeværtningerne er blevet udryddet, og restauratørerne og tjenerne er ved den såkaldte »Nyhavnslov« fra 1921 undergået en i høj grad tiltrængt forbedring af standarden.

Men man kunne jo nok ønske de gamle restaurantpriser tilbage. Fra mine drengeår erindrer jeg, at der på et pænt sted på hjørnet af Bredgade og Esplanaden serveredes 2 retter mad, dessert og kaffe for 1 krone.

Bordellerne. Disse »offentlige glædeshuse«, som de med en filmsagtig betegnelse er blevet kaldt, er nu helt afskaffede, og løbsagtheden drives — og trives — under helt andre og friere former end tidligere. Det har imidlertid gjort det vanskeligt at bestemme grænsen mellem den forretningsmæssige utugt og den mere forlystelsesprægede halvprostitution, der har sit udgangspunkt i de mange bar'er og danseetablisser — beværtningsformer, der jo i ældre tid var ganske ukendte.

Bisserne. Bøllerne og de professionelle slagsbrødre florerer stadig, og det er min ganske private opfattelse, at når der er gået en halv snes år, uden at politiet for alvor har brugt stavene, er der vokset et slægtled op, der fuldstændig mangler den fornødne respekt for samfundsordenen. Men når der så har været anledning til et rigtigt bråvallaslag, hvor stavene er brugt *forsvarligt* — i hvilken betydning man end tager dette ord — viser erfaringen, at urostifterne, efter at have gennemgået et sådant stavekursus, atter holder sig i deres mørbankede skind i en halv snes år igen.

Betjentene. Disse — det sidste af de 5 b'er — har helt ændret type. I gamle dage var den patrouillerende betjent en kolos, der gravitativt skred hen ad gaden. Måske var det lidt småt med skrivefærdigheden, men der stod respekt om ham, og han forblev ofte i en årrække på den samme post. Han så kvarterets børn vokse op, han kendte beboerne, og de kendte ham, og der opstod ikke sjældent et gensidigt tillidsforhold.

Vor tids politimand er som bekendt den modsatte type — slank, sportstrænet og veluddannet, frygtet og respekteret af konkurrenter på sportspladsen. Hans forgænger kom ikke på nogen politiskole og blev f. eks. ikke uddannet i færdsel, et fag, der i løbet af 40 år fra intet er blevet politiets store hovedpine. Til gengæld havde den gamle politimand personalkendskab og menneskekundskab.

Den indskrænkede patrouille til fods har fjernet det patriarkalske forhold mellem borgerne og politiet. Begrebet »vores egen betjent«,

som man kunne betro sine sorger og glæder, eksisterer næppe mere i gammeldags forstand. Og det er på en måde et samfundsmæssigt tab.

I løbet af de 70 år, jeg kan huske tilbage, har byens væsen skiftet karakter — heldigvis til det bedre. Men selve byens ydre er også ændret væsentligt. Hele kvarterer er forsvundet. Holmensgade og Prinsensgade er helt væk, hvad vist ingen vil begræde. Af Helsingørgade er kun en stump tilbage. Adalgade og Borgergade er delvis nedrevet, og om få år er rimeligvis de sidste rester borte.

Det gamle banegårdsterræn er nu udnyttet til byggegrunde med helt nye gader. Højhuse skyder op overalt, spærrende totalt for udsigten fra mange lejligheder. Hvor før Vester Boulevard lå med træer og skønne blomsterbede, der vidnede om en dygtig stadsgartnerens arbejde, finder man nu H. C. Andersen-Boulevardens asfaltlineal — et offer til den store Molok: Trafikken.

EINER MELLERUP

Det gamle København på Vrangen

Einer Mellerup – gennem 25 år chef for Københavns ordenspoliti – har givet sin nye bog undertitlen »Ældre tiders byliv, beværtninger, bordeller, bisser og betjente,« og disse 5 b'er dækker ganske godt indholdet, som dels består af politiinspektørens egne og dels bygger på andre politimænds nedskrevne erindringer 50–80 år tilbage i tiden.

På disse brogede blade genopstår da et København, som nu næsten helt er borte, og hvis jævne indvåneres tilværelse må forekomme yngre nutidskøbenhavnere næsten forhistorisk, så sindig i tempoet, primitiv og spartansk i levemåde som den var.

Det er københavnerlivet på gader og stræder, i knejper og bordeller i dets bramfri udfoldelse – og oftest i relation til »lovens håndhævere« – der er bogens hovedtema, men også om hovedstadens fysiognomi i gamle dage berettes der meget af stor byhistorisk interesse.

Af samme forfatter:

I festlige og farlige Tider
Erindringer

Forlaget Fremad